

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ

Бакша Елеонора Золтановна
Студентка VI-го курсу
Спеціальність: 013 Початкова освіта
Освітній рівень: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри
Протокол №2/2018

Науковий керівник: Островська Маріанна Ярославівна
канд. пед. наук, доцент кафедри

Консультант: Балог Лівія Іванівна
ст. викладач

Завідувач кафедру: _____ Біда Олена
Анатоліївна доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2020 року
Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

**Магістерська робота
МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ**

Освітній рівень: магістр

Виконала: студентка VI-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Бакша Елеонора Золтановна

Науковий керівник: Островська Маріанна Ярославівна
канд. пед. наук, доцент кафедри

Консультант: Балог Лівія Іванівна
ст. викладач

Рецензент: Чейке Катерина Імреївна
викладач

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**AZ UKRÁN NYELVOKTATÁS MÓDSZERTANI LEHETŐSÉGEI A MAGYAR
ISKOLÁK ALSÓ TAGOZATÁN**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Baksa Eleonóra

VI. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Osztrovszka Marianna

PhD, docens

Konzulens tanár: Balogh Lívia

főiskolai adjunktus

Recenzens: Cséke Katalin

főiskolai oktató

Зміст

Вступ.....	6
I. Освітня політика України. База з законами по сфері освіти.....	9
I.1. Структура освітньої системи України.....	11
I.2. Проблематика викладання української мови у сфері освіти національних меншин.....	14
I.3. Ситуація викладання української мови та проблематика у школах з угорською мовою викладання в Закарпатській області.....	22
I.4. Викладання української мови у початкових класах шкіл з угорською мовою викладання.....	24
II. Показники результативності викладання української мови у початкових класах шкіл з угорською мовою викладання на основі опитувань, проведених в селах Бовтрадь, Косино, Попово.....	28
II.1. Короткий опис місць проведення анкетного опитування.....	29
II.2. Анкетне опитування, проведене в Загальноосвітній Школі села Бовтрадь.....	31
II.3. Анкетне опитування, проведене в Ліцеї імені Арань Яноша села Косино.....	52
II.4. Анкетне опитування, проведене в Загальноосвітній Школі села Попово.....	59
II.5. Оцінювання анкетного опитування.....	72
Узагальнення.....	76
Резюме.....	77
Список використаної літератури.....	78
Додаток	

Tartalom

Bevezetés.....	6
I. Ukrajna oktatáspolitikája. Az oktatás törvényi háttere.....	9
I.1. Az ukrán oktatási rendszer felépítése, szerkezete.....	11
I.2. Az ukrán nyelv oktatásának problematikája a kisebbségi oktatásban.....	14
I.3. Az ukrán nyelv oktatásának helyzete és problémái Kárpátalja magyar iskoláiban.....	22
I.4. Az ukrán nyelv oktatása a magyar tannyelvű iskolák elemi osztályaiban.....	24
II. Az ukrán nyelvoktatás eredményességének mutatói a magyar iskolák alsó tagozatán a Bótrágyi, Kaszonyi és Csonkapapi iskolák felmérései alapján.....	28
II.1. A megfigyelés helyszíneinek rövid bemutatása.....	29
II.2. A Bótrágyi Általános Iskolában végzett felmérések.....	31
II.3. A Kaszonyi Arany János Líceumban végzett felmérések.....	52
II.4. A Csonkapapi Általános Iskolában végzett felmérések.....	59
II.5. A kérdőíves kutatás kiértékelése.....	72
Összefoglalás.....	76
Rezümé.....	77
Hivatkozott irodalom.....	78
Melléklet	

Bevezetés

Témaválasztásunkat az aktuális ukrán oktatáspolitikai viszonyok indokolják. A kárpátaljai magyarság megmaradásának záloga az anyanyelvi oktatási rendszer fennmaradása. E nélkül nincs jövője a közösségnek, hisz nemzeti identitásunk záloga az anyanyelv és annak széleskörű használata, társadalmi elfogadása. Ugyanakkor a szakemberek feladata, hogy megtalálják azokat a módszereket, melyek a kisebbségi tanulók számára eredményes nyelvoktatást biztosítanak az államnyelv vonatkozásában. Kutatásunkkal ezért, a kisebbségi iskolák számára kerestük az effektívebb nyelvtanulási módszereket a többségi nyelv elsajátításához.

A diplomadolgozat célja, az Ukrajnában működő magyar iskolák alsó tagozatosainak ukrán nyelvre való oktatásának lehetőségei, módszereinek elemzése és értékelése volt. Szerettük volna megtudni, milyen általános törvénykezések határozzák meg az államnyelv oktatását a magyar iskolákban, milyen módszertan képezi ennek alapjait; hogyan épül fel a nemzetiségi iskolába járó gyermek ukrán nyelvi kompetenciáinak fejlődése. Kíváncsiak vagyunk továbbá arra, hogyan értékelik ezt a módszertant a gyakorló pedagógusok, milyen előnyeit és hátrányait vélték felfedezni az elmúlt évek során az erre vonatkozó programoknak.

A kutatás során megfogalmazott hipotéziseink a következők:

1. A magyar nyelvű gyerekek jelentős része az iskola első osztályában találkozik először az ukrán nyelvvel.
2. A magyar iskolák ukrán nyelvoktatásában alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv nem hozza meg a várt eredményt.
3. A magyar iskolába járó gyermek ukrán nyelvű beszédképessége nem éri el a tantervben meghatározott szintet az anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv eredményeként.

A hipotéziseink bizonyításához a következő módszerekre építve végeztük el a téma kutatási fázisait:

1. Az első osztály szintfelmérőjét hívókártyákkal ellenőriztük. Felmértük, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, milyen alapszókincsrel rendelkeznek.
2. Mélyinterjút készítettünk pedagógusokkal, mely alkalmával részletesebben kitértünk a pedagógusok szakképzettségére, az általuk használt módszerekre, a tananyag szerkezetére, az eredményesség mutatóira. Továbbá arra kerestük a választ, mi okoz

problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek. Arra is kitértünk, a gyakorló nyelvtanárok véleménye szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet. A gyermeküket magyar és ukrán iskolába járató magyar szülőkkel kérdőívet töltöttünk ki, melynek során a motivációkra és az ukrán iskolában tanuló magyar gyerek beilleszkedési ütemére voltunk kíváncsiak. Vajon ezek a gyerekek valóban jól elsajátítják az ukrán nyelvet?

3. Hívókártyák segítségével különböző háttérű gyermekek nyelvi készségét, eredményességét vizsgáltuk meg. Külön kategóriába soroltuk azok a gyerekek, akik magyar családban élnek, családjukban magyarul beszélnek. Külön vizsgáltuk azokat a gyerekeket, akik vegyes családban nevelkednek, vagyis ahol az édesanya vagy édesapa ukrán nemzetiségű, illetve családjukban ukránul is beszélnek. És végül a magánóra járó magyar gyermek eredményeit is megnéztük. Hipotézisünk szerint mérhető különbség tapasztalható a magyar tannyelvű és az ukrán tannyelvű iskolába járó magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánóra járó gyerekek nyelvismereti szintje között. Ennek megfigyeléséhez ugyanazokat a szavakat, kifejezéseket kérdeztük meg a különböző háttérrel rendelkező tanulóktól.

A pedagógusokat olyan módon válogattuk ki, hogy a lehető legszélesebb körben lefedjük a nyelvoktatásért felelő szakemberek rétegét munkahelyi tapasztalatuk, valamint tevékenységi körük alapján.

Témaválasztásunkat az aktuális ukrán oktatáspolitikai viszonyok indokolják. A kárpátaljai magyarság megmaradásának záloga az anyanyelvi oktatási rendszer fennmaradása. E nélkül nincs jövője a közösségnek, hisz nemzeti identitásunk záloga az anyanyelv és annak széleskörű használata, társadalmi elfogadása. Ugyanakkor a szakemberek feladata, hogy megtalálják azokat a módszereket, melyek a kisebbségi tanulók számára eredményes nyelvoktatást biztosítanak az államnyelv vonatkozásában. A kutatásunk ezért, a kisebbségi iskolák számára keresi az effektívebb nyelvtanulási módszereket a többségi nyelv elsajátításához.

A vizsgálat helyszíneit a Beregszászi járásból választottuk ki. Ezek a következők: Csonkapapi (Csonkapapi Általános Iskola), Kaszony (Kaszonyi Arany János Líceum), Bótrágy (Bótrágyi Általános Iskola).

A falvakat illetve iskolákat azért választottuk, mert a közelben vannak, Bótrágyon van ukrán iskola, hisz vegyes lakosság él a településen, így a községek alkalmasak az összehasonlításra.

A kutatás során elsődlegesen szakirodalmi feltárást végeztünk, feltérképeztük az ukrán nyelv oktatására vonatkozó törvényeket (oktatási törvény; alsó tagozatos osztályokra vonatkozó normatív szabályok, Új Ukrán Iskola módszer). Nyelvpedagógiai szemszögből kérdőíves empirikus vizsgálatot végeztünk.

Dolgozatunkat két fő részre tagoltuk. A dolgozat első részében bemutatjuk Ukrajna oktatáspolitikáját, törvényi háttérét. Többek között feltárjuk Ukrajna oktatási rendszerének felépítését, szerkezetét. Kitérünk az oktatás problémáira Kárpátalja magyar iskoláiban, illetve górcső alá vesszük az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű iskolák alsó osztályaiban. A dolgozat második részében összehasonlító elemzés keretében megvizsgáljuk az ukrán nyelvoktatás eredményességét a Bótrágyi, Kaszonyi és Csonkapapi Iskolák alsó tagozatán. Munkánk során elsősorban a magyar és ukrán szakirodalmat, publikációkat, tanulmányokat, internetes forrásokat használtuk fel.

Dolgozatunkban a szakirodalom elemzése alapozza meg a kutatás szakmaiságát. Így a dolgozat a témában fellelhető aktuális, releváns szakirodalom összegyűjtéséből, feldolgozásából áll. A dolgozat szakirodalmi háttérének gerincét leginkább Csernicskó István, Beregszászi Anikó, Orosz Ildikó, Kótyuk István, Huszti Ilona és Bárány Erzsébet erre vonatkozó munkái adták meg. A szakirodalom felsolgozása során nagy segítséget nyújtott számunkra Csernicskó István: Egy megoldatlan probléma: az államnyelv oktatása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban című könyve, melyben a meglévő ismeretek állapotát magas szinten, kritikusan elemzi.

Dolgozatunk megírása során igyekeztünk minél szélesebb körben összegyűjteni a választott témára vonatkozó szakirodalmat. Törekedtünk átfogóan felvázolni az adott problémát úgy, hogy közben kiderül a szerző álláspontja, véleménye is. Dolgozatunk tehát a szakirodalom alapján szerzett ismeretek szintézisszerű összefoglalása.

I. UKRAJNA OKTATÁSPOLITIKÁJA, AZ OKTATÁS TÖRVÉNYI HÁTTERE

Minden ország oktatási alapelveit törvénybe iktatják, ezek alapozzák meg a kiegészítő törvényeket, rendeleteket. Ukrajna elmúlt több mint negyed századának egyik legfontosabb jellemzője az úgynevezett nyelvprobléma (Fedinec-Cserniczkó, 2017).

Az oktatási rendszer évek óta küzd azért, hogy a magyar anyanyelvű tanulók kellőképp elsajátítsák az ukrán nyelvet. Számos nyelvész, pedagógus, politikus próbálkozott különböző módszerek alapján kidolgozott nyelvtanítás megalkotásával, ám máig sem sikerült elérni a kívánt eredményt. Mindennek oka az a tény, hogy az országban még nincs tudatosan átgondolt és kidolgozott tanmenet, mely támogatná a kisebbségi gyerekeket az államnyelv megtanulásában (Beregszászi, 2004).

2020. január 16.-án, az ukrán parlament, a Verhovna Rada elfogadta a 0901 sz., a Teljes és általános középoktatásról szóló törvénytervezetet (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 392-IX). Ezzel Ukrajnában lezárult az a korszak, amelyben az állampolgárok szabadon megválaszthatták gyermekeik számára az oktatás nyelvét. A folyamat főbb lépései 2017-ben kezdődtek. Az Oktatási kerettörvényt 2017 szeptemberében fogadták el. Az oktatás nyelvét szabályozó 7. cikkely alkotmányellenesen, hisz az ország korábbi szerződéseit megszegve jelentős mértékben csökkenti, a minimumra korlátozza a kisebbségi nyelvhasználat jogát a közoktatás területén Ukrajnában (KMPSZ, 2020).

A jelenlegi szabvány elemi iskolai szinten nem teszi lehetővé a kisebbségi iskolák számára, hogy az ukrán iskolákhoz hasonló szinten oktassák az idegen nyelvet, mert nincs külön órakeret az idegen nyelv oktatására. Korábban a nyelvek oktatására szánt óraszám oktatandó nyelvenként meghatározta hány óra fordítható az ukrán, a nemzetiségi, így a magyar, és a választható idegen nyelv tárgyakra. A 2019/2020-as tanévre ezt úgy módosították, hogy egy óraszám keretében határozták meg a nyelvekre fordítható órák számát, majd egy másik rendelettel rögzítették, hány órában kötelesek tanítani az ukránt, ami a keret több mint a felét elveszi. A maradék óraszámra osztható a magyar és az idegen nyelv. Vagy az anyanyelvet, vagy az idegen nyelvet lehetne tanítani megfelelőképpen. A minisztérium egyértelművé tette, hogy idegen nyelvként a magyart vagy pedig az angolt lehet választani, mindkettő európai nyelv. Ezzel a döntéssel viszont megkérdőjelezi a kisebbségek anyanyelvének jogi státuszát, s azt a külföldi nyelvek kategóriájába sorolják. A jelenlegi elfogadott szabvány ukrán nyelvből nem veszi figyelembe a kisebbségi nyelv sajátosságát. Nem az egyesítést segíti a tanmenet, hanem a beolvadást (KMPSZ, 2020).

Az általános iskolai szinten a tantárgyak 40%-át államnyelven kellene oktatni: viszont ez megakadályozza a minőségi képzést a közismereti tárgyak esetében. Egyrészt nyelvváltást feltételez, ami pedagógiai képtelenség szinte minden tantárgy esetén. Amennyiben magyar nyelven tanulta a természetrajz tantárgyat a gyermek, akkor a következő évtől hogyan lehetne minőségesen oktatni a földrajzot vagy biológiát ukránul? Az az elvárás, hogy a közismereti tárgyak oktatásánál a szaktanár készítse fel a diákokat az esetleges nyelvváltásra a következő évtől, viszont ez szintén ésszerűtlen, mert neki nem nyelvet, hanem a szaktárgyat kell tanítani (KMPSZ, 2020).

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma nem vezetett be intézkedéseket az ukrán nyelv tanításának megreformálására. Az Állami szabvány a meglévő rendszerben nem biztosítja az államnyelv elsajátítását a nemzetiségi iskolákban. Ukrajna függetlenné válása óta nem adtak ki állami finanszírozással egyetlen akadémiai és iskolai szótárt sem. Tehát nincsenek biztosítva didaktikai anyagok: korszerű tankönyvek, munkafüzetek, iskolai és szakszótárak, stb (KMPSZ, 2020).

A jelenlegi tanmenetek nem a nyelvi kompetenciák fejlesztésére, a kommunikációra irányulnak, hanem szinte kizárólag grammatikai szabályokra és azok alkalmazására összpontosítanak, mintha már beszélnének a diákok ukránul. A tantervek nem biztosítják a nemzetiségi kisebbségek hovatartozásának megőrzését, sem az anyanyelv és irodalom, kultúra és történelem fejlesztését. Nincsenek programok és szabványok ezekre a tárgyra. A világirodalmat, amit eddig integráltan tanítottak a magyar irodalommal, most ukrán nyelven tervezik tanítani (KMPSZ, 2020).

A középiskola képzési szintjén az az elvárás, hogy a tantárgyak 60 %-át oktassák ukrán nyelven. Az új középiskolai szabvány ukrán nyelvből és irodalomból felsőfokú C1 nyelvvizsga szintjével identikus szintet tervez. A tervezett szabványok nem veszik figyelembe, hogy az ukrán nyelv a kisebbségek számára második nyelv, és nem a nyelvi kompetenciák fejlesztését várja el a diákoktól, hanem továbbra is nyelvtancentrikus. Az államnyelv ismeretét jelenleg olyan érettségi-felvételi vizsgálattal mérik a kimenetelnél, ami egyben felvételi vizsga ukrán filológiai képzésre, egy C1 típusúnak felel meg. A tesztek nem a nyelvi kompetenciákat mérik, hanem javarészt grammatikai ismereteket kérnek számon. Akik nem érik el a megfelelő pontszámot az emelt szintű ukránon, be sem nyújthatják kérelmüket a továbbtanulásra sehová, mert az érettségire épülő szakképzés, és a felsőfokú képzés minden szakjára, még a magyarra is kötelező elvárás az ukrán érettségi meghatározott pontszámának teljesítése (KMPSZ, 2020).

A „Majdan” után, 2014-ben elfogadott felsőoktatási törvény a Velencei Bizottság állásfoglalásának megfelelően rendelkezett arról, hogy a magán felsőoktatási intézmények önállóan választhatják meg az oktatás nyelvét. A parlament 2019. április 25.-i törvénymódosításával (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”) megváltozott a 48. cikkely szövege, ami a felsőoktatási nyelvhasználatot szabályozza. A módosítás szerint az oktatás nyelve az államnyelv, és a nyelvhasználatot a közoktatási törvény, illetve az újonnan elfogadott nyelvtörvény szabályozza (KMPSZ, 2020).

I.1. Az ukrajnai oktatási rendszer felépítése, szerkezete

Az elmúlt években az államnyelv ismeretének mértéke egyre inkább befolyást gyakorol a kárpátaljai kisebbségek mindennapjaira. Az, hogy az állam elvárja polgáraitól az államnyelv hivatalos ismeretét, teljesen természetes, viszont a kérdés az, hogy milyen mértékben biztosítja nemzetiségeinek az államnyelv elsajátításának lehetőségét, mindemellett saját nyelvük használatát. A kárpátaljai magyarság megmaradásának záloga az anyanyelvi oktatási rendszer fennmaradása, e nélkül nincs jövője a közösségnek (Szoták, 2013).

Ukrajnában azoknak az embereknek a száma, akik ukrán nemzetiségűeknek vallják magukat, sokkal magasabb azokénál, akik az államnyelvet anyanyelvüknek tekintik. Az összlakosság közel negyede valamely nemzeti kisebbséghez tartozónak mondja magát, nyelvi tekintetben viszont minden harmadik személy valamely nyelvi kisebbséghez tartozik (Cserniczkó, 2013).

Az ukrajnai közoktatás 1991 óta egyfolytában átalakulóban van (Orosz 2005, 2007). Ukrajnában az általános középfokú oktatás (ukránul: загальна середня освіта) 11 évfolyamos. Három nagy szakaszra oszlik: (1) alsó tagozat, 1–4. osztály (початкова школа); (2) felső tagozat, 5–9. osztály (базова загальна середня освіта); (3) középiskola, 10–11. osztály (повна загальна середня освіта) (Beregszászi-Kolozsvári, 2019).

A kisebbségi nyelvek európai kartáját az ukrán parlament először 1999 decemberében ratifikálta (Zakon Ukrajini № 1350-XIV), ám a vonatkozó törvényt az Alkotmánybíróság, formai hibákra hivatkozva, visszavonta, másodszer a ratifikációs törvényt 2003 májusában fogadta el a parlament (Zakon Ukrajini № 9-pp/2000). A vonatkozó törvény lényegében szűkítette az Ukrajnában addig gyakorolt nyelvi jogokat (Fedinec - Cserniczkó, 2017).

A 2010. évi államelnöki, valamint 2012. évi parlamenti választások után kisebbségi szempontból enyhülés következett be. Több, a kisebbségek számára hátrányos oktatási

intézkedést visszavontak, vagy felfüggesztettek, ezen felül 2012-ben megszületett az új nyelvtörvény (Zakon Ukrajini № 5029-V), amely kedvezett a kisebbségeknek (Cserniczkó-Fedinec, 2015).

2017. szeptember 5.-én az ukrán parlament elfogadta a jogszabályt, szeptember 26.-án Petro Porosenko aláírta, szeptember 27.-én jelent meg a parlament hivatalos honlapján, szeptember 28.-ától pedig életbe is lépett (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 2145-VIII). Az elfogadott jogszabály egy kerettörvény. A törvény strukturális reformot is előír: jelenleg a közoktatás 11 évfolyamos és háromfokozatú: az első fokozat 1–4. osztály, a második az 5–9. osztály, majd a harmadik a 10–11. osztály. Az új struktúra: az elemi az 1–4. osztály, az általános középiskola az 5–9. osztály, valamint a harmadik fokozat két irányt tesz lehetővé: szakoktatásba való továbblépést, vagy pedig az érettségit adó líceumba való továbblépést a 10–12. évfolyamon (Fedinec - Cserniczkó, 2017).

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumában az alsó és felső tagozatot külön kezelik. Külön állami szabvány készül az alsó osztály számára, illetve az 5–9. és a 10–12. osztályok számára. Mivel a 2017-ben elfogadott, új oktatási kerettörvényt fokozatosan vezetik be, mindez idáig csupán az alsó tagozat (1–4. osztály) számára készült el az állami szabvány, melyet Ukrajna Kormányának 2018. február 21.-én kiadott 87. számú rendelete hagyott jóvá (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 688). Ez az alapidokumentum meghatározza a kialakítandó kompetenciák körét, az egyes tantárgyak alapkövetelményeit, illetve előírja az egyes tantárgyak éves óraszámát (Beregszászi-Kolozsvári, 2019).

A tananyag követelményeit részletes bontásban az 1–2. osztály és a 3–4. osztály szintjére külön adja meg az állami szabvány. A nyelvi-irodalmi oktatási terület kapcsán két nagy egységet különít el az állami szabvány: az ukrán, illetve nemzeti kisebbségek nyelve és irodalma az egyik, az idegen nyelvek a másik rész. Következésképp ez azt jelenti, hogy az oktatás ezen szintjének legfontosabb alapidokumentuma nem tesz különbséget az ukrán mint anyanyelv és mint államnyelv követelményei között. Egyszóval ugyanazokat a kompetenciákat, ismeretet, tudást várja el az állam ukrán nyelvből azoktól is, akik ukrán anyanyelvűek és ukrán anyanyelvű iskolában tanulnak, illetőleg azoktól is, akik orosz, vagy éppen magyar anyanyelvűek, és orosz, vagy magyar tannyelvű iskolában kezdik meg tanulmányaikat (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 688). Vagyis negyedik osztály végére elméletileg ugyanazt és ugyanúgy kell tudnia ukránul és ukrán nyelvből egy ukrán anyanyelvű, ukrán tannyelvű iskolába járó gyereknek, mint annak a gyereknek, aki magyar anyanyelvű és magyar nyelven végezte az 1–4. osztályt, és az ukrán nyelvet pusztán tantárgyként tanulta. Az ukrán és nem ukrán anyanyelvűek számára nemkülönben

megállapított követelmények nyelvpedagógiai szempontból nehezen magyarázhatók. Az állam által fennálló követelmények hátrányosan érintik a nem ukrán anyanyelvű, nem ukrán nyelven tanuló gyerekeket (Beregszászi-Kolozsvári, 2019).

Az ukrán tannyelvű intézményekben az idegen nyelv külön kötelező tantárgyként jelenik meg, a nem ukrán nyelven oktató iskolákban nem válik el az anyanyelv és az idegen nyelv az elemi osztályokban. A 2018–2019-es tanévben ezek az óraszámokat még csupán az első osztályokban vezették be. A 2–4. osztályokban még a korábbi, a 2017. évi oktatási kerettörvény elfogadása előtti óraszámok hatályosak (Beregszászi-Kolozsvári, 2019).

A 2018. október 4.-én Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa által első olvasatban megszavazta, „Az ukrán mint államnyelv funkcionálásának biztosításáról” című törvényt (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”). A törvényjavaslat kimondja, hogy Ukrajnában az egyetlen állami és egyetlen hivatalos nyelv az ukrán, és kötelezővé teszi használatát az állami szervezetekben, valamint nyilvános társadalmi rendezvényeken. A törvény csak a magánszférában és a vallási szertartásokban nem szabályozza a nyelvhasználatot. Az ukrán nyelv nyilvános megsértése, illetve elhanyagolása jogi felelősségre vonást von maga után. A nyomtatott sajtótermékek esetében a javaslat engedélyezi az idegen nyelven való megjelenést, de előírja, hogy ukrán nyelven is kinyomtaszák. A könyvkiadásban és árusításában legalább 50 százalékot kell elérnie az ukrán nyelvű köteteknek (KMKSZ, 2019).

A 2018-ban elindított oktatási reform hatása elsősorban az alsós osztályokban érzékelhető. 2019-től az Új ukrán iskola (NUS) rendszerében már körülbelül egymillió gyermek tanul. Az úgynevezett Új ukrán iskola az Oktatási és Tudományos Minisztérium reformja. Reformját évekre tervezték, mert lehetetlen gyorsan megváltoztatni az Ukrajnában évtizedek óta ápolott oktatási hagyományt. A változások azonban már megkezdődtek. A 2018/2019-es tanévtől kezdve az első osztályosok Ukrajnában ezen szabvány alapján tanulnak. Az oktatás megreformálása a tanárookra is kihat, ugyanis a 2018–2019-es években az általános iskolai tanároknak amolyan átképzésen kellett részt venniük, melyeken speciális oktatók megszilárdították a tanárok ismereteit (MON).

2019. április 25.-én Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa megszavazta az államnyelvről szóló törvényt. A jogszabály célja, hogy az államnyelvet, - esetünkben az ukrán nyelvet kiterjessze az élet minden területére, függetlenül attól, hogy ez sérti az országban élő nemzeti kisebbségek anyanyelv használati jogait. Számos nemzetközi fórumon jelezték különböző nemzeti kisebbségi szervezetek, hogy a törvény alapvető-, már meglévő jogokat vesz semmibe. Mindennek ellenére 2019. július 16.-án mégis hatályba lépett (Zakon

Ukrajini „Pro Osvitu” № 2704-VIII). A 2019. július 16.-án hatályba lépett ukrán nyelvtörvény az ukránosítás céljával született. A kisebbségi nyelvhasználat lehetőségei súlyos korlátozások alá esnek, már megszerzett, alapvető jogok sérülnek, ami a kisebbségek nyílt elnyomását jelenti. A törvény a kisebbségi nyelvhasználatot lényegében a magán-kommunikációra és a vallásgyakorlásra korlátozza. Az ukrán nyelvtörvény nem egy átlagos törvény a sok közül, hanem a kisebbségek életét messzemenően befolyásoló jogi szabályozás (Szénási, 2019).

2020. március 13.-án Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma hivatalos honlapján közzétette, hogy a szaktárca benyújtotta Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának (Projekt Zakonu „Pro Osvitu”) „A teljes középfokú oktatásról” című jogszabály-tervezetet. A tervezet pontosan meghatározza az oktatás szervezését, irányítását, felügyeletét az 1. osztálytól kezdődően a 12. osztályig (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”) (Hodinka, 2019).

2020. március 18.-án Ukrajna Legfelső Tanácsa megszavazta az általános középfokú oktatásról szóló törvényt. A jogszabály számtalan rendelkezése közül a kárpátaljai magyarok számára az egyik leginkább húsba vágó, hisz az oktatás nyelvét szabályozza (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 463-IX).

I.2. Az ukrán nyelv oktatásának problematikája a kisebbségi oktatásban

Mivel a kárpátaljai magyar tanintézményekben 1991-ig nem oktatták az ukrán nyelvet, így a magyar anyanyelvű lakosok csak azon része beszéli az államnyelv standard változatát, akik ukrán iskolában tanultak. Az ukrán nyelvjárási változatát jórészt még elsajátították az ukrán tannyelvű felsőoktatási intézményekben tanuló magyarok (Cserniczkó, 2004).

Azonban a 2000-es évek elején készített felmérések eredménye szerint a kárpátaljai magyarok általában magyar nyelvű TV- és rádióműsorokat követnek, illetve anyanyelvi sajtótermékeket olvasnak, így mindenképp csak saját nyelvükre alapozva lehet eredményes az ukrán elsajátítása (Orosz, 2004).

Volodymyr Kulyk, az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia I. Kurasz Politikai és Etnonacionális Kutatóintézetében tevékenykedő politológus és történész egyik tanulmányában a két tannyelvű oktatásban látja a krími tatár és a magyar kisebbségnek az államnyelvi tudása terén tapasztalható hiányosságának megoldását (Bárány-Cserniczkó-Huszt, 2016).

A kisebbségek választhatnak az integráció, az asszimiláció és a szegregáció folyamata közül. Az integráció eszközeként fellép a kétnyelvűség, ám a másik nyelv megtanulása

csak a társadalmi életben való teljes eligazodást segíti, miközben nem gátolja az anyanyelv és a saját kultúra megélését (Bárány-Cserniczkó-Huszi, 2016). Az asszimiláció folyamatában csak először beszélhetünk kétnyelvűségről, melyet követően a többségi nyelv teljesen kiszorítja a kisebbségit, s idővel egynyelvűséget eredményez. A szegregáció során kizárólagos egynyelvűségről beszélünk, mely azonban nem teszi lehetővé a társadalomban való eligazodást, bizonyos keretek közzé szorítja az anyanyelvi beszélőt. Kulyk is hasonló gondolatmenetből kiindulva az integráció mellett száll síkra, melynek eszközeként a kétnyelvű oktatás bevezetését szorgalmazza (Bárány-Cserniczkó-Huszi, 2016).

Kulyk állítása, miszerint a magyar tannyelvű oktatási intézményekben a tanulók az érettségiig nem sajátítják el megfelelő szinten az államnyelvet, nem áll ki az anyanyelvi oktatás mellett. Ugyanakkor ez az intézkedés a megyékre régóta jellemző nemzeti sokszínűségét veszélyeztetné, emellett a társadalmi integrációt elsődlegesnek ítélné meg a kisebbség nyelvének és identitásának megőrzésével szemben (Bárány-Cserniczkó-Huszi, 2016). Hasonló elveket vall Patten politológus is, aki szerint az integráció sikere érdekében minél előbb magasabb szintre kell emelni a többségi nyelv elsajátítását (Bárány-Cserniczkó-Huszi, 2016).

Megyénkben utoljára 1990-ben érettségiztek olyanok, akik egyáltalán nem tanulták még az ukrán nyelvet, mivel a Szovjetunió tagállamaiban addig az oroszot oktatták államnyelvként. A független Ukrajna megalakulását követően fokozatos bevezették a kisebbségi iskolákban is 2. osztálytól az államnyelv oktatását. Azonban hatalmas gondot jelentett a szakképzett pedagógusok hiánya. Többségében a korábban orosz nyelv és irodalom tanárok kezdték el oktatni az ukrán nyelvet, akik, habár beszéltek ukrán nyelven, nem annak standard változatát. Szintén hiányosságként említhető, hogy az érintett nyelvtanárok többségében egynyelvűek, így alkalmatlannak bizonyulnak magyar gyerekek oktatására. Ugyanis a hatékony nyelvelsajátításhoz kétnyelvű pedagógusokra van szükség, akik ismerik a tanulók anyanyelvét, s abból kiindulva képesek elmagyarázni az ukrán nyelvhez való esetleges hasonlóságát és eltéréseit (Cserniczkó, 2004).

A kisebbségi oktatási intézményekben a másik hatalmas gondot az jelentette, hogy nem álltak rendelkezésre a magyar anyanyelvű, ukránul nem beszélő diákok oktatásához megfelelő ukrán nyelv tankönyvek (Cserniczkó, 2004).

Míg a Szovjetunió volt tagállamainak nyelve tipológiai és genetikai szempontból hasonlít az ukrán nyelvhez, a magyar mindkét tekintetben teljesen eltér a mai

államnyelvtől. Ezért kell más módszerekkel oktatni a magyar kisebbségi iskolákban (Cserniczkó, 2004).

Az ukrán nyelv oktatásának egyik lényeges változása akkor következett be, amikor 2008-tól bevezették az államnyelvből való külső független tesztelést (ZNO), mely máig a felsőoktatásba való bejutás alappillére jelenti. Míg a magyar tannyelvű oktatási intézmények végzősei matematikából, biológiából, fizikából jobb eredményeket értek el a 2008-as megmérettetésen, addig ukrán nyelvből sokan elvérezték, ennek következtében esélytelenné váltak a továbbtanulásra (Cserniczkó, 2012).

Cserniczkó István megfogalmazásában „az államnyelv oktatásának fő problémái a kisebbségi iskolákban” (Cserniczkó, 2012) a következők:

- a megfelelően képzett tanárok hiánya – az 1997/1998-as tanévben az ukrán nyelvet oktató tanárok kétharmada nem rendelkezett megfelelő szakképesítéssel. Ez a mutató 9 év múlva is még mindig 40 százalékot tett ki. 2011-ben a beregszászi magyar tannyelvű iskolákban a 22 ukrán nyelvet oktató tanárból mindössze hatan rendelkeztek szakos diplomával, 6 elemi iskolai tanító volt, míg 10 orosz nyelv és irodalom végzettséggel tanította az államnyelvet. Mindez annak az eredményének tudható be, hogy 2003-ig az országban egyáltalán nem képezték olyan tanárokat, akik nem anyanyelvi beszélőknek, államnyelvként oktatnák az ukránt. Cserniczkó István írásában utal a hágai ajánlásokra és a nyelvi emberi jogok szakértőinek álláspontjára, miszerint „az államnyelvet kétnyelvű tanároknak kell oktatniuk” (Cserniczkó, 2012). Ezen az elven elindulva kezdődött meg 2003-ban az Ungvári Nemzeti Egyetemen, majd 2004-ben a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a megfelelő szakemberek képzése. A legnagyobb hiány még mindig az alsó tagozatos osztályokban mutatkozik, ahol szakképzett tanárok híján ukrán szakos, felső tagozatos és középiskolai oktatásra képzett tanárok oktatják a gyerekeknek az államnyelvet (Cserniczkó, 2012).

Orosz Ildikó egyik tudományos írásában azt fejtí ki, hogy a tanár feladata az idegennyelv elsajátítása során nem más, mint megértetni a tanulókkal, hogy csak ők maguk tanulhatják meg az adott nyelvet, megismertetni velük a nyelvtanulás alapvető mechanizmusát (Orosz, 2004).

Orosz Ildikó és Beregszászi Anikó gondolatvitele és álláspontja a kétnyelvű tanárt illetően megegyezik. Csak a mindkét nyelvet beszélő pedagógus képes az idegennyelv hatékony oktatására. Előbbi kiemeli annak fontosságát, hogy a tanárnak nemcsak az oktatási anyagot és módszereket, hanem tanulóit és azok hátterét is ismernie kell annak érdekében, hogy differenciáltan építhesse fel a nyelvtanulás folyamatát. (Orosz, 2004)

- a megfelelő tankönyvek, tanári kézikönyvek, módszertani segédletek, iskolai szótárak hiánya – a tankönyvek első jelentős bírálata, hogy túlzottan a nyelvtanra épülnek, hiányoznak belőle a kommunikáció fejlődésére irányuló elvek, feladatok (Csernicskó, 2012). Nem a beszédkézség épülését, hanem egy öncélú grammatikai jártasságot kíván elérni. „Az iskolai ukránnyelv-órákon nem a nyelvet tanítják, hanem nyelvről szóló ismereteket közvetítenek a gyerekek felé elsősorban” (Csernicskó, 2012). Mindemellet hiányoznak a tanári munkát segítő kézikönyvek, hanganyagok, szótárak, melyek eredményesebbé tehetnék az ukrán nyelv oktatását (Csernicskó, 2012).

- a megfelelő szemlélet és az erre alapozott módszer hiánya – ennek oka, hogy az állam nem biztosít forrásokat a segédanyagok kidolgozására, mert nem látja be annak szükségszerűségét. Hiszen az ukrán nyelv oktatása nem folyhat egyforma módszerekkel és azonos elvek mentén az ukrán és a kisebbségi tannyelvű oktatási intézményekben. Nem azonos óraszámban, s nem egyforma tankönyvek segítségével oktatják az államnyelvet (Csernicskó, 2012).

- a konkrétan megfogalmazott célok hiánya – az idegennyelv-oktatástól eltérően, az ukrán nyelvre vonatkozóan sokáig nem voltak meghatározva a célok, az érettségiig elérendő nyelvi szint. Tulajdonképpen a 11. osztály végére ukrán nyelvből anyanyelvi szintű beszédet várnak el egy kisebbségi gyerektől (Csernicskó, 2012). Az új oktatási törvény azonban már az általános iskola végére B2-es, a 11. osztály befejezésekor pedig C1-es nyelvi szintet vár el a magyar anyanyelvű diákoktól (KMPSZ, 2019).

- a homogenizálás: univerzális tantervek, tankönyvek és módszerek – a probléma másik forrása, hogy bár 2008-tól engedélyezik a kisebbségi iskolákban az osztályok csoportbontását, nem határozzák meg a szétválasztás elvét, továbbá nem biztosítanak az eltérő nyelvi szinten lévő tanulók számára külön tantervet és tankönyveket (Csernicskó, 2012).

- az óvodai nyelvi nevelés hiányosságai – az óvodai csoportok számára nincs kidolgozva tanmenet az ukrán nyelv oktatására vonatkozóan. Ennek fontossága pedig elengedhetetlen volna, hisz megalapozná az alsó tagozatos nyelvoktatás sikerességét. Azonban a vegyes összetételű, nagylétszámú csoportokban heti két foglalkozás alkalmával nem lehet eredményes oktatást elérni (Csernicskó, 2012).

- a népességföldrajzi jellemzők hatása – az oktatási folyamat megszervezésekor nem veszik figyelembe az iskolába kerülő tanulók nyelvi háttérét. Hisz a kárpátaljai magyarok nagy része olyan településen él, ahol nemzetiségük többséget alkot. Így a gyerekeknek az

iskolai tanórákon kívül nem igazán nyílik lehetőség az államnyelv használatára (Cserniczkó, 2012).

- a jogszabályok figyelmen kívül hagyása – habár az állam törvényben kötelezi magát az államnyelv elsajátításához szükséges feltételek megteremtésére a kisebbségi tannyelvű oktatási intézményben, e kötelezettségét máig sem tudja betölteni (Cserniczkó, 2012).

Válaszként az egyre erősödő ukránosításra, több magyar család ukrán tannyelvű iskolát választott gyermekének, remélve, hogy a jövőben jobban boldogul (Cserniczkó, 2012).

2008-ban az oktatási minisztérium egyre élesebben kezdett el foglalkozni az oktatás alacsony szintjével (Cserniczkó, 2012). A 2010-es elnökválasztást követően az állam engedélyezte a külső független tesztelésen a feladatsorok lefordítását a kisebbségi iskolák tannyelvére, azonban az ukrán nyelv és irodalom érettségit nem törölték el (Cserniczkó, 2012).

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2008 elején egy munkabizottság alakult meg, melynek feladata az ukrán nyelv oktatásának elősegítését szolgáló tantervek, tankönyvek és segédanyagok kidolgozása volt. A bizottság munkájának eredményeként napvilágot látott az óvodai ukránnyelv-oktatás tanterve, melyet Huszti Ilona, Gergely Eszter és Bárány Erzsébet dolgoztak ki (Cserniczkó, 2012). Az 1-4. osztályban oktató tanárok munkáját számos segédkönyv könnyítheti meg. Az alsó tagozatos tanulókat pedig munkafüzetek, begyakorló és ellenőrző dolgozatfüzetek segítik. A Rákóczi Főiskola és a Hodinka Antal Intézet együttműködése gyümölcseként megjelent egy magyar-ukrán és egy ukrán-magyar kisszótár, továbbá két társalgási zsebkönyv (Cserniczkó, 2012). Emellett az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke és Hungarológiai Intézete is megjelentetett két hasonló szótárt, valamint magyar-ukrán és ukrán-magyar kapcsolatok szótára (Cserniczkó, 2012).

A Rákóczi Főiskolán 2003-tól képeznek ukrán nyelv és irodalom szakos pedagógusokat, emellett az óvodapedagógia és a tanítói szakon is oktatják „az ukrán nyelv oktatása magyar nevelési nyelvű/tannyelvű óvodákban/iskolákban” című tantárgyat. Ám a kidolgozott anyagok addig nem alkalmazhatók, amíg az állam jóvá nem hagyja az oktatási folyamatban való felhasználásukat (Cserniczkó, 2012).

2015 júliusában jelent meg az új oktatási törvény módosításának tervezete, mely szintén a kéttannyelvű oktatást javasolja. Skutnabb-Kangas ezzel szemben ezt a módszert az asszimiláció eszközeként minősíti, mely nem veszi figyelembe a kisebbség érdekeit (Bárány-Cserniczkó-Huszti, 2016).

Nyelvpedagógiai elvek értelmében a szaktárgyi ismereteket a tanuló viszonyt saját anyanyelvén tudja leghatékonyabban elsajátítani. A kétnyelvűség ebből kiindulva az oktatási színvonal romlását eredményezné, emellett nem feltétlenül hozná meg az államnyelv elsajátítása szempontjából kívánt eredményeket. Cummins nem támaszt ugyan ellenérveket a kétnyelvű oktatással szemben, de hangsúlyozza a két nyelv párhuzamos fejlesztését, semmiképp nem javallja az egyik kárára fejleszteni a másik nyelvet (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

A hatékony tanulás feltétele, hogy a tanulók anyanyelvükön sajátítsák el a megfelelő tananyagot, s az állam köteles biztosítani minden polgára számára ezt az emberi jogot (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

Kulyk azonban nem kérdez rá a probléma kialakulásának okára és mikéntjére. A 2014/2015-ös és 2015/2016-os tanévekben az ukrán tannyelvű iskolák 1-4. osztályaiban heti 7 órában oktatták az ukrán nyelvet, míg a magyar tannyelvű intézményekben 3-3, illetve 4-4 óraszámban folyt az államnyelv oktatása (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016). Már itt is jelentős eltérés tapasztalható, mivel az elvben azonos elnevezéssel és tartalommal illetett tantárgyat számottevően magasabb óraszámokban tanítják az ukrán anyanyelvűeknek, mint a második nyelvként tanuló magyar diákoknak. Ebből nyilvánvaló tényként látszik az, hogy bár az ukrán nyelv oktatásának folyamata eltér az ukrán és magyar tannyelvű iskolákban, a diákok tudását mégis egyformán mérik fel a külső független tesztelés során (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

Ha egy kárpátaljai tanulónak 11 év alatt sem sikerül megfelelő szinten elsajátítani az ukrán nyelvet, akkor bizonyosan a rendszerben van a hiba. Ezért nem a többségi nyelven való tanulás, vagy az asszimilációt elősegítő kétnyelvű oktatás a megoldás, hanem „az anyanyelven oktató iskola keretében kell megtalálni azokat a lehetőségeket, amelyek magas szintű nyelvtudáshoz, hozzáadó (additív) kétnyelvűséghez vezetnek” (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

Kulyk az államnyelv oktatására fordított óraszámok emelésében véli felfedezni az ukrán nyelv oktatásának sikerét, azonban ez nem feltétlenül van így. Hiába növekszik az óraszám, ha továbbra is az elavult, szemmel láthatóan eredménytelen módszerekkel és segédanyagokkal dolgoznak (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

Skutnabb-Kangas és Dunbar a mélyvíztechnikát veszélyesnek tartja a kisebbség identitásának megőrzése szempontjából, hisz ez a módszer „nem szolgálja az additív kétnyelvűség kialakítását”, egyedül az asszimiláció eszköze (Bárány-Csernicskó-Huszi, 2016).

A szerzők egyértelműen a hozzáadó kétnyelvűség kialakítása mellett érvelnek, melynek során a kisebbségi diákok idegen/másodnyelvként sajátítják el a többségi nyelvet kétnyelvű tanároktól (Bárány-Cserniczkó-Huszi, 2016).

Az ukrán nyelv eredetét és nyelvtani rendszerét tekintve is jelentősen különbözik a magyar nyelvtől. Az ukrán az indoeurópai, míg a magyar a finnugor nyelvcsaládhoz tartozik. A nyelvtanulás tekintetében fontosabbak a nyelvtani különbségek. Az ukrán nyelv a flektáló nyelvekhez sorolható, míg a magyar agglutináló jellegű (Kovtiuk, 2015).

Orosz Ildikó véleménye szerint az ukrán nyelv oktatását az idegen nyelv tanításának módszertani szemszögéből kell átgondolni, kialakítani egy eredményes oktatási programot, mely a nyelv specifikumát figyelembe véve ötvözi más tantárgyak jól bevált módszereit. (Orosz, 2004)

Az ukrán nyelv elsajátítása során fontos figyelni a két nyelv lexikai különbségeire. Számos kifejezés más viszonylatban, eltérő szerkezetekben használatos: esőre áll передбачається дощ (szó szerint: стоїть на дощ) (Kovtiuk, 2015). Az egyjelentésű szavak megfelelőjének a másik nyelvben lehet akár több jelentése is: füst дим, чад; трава fű, гурп (Kovtiuk, 2015). Továbbá gyakorta megfigyelhető az, hogy egy többjelentésű szó egyes megfelelője a másik nyelvben teljesen eltérő jelentéseket hordoz: nyelv - 1 мова, 2 язик; мова – 1. elv; 2. beszéd (mód); óra – 1. година, 2. годинник, 3. урок; урок – 1. tanóra; 2. lecke (Kovtiuk, 2015).

Az említett példákból látszik, mennyire fontos az egyes szavak jelentésének körültekintő elsajátítása, az alapvető kapcsolatok és frazémák megtanulása. Vonatkozik mindez a homonimákra is: бал – bál, pont, fok; джин – gin, dzsinn (Kovtiuk, 2015).

Hatalmas nehézségbe ütköznek a magyar anyanyelvű gyermekek a nemekkel való eligazodás során, mivel ez a grammatikai kategória nem jellemző a magyar nyelv morfológiai rendszerére: учень – учениця tanuló. De figyelmet kell fordítani az idegen szavak átvételének különbözőségére is, melyek hangtani összetétele egyes esetekben jelentős eltérést mutat: Еней Aeneas, Афіни Athén (Kovtiuk, 2015).

Az ukrán nyelv tanulása során a magyar gyerekeknek figyelniük kell a szavak megfelelő hangsúlyozására. A magyar nyelvtől eltérően az ukrán nyelvben a hangsúly nem állandó, hanem változó és mozgó. Ez azt jelenti, hogy hangsúlyos lehet bármelyik szótag, valamint a lexéma ragozása során átkerülhet egy másik szóelemre: мука – kín, мука – liszt (Kovtiuk, 2015).

Nyelvtani különbségek között említendő, hogy az ukrán nyelvben a különböző végződések több grammatikai kategóriát jelölnek, a szavak ragozódnak nemek és ragozási

esetek szerint. Ugyanakkor a főnevek eseteinek száma 7-7 egyes és többes számban, ami jelentősen kevesebb a magyar nyelvben előforduló paradigmával, melynek során 756-1050 formát is megkülönböztetünk. Ezek jelentős részét általában csak körülírással tudjuk átültetni ukrán nyelvre: kezeiddel – твоїми руками (Kovtiuk, 2015).

Az ukrán nyelv előszeretettel használ többes számú főnévi alakokat olyan helyzetekben, amikor a magyarban egyes számút: помити руки – kezet mos, винищують ліси – pusztítják az erdőt. Számos olyan főnév is található az ukrán grammatikában, melyet csak többes számú alakban használnak: штани – nadrág, двері – ajtó. Ez a jelenség a magyar nyelvben csak a földrajzi nevek egyes elemeire jellemző: Кárpáток – Карпати (Kovtiuk, 2015).

Továbbá a magyar nyelv rendszerében nincsenek birtokos melléknevek sem. Ezeket a formákat a főnevek birtokos jeles alakjával fejezzük ki: мамина книга – anya könyve, солов’їний спів – a fülemüle dala (Kovtiuk, 2015).

Az ukrán nyelvben a főnevekhez kapcsolódó mellékneveket egyeztetik számban, személyben és ragozási esetben, míg a magyar nyelvben semmilyen toldalékot nem kap a melléknév: високими горами – magas hegyekkel (Kovtiuk, 2015).

Továbbá a számnevek után a magyar nyelvben a főnevek mindig alanyi eset egyes számban használatosak, míg az ukránban egyeztetve vannak a számnév alakjával: п’ять учнів – öt tanuló, мало книг – kevés könyv. A magyar nyelvben a sorszámneveket sem egyeztetjük: у шостому класі – a hatodik osztályban (Kovtiuk, 2015).

A névmások tekintetében is különbségek mutatkoznak. A magyar ön, maga névmások egyes szám harmadik személyű alakjával ellentétben az ukrán ви – többes szám második személyű, melynek szerepét csak a szöveggörnyezetből tudjuk pontosan meghatározni: ви знаєте – ön tudja, ви знаєте – ti tudjátok (Kovtiuk, 2015).

Az igék rendszerében számos hasonlóságot felfedezhetünk, ám eltérések is nehezítik az ukrán nyelv elsajátítását. Például, a magyar nyelvben korántsem használnak annyi passzív szerkezetet, mint az ukránban: ставиться крапка – pontot teszünk (Kovtiuk, 2015). Fontos megemlíteni, hogy az igék tekintetében a magyar nyelvben hiányzik az ukránra jellemző befejezett és folyamatos faj, ugyanakkor a tárgyias és tárgyatlan igék kategóriája megegyezik egymással a két nyelvben. Azonban használatuk során jelentős különbség, hogy míg a magyar nyelvben a tárgyias igékhez minden esetben tárgyias eset kapcsolódik, addig az ukránban ezek a szerkezetek birtokos esetben is előfordulnak. Továbbá egyes igék az egyik nyelvben tárgyias, a másikban tárgyatlan szerepet játszanak (Kovtiuk, 2015).

Az igékről beszélve fontos megemlíteni, hogy a magyar nyelvben nem fordul elő annyi személytelen igealak, mint az ukrán nyelv rendszerében, és pontos megfelelői csak a természeti jelenségek és a lét kifejezésére szolgáló alakoknál vannak: світає – virrad, підмерзає – fagy (Kovtiuk, 2015).

A két nyelv igei rendszerében egyaránt megtalálható a mód, az idő, a szám és a személy grammatikai kategóriája, ám képzése során jelentős különbségek fedezhetők fel (Kovtiuk, 2015).

A határozószók a magyar nyelvben nem tölthetik be az állítmány szerepét, míg az ukránban igen: В кімнаті тепло. – A szobában meleg van. Ugyanakkor az ukrán nyelvben a közvetett tárgyat (непрямий додаток), melynek csoportja a magyar nyelvből hiányzik, a magyar nyelvben különböző típusú határozókkal fejezzük ki: писати пером – tollal ír (Kovtiuk, 2015).

A két nyelv hangtani rendszere tekintetében, már az ukrán nyelv sajátításának kezdetekor tudatosítani kell a magyar gyerekekben azokat a hangokat, melyek a saját nyelvükből hiányoznak: и, х, а lágy р, з, с stb (Kovtiuk, 2015).

Kótyuk István szerint az ukrán, mint államnyelv oktatására szolgáló tankönyvek nem felelnek meg a mai követelményeknek, nem hivatottak arra, hogy a magyarajkú gyerekek számára megkönnyítsék a nyelvelsajátítást (Kovtiuk, 2015).

I.3. Az ukrán nyelv oktatásának helyzete és problémái kárpátaljai magyar iskoláiban

Az ukrániai orosz iskolákban a szülők eldönthették kívánják-e, hogy gyermekük tanulja az ukrán nyelvet vagy sem. Mindezt úgy, hogy Ukrajnában éltek. A szülőknek mindössze elég volt egy kérvényt írniuk arról, hogy gyermekük nem kívánja tanulni a nyelvet. Az ukrán nyelv tanulása csak az ukrán tannyelvű iskolába járóknak volt kötelező (Chernychko, 2005).

1989-ben lett hivatalosan Ukrajna államnyelve az ukrán. Maga a kárpátaljai magyar iskolákba 1990-ben vezették be az ukrán nyelv oktatását. Mivel a szovjet korszakban a magyar iskolák számára nem készült ukrán nyelvű tankönyv, így gondot okozott az államnyelv oktatása. Az első ukrán tankönyvre évekig kellett várni, mikor pedig megjelent, egy lényeges problémára mutatott rá. A tantervet olyan pedagógusok állították össze, akik nem ismerték a kárpátaljai magyarok helyzetét. Szinte ugyan ez a helyzet a jelenben is (Chernychko, 2005).

A 2001-es ukrainai népszámlálás adatai azt mutatják, hogy az országban 156,6 ezer magyar nemzetiségű ember él, ami az összlakosság 0,3 százalékát teszi ki. A magyarok 96,7 százaléka Kárpátalján él (Chernychko, 2005). A Beregszászi járás falvainak többségében a lakosság legnagyobb hányadát a magyar anyanyelvű lakosok képezik, akik általában egynyelvűek. Csak kis hányaduk beszél két vagy több nyelvet. Pedig a kárpátaljai magyarság számára elengedhetetlen fontosságú a megfelelő anyanyelvi tudás, az államnyelv és egy világnyelv elsajátítása (Beregszászi, 2004).

2018-ban Cserniczkó István és az ukrán nyelv oktatásának eredményessé tételét kitűző munkacsoport Szlovéniában járt, ahonnan hazatérve egy fontos következtetést vont le az államnyelv oktatásáról. „Az igazán jó nyelvoktatást azonban az óvodában kell és lehet megalapozni, s erről Kijevben mindeddig szó sem esett” – fogalmazott a nyelvész a Kárpátalja.ma által közölt egyik interjúban (Kárpátalja.ma, 2018).

A magyar többségű településeken a magyar nemzetiségű gyerekek az osztályon kívül szinte abszolút nem érintkeznek az ukrán nyelvvel, hiányzik az államnyelv gyakorlásának színtere. Az első osztályosok jelentős része esetleg csak az óvodai foglalkozásokon hallja az államnyelvet. Az iskolapadba ülve találkozik először valójában az ukrán nyelvvel (Cserniczkó, 2004).

A kisebbségi iskolákban arra kell fektetni a hangsúlyt, hogy a gyerekek megtanuljanak írni, olvasni és beszélni ukránul. Arra kell időt fordítani, hogy a gyerekek minél magasabb szinten értsék és beszéljék az ukrán nyelvet. A magyar iskolákban viszont leginkább a nyelvtani ismeretek, a grammatikára fektetik a hangsúlyt. Ezért van az, hogy a magyar iskolák tanulói fel tudják például sorolni a szófajokat, de a hétköznapi életben nem tudnak mondjuk a boltban bevásárolni vagy megvenni egy kenyeret. Ebből fakadóan az ukrán és magyar iskolákban különbséget kellene tenni az oktatás módszereiben. A magyar tannyelvű iskolákban nem lehet úgy oktatni az ukrán nyelvet vagyis az államnyelvet, mintha az a gyerekek anyanyelve lenne. Eredményesebb lenne az ukrán nyelv oktatása, ha az idegen nyelv-oktatás módszertanát vennék alapul (Cserniczkó, 2004).

A magyar iskolák számára készített tantervekbe figyelmet kellene fordítani arra, hogy az ukrán és magyar szókészlet sokkal messzebb áll egymástól, mint az ukrán orosz nyelv. Egy olyan nyelvet mindig könnyebb elsajátítani, ami közeli rokonnyelv, mint egy olyat, ami sokban eltér és különbözik a tanuló anyanyelvétől. Ezekből kifolyólag tehát, azok a kárpátaljai magyarok, akik magyar többségű településeken élnek, nem tudnak és nem is tanulhatnak meg megfelelő szinten ukránul a magyar tannyelvű iskolákban. Azok a magyarok, akik nem magyar többségű településeken élnek, bár az utcán vagy nyelvi

környezetükből megtanulják az ukrán nyelvet, de ők nem a standard változatát, hanem a helyi nyelvjárást fogják beszélni. A probléma azért is valós, mert azok a gyerekek, akik alapvető vagy némi ukránnyelv-tudással kerülnek iskolába, nem a standardot, hanem a helyi nyelvváltozatát beszélik. A hivatalos államnyelvet tantárgyként kellene oktatni a kisebbségi tanulók számára, lehetőleg kétnyelvű tanárok által, akik a kisebbségi nyelvet is beszélik (Cserniczkó, 2004).

I.4. Az ukrán nyelv oktatása a magyar tannyelvű iskolák elemi osztályaiban

A kárpátaljai magyar nyelvészek egybehangzó véleményével szöges ellentétben áll az alsó osztályokra kidolgozott ukrán nyelv tanterv. Az általános ukrán nyelv tanterv értelmében a program oktatási célja, hogy megértesse a gyerekekkel a nyelvi készségek elsajátításának fontosságát, megismertesse a tanulókkal az ukrán nép kultúráját, hagyományait, történelmét. Ugyanakkor igyekszik ezt a magyar nyelv tananyaggal való összehasonlítás útján is elérni (Typova navchalna prohrama). Ez is azt támasztja alá, hogy csak kétnyelvű tanár képes megmagyarázni a két nyelv közötti egyezéseket és eltéréseket a magyar anyanyelvű tanulóknak.

A tantervnek megfelelően az 1. osztályban úgynevezett szóbeli kurzus folyik melynek során a gyerekek a tankönyvben lévő képek alapján beszélgetnek, szókincsüket bővítik, miközben ismerkednek az ukrán népmesék és hagyományok világával. Minderre hetente 5 óra áll a tanár és a tanulók rendelkezésére. A 2. osztályban heti 5 órában már integrált oktatás keretében, egy rövid szóbeli ismétlési szakaszt követően, elkezdik a betűolvasást és -írást. Azonban ekkor is folytatódik a szókincsfejlesztés, melyhez rövid memoriterek is társulnak. A 3. és 4. osztályban szintén integrált kurzusként ukrán nyelvet és olvasást tanulnak egy tantárgy keretén belül. Ekkor heti 3 nyelv és 1 olvasás órájuk van a tanulóknak (Typova navchalna prohrama).

A 3. osztályos tankönyv tartalmazza a nyelvtani anyagot és az olvasáskészség fejlesztésére szolgáló szövegeket is. A grammatikai részben egy ismétlési szakaszt követően a következő témák találhatóak: Hangok és betűk, Szavak, a szó jelentése, A szó szerkezete, Szavak – tárgyak megnevezési, Szavak – tulajdonságok megnevezései, Szavak, amelyek a tárgyra mutatnak, Szavak – cselekvések megnevezései, A mondat, A szöveg (Kesler, 2013).

Az előző felsorolásból jól látszik, hogy a tananyag egyértelműen nyelvtancentrikus. A tankönyv minden témánál közöl egy rövid szótárt, melyben a vélhetően ismeretlen ukrán

szavak magyar fordítását adja meg. Emellett az elméleti rész begyakorlására szolgáló feladatok között találunk néhány fordítási gyakorlatot. Ugyanakkor, véleményünk szerint, nem erre kellene összpontosítani a 3. osztályos tananyagban. Egy magyar anyanyelvű tanulónak, aki az államnyelvvél az iskolán kívül csak elvétve találkozik, elsősorban a beszédkészség fejlesztésére lenne szüksége, hogy egy hivatalban meg tudja értetni magát. Ott azonban nem a nyelvről kell tudnia beszélni, hanem funkcionális nyelvtudásra van szüksége (Kryhan, 2015).

Hasonló a probléma a 4. osztályos ukrán nyelv tankönyvvel, melyben egy rövid bevezetőt követően elsőként a 3. osztályos tananyag hangtani részének ismétlése következik. A továbbiakban a következő témák oktatásával foglalkozik: A szöveg, A mondat, A szó, A névmás, A számnév, Az 1-4. osztályban tanultak ismétlése, Olvasás (Kryhan, 2015). Itt már az egyes témáknál hiányzik az új szavak magyar nyelvű fordítását megadó rész, amelyet azonban helyettesít a könyv végén található, az olvasásra szolgáló szövegekhez kapcsolódó mindössze 3 oldalas szótár. Egyik nagy problémát az jelenti, hogy a tantervben megadott szövegeknek csak egy része található meg a tankönyv nyomtatott változatában, melyet jelenleg a magyar tannyelvű iskolákban használnak (Kryhan, 2015).

A 2018–2019-es tanévtől hatályos ukrán nyelv tantervek megtalálhatóak Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának honlapján. Külön tanterv készült az ukrán tannyelvű intézmények számára. A honlapon elérhetők azok a tantervek is, amelyek szerint a 2018–2019-es tanévben a 2–4. osztályokban történik az oktatás, és értelemszerűen azok is, melyek alapján az 1. osztályokban tanítanak (Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity) (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

A tanterv az ukrán nyelv tanítása alkalmával fő célként a kommunikatív kompetencia kialakítását fogalmazza meg. Azonkívül hangsúlyosan közli, hogy a tantárgy célja a nyelvi és a kommunikatív kompetenciák alakítása mellett a szociokulturális kompetencia fejlesztése is. Itt pontosabban az ukrán társadalomba való integrálódás képességét, valamint a hazafias nevelést értik. Az 1. osztályban az ukrán nyelv amolyan „szóbeli tantárgy”, melynek célja a szövegértés és a szóbeli szövegalkotás kialakítása. Majd 2. osztályban jön az olvasás és az írás tanítása. A tanterv szerint az 1. osztályban a szókincsfejlesztésre, valamint a szövegértés készségének a fejlesztésére van szükség. A tanterv az olvasás és az írás tanítását tehát a 2. osztályban vezeti be. Az olvasás tanítása hangoztató, elemző illetve összetevő módszerrel történik (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

Az új, már a 2018-ban elfogadott állami szabványra építő tanterv ukrán nyelvből eddig csak a magyar tannyelvű iskolák 1–2. osztályai számára készült (Typova navchalna prohrama). Ennek fő célja azoknak a kompetenciáknak a kialakítása, amelyeket az állami szabvány megnevez. Az első osztályban itt is csak a beszédképesség fejlesztése a fő feladat, illetve az olvasás- és írástanítás előkészítése. Ennek érdekében például már az első osztályban megtanulnak a gyerekek szótagolni. Ukránul olvasni és írni a második osztályban kezdenek el tanulni a magyar tannyelvű iskolákban a gyerekek. Az óraszámok kivételével nincs lényeges különbség a régebbi és az új, 2018-ban kiadott tanterv között (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

2018-ban az új tantervnek megfelelően új első osztályos tankönyv jelent meg a magyar iskolák számára Okszana Petruk szerzőségében (Petruk, 2018). A 2. osztályban a 2012-ben készült tankönyvet használják (Kesler, 2012). A betűtanítási szakaszban a tankönyvben az ukrán mellett megjelenik a magyar nyelv is, az éppen tanult betűt tartalmazó szavak nemcsak ukránul, hanem magyarul is olvashatók. A betűtanítás utáni szakaszban minden olvasmányhoz tartozik kétnyelvű szótári rész (Petruk, 2019). Ez a tankönyv azonban már csak a 2018–2019-es tanévben volt használható, a 2019-ben második osztályba lépő gyerekek már az új állami szabvány és az új tanterv alapján írott tankönyvekből tanulnak majd (Kryhan–Serhiichuk, 2019). Ilyen tankönyvből kettő is megjelent 2019-ben (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

Mindkét ábécéskönyv kétkötetes. Mindkét ábécéskönyvhöz tartozik digitális hanganyagtár is, szövegértési feladatokkal. A két ábécéskönyv között tantárgypedagógiaiilag, a választott módszereket tekintve alapvetően nincs különbség, csak a kivitelezésük minőségében térnek el. A korábbi évek gyakorlatához és tankönyveihez képest mindkét kiadvány előrelépést jelent a magyar iskolák tanulói számára. A 2019-ben a magyar tannyelvű iskolák számára kiadott ukrán ábécéskönyvek azokkal a betűkkel kezdik az ukrán ábécé betűinek a megismertetését, amelyek írásképe a magyar és az ukrán ábécében megegyezik (Petruk, 2019). Ennek köszönhetően a magyar tannyelvű iskolákban a gyerekek rövidebb betűtanítási szakasz alatt sajátíthatják el az ukrán ábécé betűit, mint a korábbi évek ábécéskönyveiből tanulók, így több idő jut a beszédképesség fejlesztésére és a szövegértő olvasás kialakítására, gyakorlására (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

A magyar tannyelvű oktatási intézményekben folyó olvasás- és írástanítás folyamatát a további szempontok is megnehezítik. Többek között a pedagógusok hiánya és a nem szakképzett tanerő alkalmazása. Az Ukrajnában elhúzódó gazdasági és politikai krízisek sorozata, az alacsony munkabérek továbbá a rossz munkakörülmények hatására –

elsősorban a kisebb településeken – a magyar tannyelvű iskolák nagy részében pedagógushiány alakult ki, ezért sok esetben az alsó tagozaton is olyanok tanárok tanítanak, akiknek nincs ehhez megfelelő képesítésük. A KMPSZ javaslatára elvégzett felmérés, kutatás szerint a 2016–2017-as tanévben a megközelítőleg száz, magyar nyelven oktató kárpátaljai magyar tannyelvű iskolában összesen 471 pedagógus tanított az 1–4. osztályokban magyar nyelven; a pedagógusok mindössze 79,6% rendelkezett szakirányú végzettséggel (KMKSZ, 2019).

A kárpátaljai magyar iskolákban zajló anyanyelv-, államnyelv- és idegennyelv-oktatás jellemzőinek elemzése során szem előtt kell tartanunk, hogy a kárpátaljai magyar iskolarendszer része az ukrainai oktatási struktúrának (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

A 2018–2019-es tanévben az első osztályosok már az új oktatási kerettörvény alapján szervezett oktatásban vesznek részt. A kárpátaljai magyar nyelvű oktatási rendszer jellemzője az is, hogy e területen egymással párhuzamosan több szereplő aktív egyúttal: a hivatalos ukrán állami szervek (elsősorban Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma) és a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek (leginkább a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség). Lehetőségeikhez mérten mindegyikük foglalkozik a magyar tannyelvű iskolák tananyagtartalmának a befolyásolásával, az intézmények infrastrukturális hátterének a létrehozásával, megvalósításával, a pedagógusok továbbképzésének a szervezésével, azon kívül az iskolák tankönyvekkel és taneszközökkel való biztosításával (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

Az olvasás- és az írásktatás kapcsán egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a magyar tannyelvű kárpátaljai iskolákban anyanyelvből az első osztályban tanulnak olvasni és írni a gyerekek, államnyelvből és idegen nyelvből pedig szintúgy a második osztályban. A magyar tannyelvű iskolák tanulói az 1–2. osztályban csaknem egyszerre tanulnak nemcsak három nyelven (magyarul, ukránul és angolul) olvasni és írni, de ez egyben azt is jelenti, hogy párhuzamosan kell megtanulniuk a latin és a cirill betűk olvasását és írását (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

A 2018–2019-ben megjelent új tankönyvekben az államnyelvi minőség megalapozásában – a régebbi tankönyvektől eltérően – számottevőbb az anyanyelvi tapasztalatok felhasználása, az idegen nyelven folyó olvasás- és írástanítás során azonban voltaképpen egyáltalán nincsenek tekintettel a tankönyvek arra, hogy a gyerekek már két nyelvben (anyanyelv, államnyelv) sajátítottak el némi jártasságot ezen a területen, tisztában vannak, vagyis ismerik az olvasás és az írás technikáját (Beregszászi–Kolozsvári, 2019).

II. AZ UKRÁN NYELVOKTATÁS EREDMÉNYESSÉGÉNEK MUTATÓI A MAGYAR ISKOLÁK ALSÓ TAGOZATÁN A BÓTRÁGYI, KASZONYI ÉS CSONKAPAPI ISKOLÁK FELMÉRÉSEI ALAPJÁN

Kutatásunk célja, az Ukrajnában működő magyar iskolák alsó tagozatosainak ukrán nyelvre való oktatásának lehetőségei, módszereinek elemzése és értékelése. Meg szeretnénk tudni, milyen általános törvénykezések határozzák meg az államnyelv oktatását a magyar iskolákban, milyen módszertan képezi ennek alapjait; hogyan épül fel a nemzetiségi iskolába járó gyermek ukrán nyelvi kompetenciáinak fejlődése. Kíváncsiak vagyunk továbbá arra, hogyan értékeli ezt a módszertant a gyakorló pedagógusok, milyen előnyeit és hátrányait véltek felfedezni az elmúlt évek során az erre vonatkozó programoknak. Kísérletet teszünk továbbá arra, hogy felmérjük az alkalmazott módszerek eredményességét is.

A kutatás 2020. január-február folyamán készült.

A kutatás során megfogalmazott hipotéziseink a következők:

1. A magyar nyelvű gyerekek jelentős része az iskola első osztályában találkozik először az ukrán nyelvvel.
2. A magyar iskolák ukrán nyelvoktatásában alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv nem hozza meg a várt eredményt.
3. A magyar iskolába járó gyermek ukrán nyelvű beszédképessége nem éri el a tantervben meghatározott szintet az anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv eredményeként.

A hipotéziseink bizonyításához a következő módszerekre építve végeztük el a téma kutatási fázisait:

1. Az első osztály szintfelmérőjét hívókártyákkal ellenőriztük. Felmértük, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, milyen alapszókinccsel rendelkeznek.
2. Mélyinterjút készítettünk pedagógusokkal, mely alkalmával részletesebben kitértünk a pedagógusok szakképzettségére, az általuk használt módszerekre, a tananyag szerkezetére, az eredményesség mutatóira. Továbbá arra kerestük a választ, mi okoz problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek. Arra is kitértünk, a gyakorló nyelvtanárok véleménye szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet. A gyermeküket magyar és ukrán iskolába járató magyar szülőkkel kérdőívet töltöttünk ki, melynek során a

motivációkra és az ukrán iskolában tanuló magyar gyerek beilleszkedési ütemére voltunk kíváncsiak. Vajon ezek a gyerekek valóban jól elsajátítják az ukrán nyelvet?

3. Hívókártyák segítségével különböző háttérű gyermekek nyelvi készségét, eredményességét vizsgáltuk meg. Külön kategóriába soroltuk azokat a gyerekeket, akik magyar családban élnek, családjukban magyarul beszélnek. Külön vizsgáltuk azokat a gyerekeket, akik vegyes családban nevelkednek, vagyis ahol az édesanya vagy édesapa ukrán nemzetiségű, illetve családjukban ukránul is beszélnek. És végül a magánóra járó magyar gyermek eredményeit is megnéztük. Hipotézisünk szerint mérhető különbség tapasztalható a magyar tannyelvű és az ukrán tannyelvű iskolába járó magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánóra járó gyerekek nyelvismereti szintje között. Ennek megfigyeléséhez ugyanazokat a szavakat, kifejezéseket kérdeztük meg a különböző háttérrel rendelkező tanulóktól.

A pedagógusokat olyan módon válogattuk ki, hogy a lehető legszélesebb körben lefedjük a nyelvoktatásért felelő szakemberek rétegét munkahelyi tapasztalatuk, valamint tevékenységi körük alapján.

A vizsgálat helyszíneit a Beregszászi járásból választottuk ki. Ezek a következők: Bótrágy (Bótrágyi Általános Iskola), Kaszony (Kaszonyi Arany János Líceum), Csonkapapi (Csonkapapi Általános Iskola).

A falvakat illetve iskolákat azért választottuk, mert a közelben vannak, Bótrágyon van ukrán iskola, hisz vegyes lakosság él a településen, így a községek alkalmasak az összehasonlításra.

Témaválasztásunkat az aktuális ukrán oktatáspolitikai viszonyok indokolják. A kárpátaljai magyarság megmaradásának záloga az anyanyelvi oktatási rendszer fennmaradása. E nélkül nincs jövője a közösségnek, hisz nemzeti identitásunk záloga az anyanyelv és annak széleskörű használata, társadalmi elfogadása. Ugyanakkor a szakemberek feladata, hogy megtalálják azokat a módszereket, melyek a kisebbségi tanulók számára eredményes nyelvoktatást biztosítanak az államnyelv vonatkozásában. A kutatásunk ezért, a kisebbségi iskolák számára keresi az effektívebb nyelvtanulási módszereket a többségi nyelv elsajátításához.

II.1. A megfigyelés helyszíneinek rövid bemutatása

Bótrágyot többségben magyarok lakják. A településen élő magyarok nagyrésze református. A falu ukrán nyelvű lakói a település Újbótrágy nevű részében élnek. Lakossága az évek

hosszú során jelentősen változott. Az utóbbi időben a népességszám csökkenése figyelhető meg. Ennek alakulását számos tényező befolyásolta. A teljes népességének aránya ismeretlen. A legfrissebb adatok szerint a magyar lakossága 807 főre becsülhető (Wikipédia). A Bótrágyi Általános Iskolában 1986-1987-es tanévtől párhuzamosan magyar és ukrán nyelven folyik az oktatás. Az oktatás négy különböző, egymástól több kilométer távolságra lévő épületekben folyik. Mivel négy különböző épületről van szó, így az érthetőség kedvéért ezeket az épületeket sorszámokkal látták el. Az első számú épületben az iskola magyar tannyelvű 5-9. osztály tanulói öt osztályteremben tanulnak. Ebben az épületben található az iskola működését biztosító igazgatói- és tanári szoba, iskola könyvtár, térképszoba, kémia-biológia, matematika-fizika szertár. A 2. számú épületben az ukrán tannyelvű elemi iskolások három osztályteremben vannak elhelyezve. Itt jelenleg 23 gyerek tanul összesen. A 3. számú épületben a magyar tannyelvű elemi iskolások tanulnak. Itt jelenleg 54 gyerek tanul. A négy tantermen kívül itt található az iskolai konyha és étkezdé. A 4. számú iskolaépületben az ukrán tannyelvű 5-9. osztály diákjai tanulnak. Ebben az épületben az öt nagyon szűk tantermen kívül egy nagyon kicsi tanári szoba is található. Ezen szerény állapotok ellenére a Bótrágyi Általános Iskola tanárai és tanulói aktívan részt vesznek a közösség életében (Kárpátinfo.net).

Kaszony, az egykor szőlőtermesztésről híres település hatalmas borospincékkel és gyógyfürdővel rendelkezik. A gyógyfürdő a 20. század elején lett ismert. Lakosságának túlnyomó része magyar. A 2001-es adatok szerint népessége 2338 fő volt, ebből 2087 fő volt magyar lakos. A teljes népességének aránya jelenleg ismeretlen, friss adatok nincsenek (Wikipédia). A Kaszonyi Arany János Líceum főépülete 1904-ben épült. A településen ez az épület volt az első állami, korához képest jól berendezett kétszintes iskola. Az ötvenes években nagyon sok fiatal tanult Mezőkaszonyban Csapról, Nagyszőlősről és Munkácsról. Jelenleg inkább a helyi diákok vannak többségben, de még mindig utaznak be gyerekek a környező közösségekből. Az elemi osztályokban jelenleg 90 gyerek tanul összesen. Az intézményben színvonalas oktató-nevelő munka folyik. Sok itteni végzősből lett agronómus, mérnök, tanító és orvos. Végzősei közül ma is közel százán tanulnak egyetemeken, főiskolákon. A diákok száma csökkenőben van a visszaesett demográfiának köszönhetően (Kárpátinfo.net).

Csonkapapi települése közel 750 éves. Több híres ember született és él a mai napig a településen, többek között Nagy Zoltán Mihály író. A település lakossága szinte teljesen magyar, főleg református felekezetű. A 2007-es források szerint magyar lakossága 750 fő. A faluközösség 1991 novemberében emlékművet állított az elhurcoltak emlékére

(Wikipédia). Az Általános Iskolát 1972-ben adták át a Lenin útja kolhozhoz, az iskola a mai napig ezen a néven van nyilvántartva. Az oktatás magyar nyelven folyik. Az iskolában tánc és kézműves szakkör működik. Az elemi osztályokban jelenleg 31 gyerek tanul összesen. A tanulókról általánosságban elmondható, hogy többségük a továbbtanulást a mezőkaszonyi középiskolában, illetve más szakközépiskolákban folytatják (Kárpátinfo.net).

II.2. A Bótrágyi Általános Iskolában végzett felmérések

Nyelvi szintfelmérő hívókártyákkal

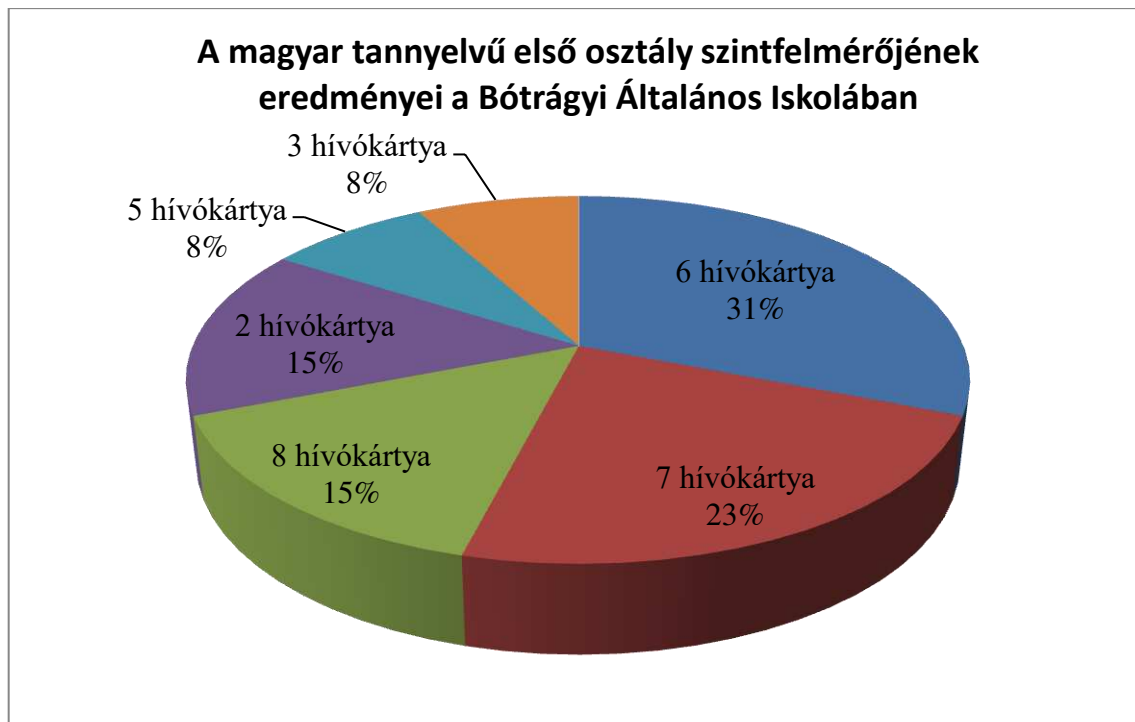
A magyar tannyelvű első osztály szintfelmérőjét hívókártyákkal ellenőriztük. Az osztályába 13 gyerek jár összesen. A hívókártyák segítségével felmértük, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze 5 hónapja tanulják az ukrán nyelvet, milyen alapszókincsrel rendelkeznek. A felmérésre januárban került sor. A gyerekek tudását egyenként mértük fel az osztályterem falain belül. Erre többnyire nagyszünetben vagy órák után volt lehetőségünk. A felmérés során összesen 20 hívókártyát alkalmaztunk. A szavakat a szeptembertől-januárig tanult témakörök alapján válogattuk össze.

A felmérésben a következő szavakat vettük alapul: lány, fiú, autó, labda, szék, könyv, erdő, kesztyű, csokoládé, medve, kutya, nap, paprika, barack, templom, szánkó, tojás, kenyér, kakas, kanál.

Minden gyereknek 20 egyforma méretű, színes hívókártyát (képet) mutattunk. A gyerekek feladata az volt, hogy először is felismerjék mit ábrázol a kártya majd ha ez sikerült, nevezzék meg ukrán nyelven is.

A gyerekeknek nagyon tetszett a felmérés, érdekes és új dolog volt számukra.

A felmérés eredménye a következő lett: 13 gyerekből 4 gyerek 6 hívókártyát tudott az összesen 20 hívókártyából ukránul megnevezni, 3 gyerek 7 hívókártyát, 2 gyerek 8-at, ismételten 2 gyerek mindössze 2-t, 1 gyerek 5 hívókártyát és szintén 1 gyerek 3 hívókártyát. A diagramon láthatjuk a gyerekek hány százaléka pontosan mennyi hívókártyát tudott megnevezni az összesen 20 hívókártya közül (1 ábra).

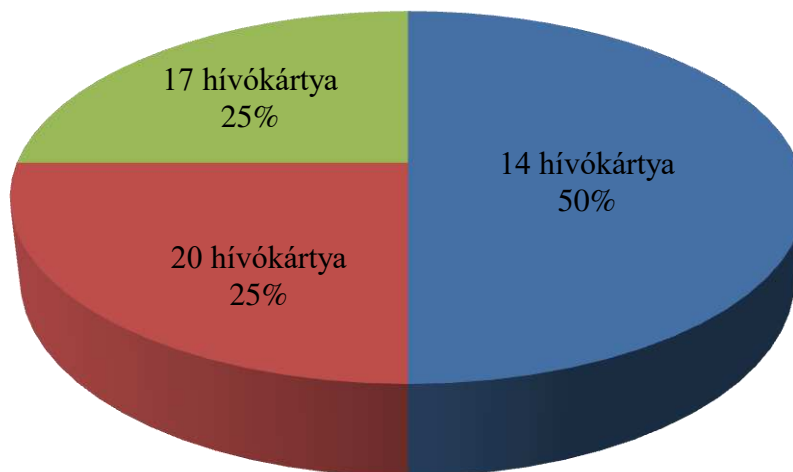
1 ábra: A magyar tannyelvű első osztály szintfelmérőjének eredményei a Bótrágyi Általános Iskolában

Az ukrán tannyelvű első osztály szintfelmérőjét ugyan ezzel a módszerrel ellenőriztük. Itt 8 gyerek jár az osztályba. Az osztályban nem minden gyerek magyar nemzetiségű, 3 gyerek ukrán.

Az eredmények a következők lettek: a 8 gyerekből 4 gyerek 14 hívókártyát tudott a 20 hívókártyából ukránul megnevezni, 2 gyerek 20-at és szintén 2 gyerek 17 hívókártyát nevezett meg helyesen. A diagramon láthatjuk a gyerekek hány százaléka pontosan mennyi hívókártyát tudott megnevezni az összesen 20 hívókártya közül (2. ábra).

Az ukrán tannyelvű első osztály szintfelmérőjének eredményei a Bótrágyi Általános Iskolában

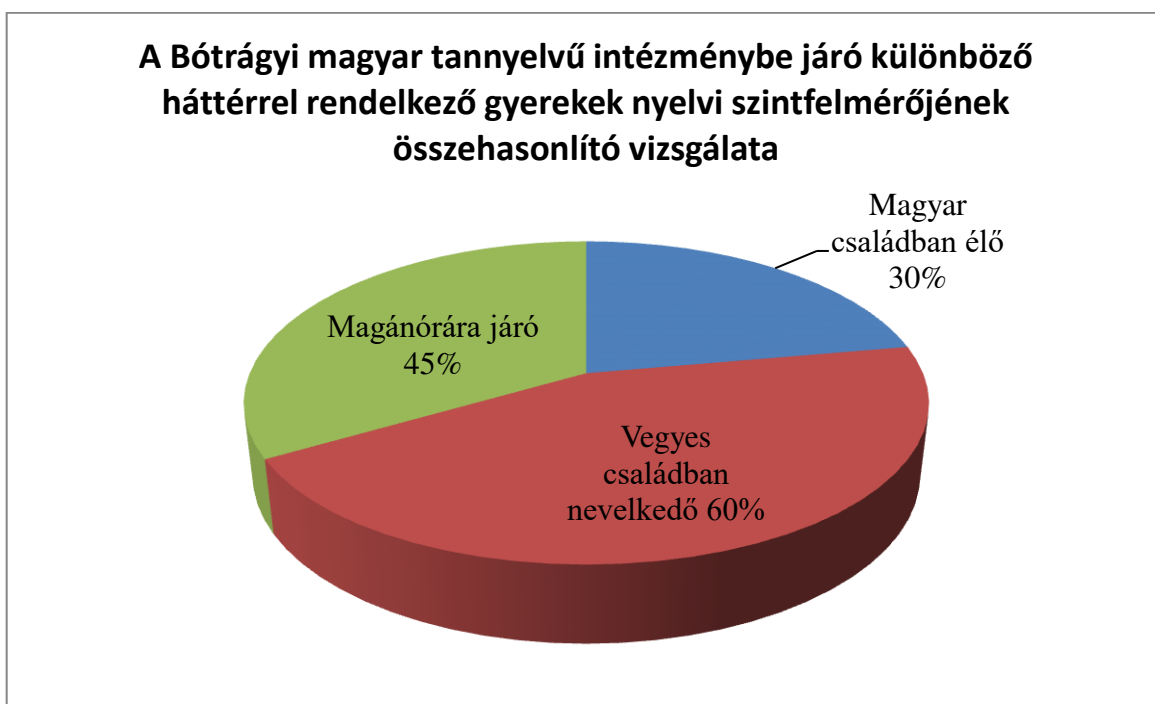

2. ábra: Az ukrán tannyelvű első osztály szintfelmérőjének eredményei a Bótrágyi Általános Iskolában

A hívókártyák által végzett szintfelmérésből valamint a diagramokból megállapíthatjuk, hogy különbség tapasztalható a magyar tannyelvű és az ukrán tannyelvű első osztályos gyerekek nyelvismereti szintje között. Az ukrán tannyelvű osztályban a gyerekek láthatóan több hívókártyát tudtak megnevezni ukránul, mint a magyar osztályba járó gyerekek. Ez abból is adódik, hogy a 8 első osztályos gyerek közül 3 gyerek ukrán anyanyelvű. A 3 ukrán anyanyelvű gyerek közül 2 gyerek 20 hívókártyából mind a 20 hívókártyát felismerte, a harmadik ukrán anyanyelvű gyerek 17 kártyát ismert fel. A vizsgálatból kiderült, hogy a magyar anyanyelvű gyerekek láthatóan nyelvi hátrányban vannak az ukrán anyanyelvű gyerekekkel szemben.

A magyar tannyelvű iskolába járó különböző háttérű gyermekek nyelvi készségének felmérés alapján a következő eredmények születtek: a magyar iskolába járó, magyar családban élő gyerekek csoportjába 12 gyerek tartozik, ők átlagosan a 20 hívókártya 30%-át tudták ukránul megnevezni. A szintén magyar iskolába járó, vegyes családban nevelkedő gyerekek már jóval többet, vagyis a hívókártyák 60%-át nevezték meg helyesen, ide mindössze 2 gyerek tartozik. A magyar iskolában tanuló, magánórára járó magyar gyerekek csoportjába 1 gyereket sorolhatunk, ő a kártyák 45%-át nevezte meg helyesen ukránul. A diagramon láthatjuk, hogy a magyar családban élő, vegyes családban

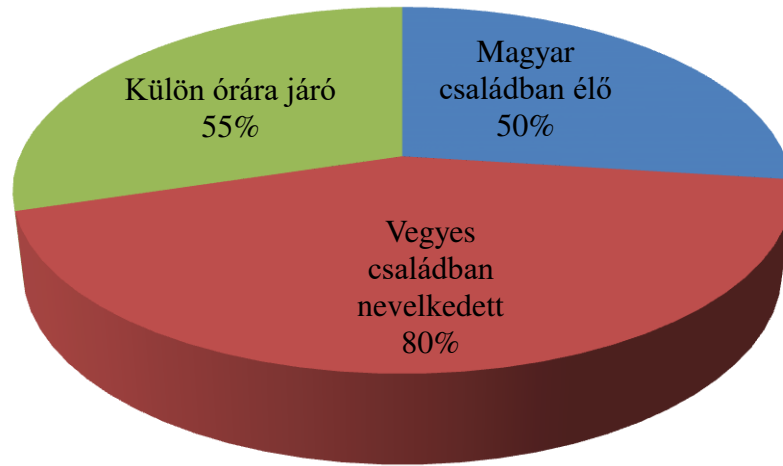
nevelkedő, magánórára járó gyerekek átlagosan hány százalékát tudták megnevezni az összesen 20 hívókártyának (3. ábra).

3. ábra: A Bótrágyi magyar tannyelvű intézménybe járó különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének összehasonlító vizsgálata

Az ukrán tannyelvű iskolába járó elemi osztályosok szintfelmérőjét ugyan ezzel a módszerrel vizsgáltuk. A vizsgálatból a következő eredmények születtek: az ukrán iskolába járó, magyar családban élő gyerekek csoportjába 3 gyerek tartozik, ők átlagosan a 20 hívókártya 50%-át tudták ukránul megnevezni. A szintén magyar iskolába járó, vegyes családban nevelkedő gyerekek már jóval többet, vagyis a hívókártyák 80%-át nevezték meg helyesen, ide 2 gyerek tartozik. A magyar iskolában tanuló, magánórára járó magyar gyerekek csoportjába mindössze 1 gyereket sorolhatunk, ő a kártyák 55%-át nevezte meg helyesen ukránul. A diagramon láthatjuk, hogy a magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő, magánórára járó gyerekek átlagosan hány százalékát tudták megnevezni az összesen 20 hívókártyának (4. ábra).

A Bótrágyi ukrán tannyelvű intézménybe járó különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei

4. ábra: A Bótrágyi ukrán tannyelvű intézménybe járó különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei

A hívókártyák által végzett nyelvi szintfelmérésből megállapíthatjuk, hogy valóban mérhető különbség tapasztalható a magyar tannyelvű és az ukrán tannyelvű iskolába járó magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánórára járó gyerekek nyelvismereti szintje között. Az ukrán tannyelvű iskolába járó magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánórára járó gyerek láthatóan több hívókártyát tudott megnevezni ukránul, mint a magyar tannyelvű iskolába járó gyerek. Szintén megállapítható, hogy elvonatkoztatva attól, a gyerek magyar vagy ukrán tannyelvű intézményben tanul, a magyar családban élő gyerek láthatóan kevesebb hívókártyát ismert fel, mint az a gyerek, aki vegyes családban nevelkedik vagy magánórára jár. Ebből arra következtethetünk, hogy a magyar családban élő gyermek tudására kihat a nyelvi közeg, a taneszközök, a nem megfelelő módszerek stb. hiánya.

Kérdőív gyermeküket magyar iskolába járató szülőkkel

Mivel a dolgozat egyik célja, hogy rámutasson a hazai ukrán nyelvoktatás néhány hiányosságára, ennek érdekében végeztünk egy felmérést gyerekeiket magyar illetve ukrán iskolába járató szülőkkel. A felmérés reprezentatív jellegű volt.

A mérés lebonyolítása

A Bótrágyi Általános Iskola magyar elemi osztályaiban összesen 54 gyermek tanul. A felmérés során 12 szülő mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban. Minden osztályban 3 kérdőív lett kitöltve. Az első osztályból a szülők 23%-a töltötte ki a kérdőívet, 2. osztályból 20%-a, 3. osztályból 27%-a, a 4. osztályból pedig szintén 20%-a. A szülők mindannyian nagyon segítőkészek voltak. Kifejezetten örültek, hogy egy ilyen fontos témában megoszthatják véleményüket. A mérésre februárban került sor. A kérdőíveket az osztályfőnökök segítségével osztottuk szét a szülők között. A kitöltésre 3 nap állt rendelkezésre. A kitöltött kérdőívet a szülők mindegyike visszaküldte.

A kérdőívek összeállításánál a következő szempontokat vettük figyelembe:

- megismerni a vélemények sokszínűségét
- háttérinformációk szerzése az eredményesség és a problémák feltárásának okairól

A mérési eredmények összesítése

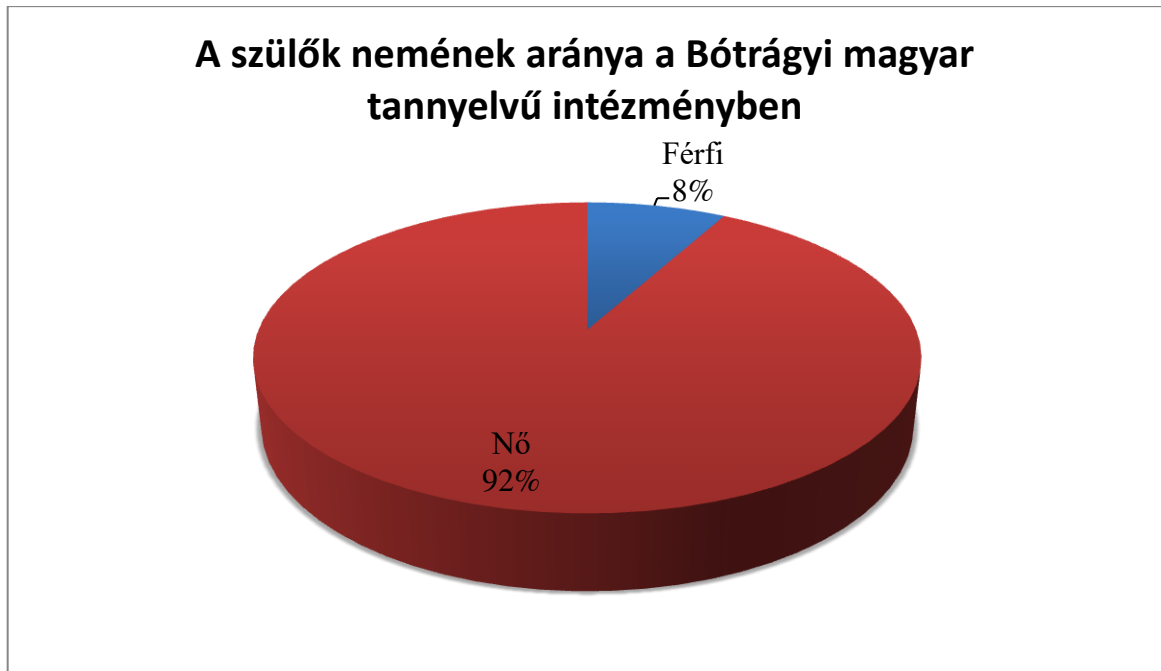
A megkapott kérdőíveket összesítettük ezt követően pedig kiértékeljük. A nyert adatok természetesen csak a kitöltők véleményét mutatják.

A mérés eredményeinek kiértékelésekor kérdésenként haladunk végig a kérdőíveken. Minden alkalommal igyekeztünk a legszemléletesebben megjeleníteni a kapott eredményeket.

A felmérés eredményei:

1. kérdés: Az első kérdésünk a szülők nemére vonatkozott

A kitöltött kérdőívek 92%-át nők töltötték ki, a férfiak mindössze 8%-a mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban (5. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a gyerekeket főként az Édesanyák hordják iskolába. Ebből arra következtethetünk, hogy a gyermeknevelés a családban az édesanya feladata, de arra is utalhat, hogy az édesapák talán a munkalehetőség hiányában nem tartózkodnak itthon.

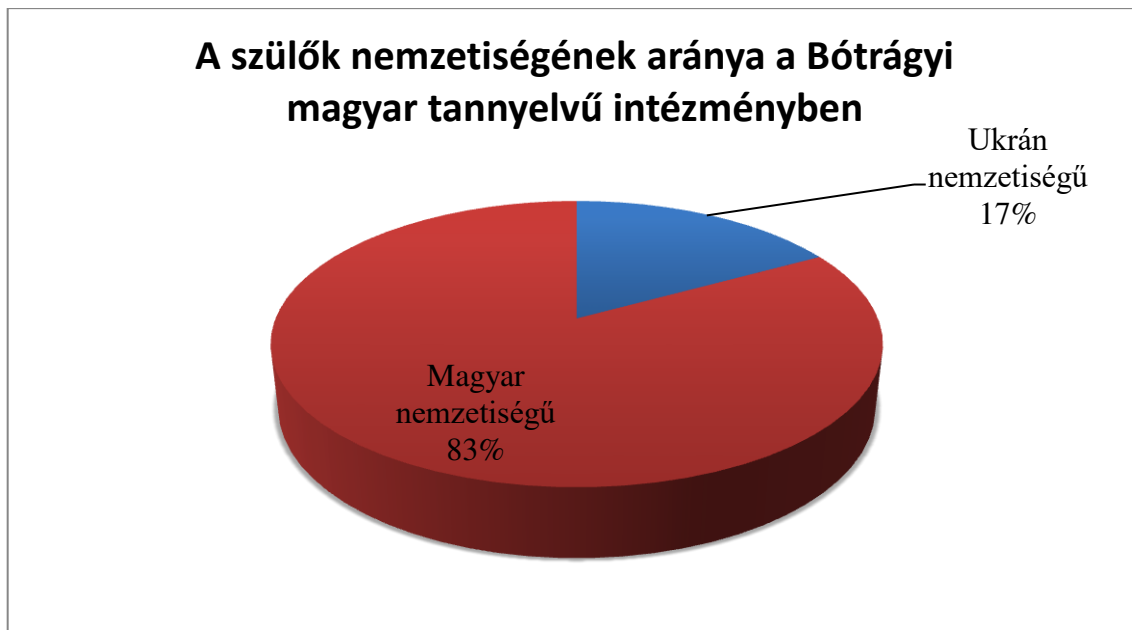
5. ábra: A szülők nemének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben

2. kérdés: A második kérdés a szülők életkorára vonatkozott

A válaszadók életkora 31-42 év között volt. A kérdőívek által tehát a középkorosztály véleményét vizsgáltuk.

3. kérdés: A harmadik kérdés a szülők nemzetiségére vonatkozott

A kérdés mellett négy válaszlehetőség volt feltüntetve: magyar; ukrán; orosz; egyéb. A válaszadó szülők 83%-a magyar nemzetiségű, 17%-a pedig ukrán nemzetiségű volt (6. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a válaszadó szülők többsége magyar nemzetiségű.

6. ábra: A szülők nemzetiségének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben

4. kérdés: A negyedik kérdés arra vonatkozott a szülők milyen nyelven beszélnek családon belül

A következő válaszokból lehetett választani: magyarul; inkább magyarul; inkább ukránul/oroszul; csak ukránul/oroszul; egyéb nyelven.

Őn és házastársa: a szülők 83%-a magyarul beszél házastársával, 17%-a pedig inkább magyarul.

Őn és gyermekei: a szülők 100%-a magyarul beszél gyermekeivel.

A házastársa és gyermekei: a szülők 100%-a jelölte, hogy házastársa és gyermekei magyarul beszélnek.

Az apai nagyszülők a gyerekekkel: a szülők 100%-a jelölte, hogy az apai nagyszülők magyarul beszélnek a gyerekekkel.

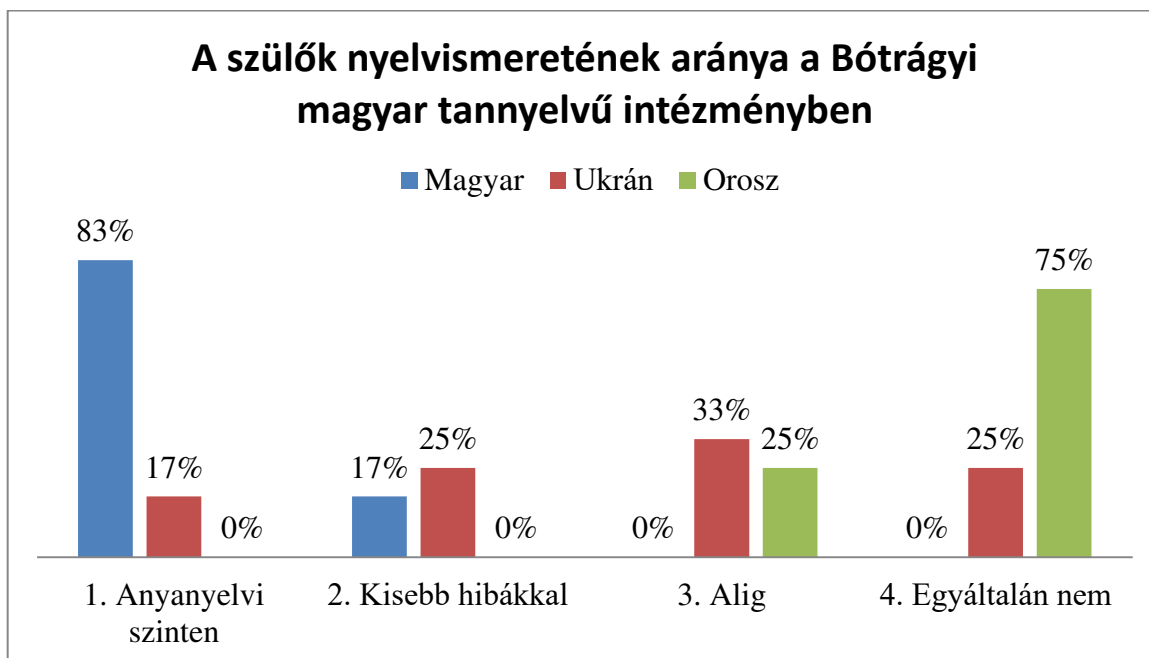
Az anyai nagyszülők a gyerekekkel: a szülők 83%-a jelölte, hogy az anyai nagyszülők magyarul beszélnek a gyerekekkel, 17%-a az inkább magyarul válaszlehetőséget választotta.

A gyermekei egymás között: a szülők 100%-a jelölte, hogy gyermekei egymás között magyarul beszélnek.

A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a családok többségében magyarul beszélnek.

5. kérdés: Az ötödik kérdéssel arra kerestük a választ, hogy a szülők mennyire jártasak a magyar, ukrán és orosz nyelv ismeretében

A válaszadó szülők 83%-nak magyar az anyanyelve, míg a szülők 17%-a kisebb hibákkal beszéli a magyar nyelvet. A szülők 17%-a jelölte, hogy ukrán az anyanyelve, 25%-a kisebb hibákkal beszéli a nyelvet, 33%-a alig beszéli, 25%-a pedig egyáltalán nem beszél ukrán nyelven. Az orosz nyelvet a szülők 25%-a alig, 75%-a pedig egyáltalán nem beszéli (7. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a szülők fele kétnyelvű, ugyanis 42%-a a szülőknek beszéli az ukrán nyelvet. A vizsgálatból az is kiderült, hogy az orosz nyelvet viszont a szülők 75%-a egyáltalán nem beszéli. Ez arra mutat rá, hogy az orosz oktatás megszűnésével kiveszni látszik a helyi társadalom nyelvismerete.

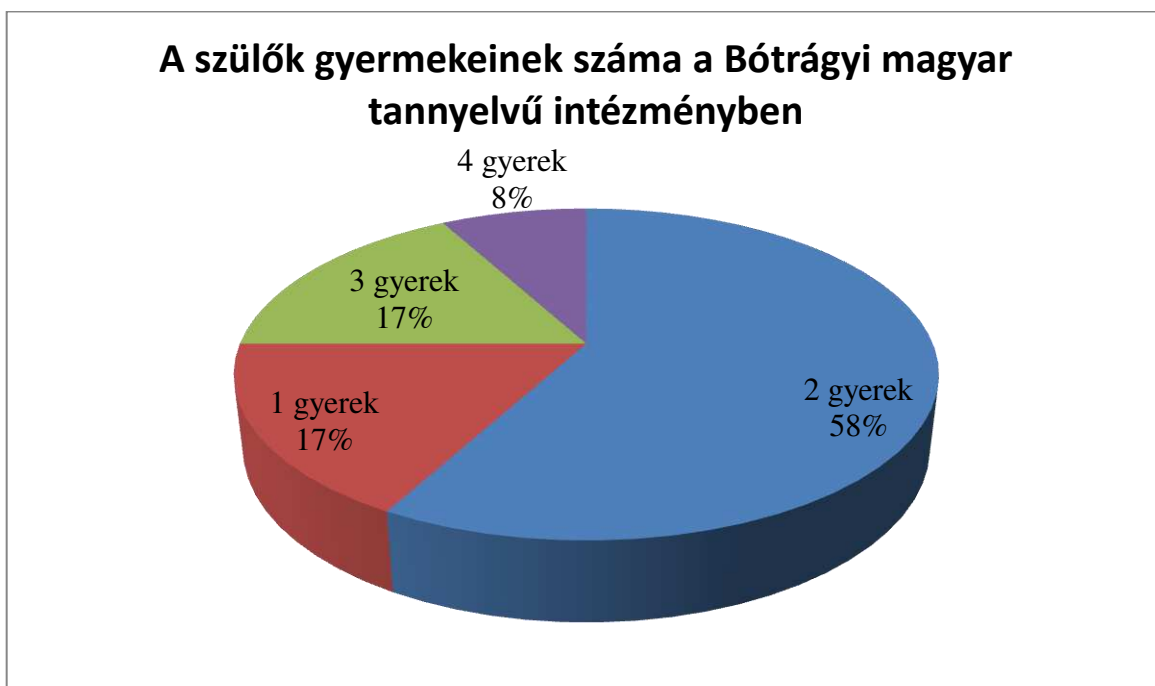
7. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben

6. kérdés: A hatodik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők házastársának milyen a nemzetisége

A kérdés mellett négy válaszlehetőség volt feltüntetve: magyar; ukrán; orosz; egyéb. A szülők 100%-nak házastársa magyar nemzetiségű.

7. kérdés: A hetedik kérdéssel arra kerestük a választ, hogy a szülőknek hány gyermekük van

A szülők 58%-nak 2 gyermeke, 17%-nak 3 gyermeke, szintén 17%-nak pedig 1 gyermeke, 8%-nak pedig 4 gyermeke van (8. ábra). Az adatokból megállapíthatjuk, hogy a szülők 25%-a nagycsaládos, ugyanis 3-4 gyerek is van a családban. A falusi létformának mindig is sajátja volt a többgyerekes családmódel. Még ma is ez érvényesül a magyar családokban.

8. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben

8-9. kérdés: A nyolcadik és kilencedik kérdéssel arra kerestük a választ, hogy a szülők gyermekei közül, hány gyermek jár iskolába, s az adott iskola milyen nemzetiségű

Az 12 megkérdezett szülőnek összesen 26 gyermeke van, ebből 21 gyerek iskolás. A gyerekek mindegyike magyar nemzetiségű iskolába jár.

10. kérdés: A tizedik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők miért döntöttek az adott intézmény mellett

A szülők egybehangzóan leírták, hogy azért választották az adott intézményt, mert kiemelkedően fontos számukra, hogy gyermekük magyar közegben tanuljon. 3 szülő véleménye megegyezett abban, hogy azért is választották a magyar tannyelvű intézményt, mert nem szeretnék, ha gyermekük már általános iskolában gyötrődne az ukrán nyelvvel.

11. kérdés: A tizenegyedik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők iskolaválasztáskor az alábbi szempontok milyen mértékben játszottak szerepet

A válasz lehetőségek között volt: nagyon fontos szempont; fontos szempont; kevésbé fontos szempont; egyáltalán nem fontos szempont; nem tudom eldönteni.

Magyarul tanuljon: a szülők 100%-a azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy az iskolaválasztáskor nagyon fontos szempont volt számára az, hogy gyermeke magyarul tanuljon.

Ukránul tanuljon: a szülők 75%-nak kevésbé volt fontos szempont, 25%-nak számára pedig egyáltalán nem volt fontos szempont, hogy gyermeke ukránul tanuljon.

Magyar közösségben legyen: a szülők 100%-nak nagyon fontos szempont volt, hogy gyermeke magyar közösségben legyen.

Ukrán közösségben legyen: a szülők 17%-nak kevésbé volt fontos, 83%-nak pedig egyáltalán nem volt fontos szempont, hogy gyermeke ukrán közösségben legyen.

Milyen nyelven végzi el az elemi iskolát: a szülők 100%-nak fontos szempont, hogy gyermeke milyen nyelven végzi el az elemi iskolát.

Ez a legjobbnak/legerősebbnek tartott iskola: a szülők 25%-a számára volt fontos szempont iskolaválasztáskor az, hogy az adott iskola a legjobbnak/legerősebbnek tartott, 42%-nak egyáltalán nem volt fontos szempont, 33%-a szülőknek azt a választ adta, hogy nem tudja eldönteni.

Én itt tanultam, ragaszkodom ehhez az iskolához: a szülők 17%-nak fontos szempont volt, hogy gyermeke ebben az intézményben tanuljon, hisz ő is itt tanult gyerekként, ragaszkodik ehhez az iskolához. 58%-nak szülőnek kevésbé volt fontos szempont, 25%-nak pedig ez egyáltalán nem volt fontos.

Ide járnak a barátai is: a szülők 17%-nak fontos szempont volt, hogy az adott iskolába járjon gyermeke, hisz ide járnak barátai is. 33%-nak szintén fontos szempont volt, 50%-nak kevésbé volt fontos.

Itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok: a szülők 25%-nak fontos szempont volt, hogy gyermeke az adott intézménybe járjon, hisz úgy gondolja, itt vannak a legjobb (legfelkészültebb tanárok). 33%-a a szülőknek a kevésbé fontos szempontot jelölte, 42%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

Ide járnak a legjobb diákok: a szülők 58%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy amiatt járjon gyermeke az adott intézménybe, mert ide járnak a legjobb diákok. 25%-a a szülőknek azt jelölte, hogy egyáltalán nem volt fontos szempont számára. A szülők 17%-a

nem adott választ. Ebből arra következtethetünk, hogy nem tudják eldönteni, hogy az adott intézménybe járnak-e a legjobb diákok vagy sem.

Innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók: a szülők 33%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy amiatt járjon gyermeke az adott intézménybe, mert innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók. 25%-a a szülőknek azt jelölte, hogy egyáltalán nem volt fontos szempont számára. Szintén 25%-a jelölte, hogy nem tudja eldönteni. A szülők 17%-a nem adott választ. Ebből arra következtethetünk, hogy a szülők nem tudják eldönteni, hogy az adott intézményből kerülnek-e ki a legeredményesebb tanulók vagy sem.

Itt a legjobb a tanár-diák viszony: 17%-a a szülőknek azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy nagyon fontos szempont volt számára, hogy gyermeke az adott intézményben tanuljon, hisz úgy gondolja, itt a legjobb a tanár-diák viszony. 25%-nak szintén fontos szempont volt. A szülők 58%-nak kevésbé volt fontos szempont.

Itt készítenek fel legjobban a nagybetűs életre: a szülők 25%-nak kevésbé volt fontos szempont az, hogy az adott intézményben készítenek fel a legjobban a nagybetűs életre. 17%-nak egyáltalán nem volt fontos szempont. 58%-a a szülőknek azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

12. kérdés: A tizenkettedik kérdés arra vonatkozott, hogy amennyiben a szülőknek lehetőségük lenne rá, milyen tannyelvű iskolába íratnák gyermeküket (magyar, ukrán, angol, orosz, kéttannyelvű)

A kérdőívek alapján kiderült, amennyiben a szülőknek lehetőségük lenne rá, mindannyian kéttannyelvű iskolába íratnák gyermeküket. Úgy gondolják, ha gyermekük kéttannyelvű iskolát végezne, jobban érvényesülne a világban, könnyebben szert tenne egy jobb munkahelyre. A szülők 58%-a magyar-angol iskolát választana gyermekének.

13. kérdés: A tizenharmadik kérdés arra vonatkozott, hogy 1-től 10-ig tartó skálán mennyire elégedett a szülők az oktatás színvonalával

1-től 10-ig tartó skálán a szülők 67%-a hetes számjeggyel értékelte az oktatás színvonalát, 33%-a pedig nyolcas számjeggyel. Ebből arra következtethetünk, hogy a szülők elégedettek az oktatás színvonalával.

14. kérdés: A tizennegyedik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők szerint gyermekük el tudja sajátítani az iskolában az ukrán nyelvet vagy sem

Az adott kérdésre a szülők 100%-a azt a választ jelölte, hogy gyermeke nem tudja elsajátítani az iskolában az ukrán nyelvet.

15. kérdés: A tizenötödik kérdésben arra kerestük a választ, hogy mi ennek az oka

A szülők 100%-nak véleménye megegyezett abban, hogy a nehéz és zsúfolt tanterv miatt nem tudják a gyerekek elsajátítani az iskolában az ukrán nyelvet. Mindnyájan úgy gondolják, hogy a mostani tanterv nem alkalmas a magyar anyanyelvű gyermekek oktatására.

16. kérdés: A tizenhatodik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők hány százaléka járátja gyermekét magánóraira ukrán nyelvből

A szülők 17%-a jelölte, hogy igen, jár gyermeke magánóraira ukrán nyelvből. A szülők 83%-a a nem-et jelölte válaszként.

17. kérdés: A tizenhetedik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők mennyire elégedettek az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával

A szülők mindnyájan elégedettek az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával. Leírásuk alapján felelősségteljesen végzi munkáját, lelkiismeretesen foglalkozik a gyerekekkel.

18. kérdés: A tizennyolcadik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők véleménye szerint, min kellene változtatnia a pedagógusnak

A szülők 58%-ának egybehangzó véleménye szerint semmin nem kell változtatnia a pedagógusnak. A szülők 25%-nak leírása megegyezik abban, hogy a mostanitól még játékosabban kellene levezetni az ukrán órákat. 17%-a a szülőknek úgy véli, ha kicsivel többet beszélne a pedagógus ukránul a gyerekekkel, akkor még eredményesebb lenne az oktatás.

19. kérdés: A tizenkilencedik kérdés arra vonatkozott, hogy a szülők szerint hogyan lehetne eredményesebbé tenni az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatos osztályaiban

A szülők véleménye megegyezett abban, hogy akkor lenne igazán eredményes az ukrán nyelv oktatása a magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatos osztályaiban, ha megfelelő tankönyvek és írásfüzetek lennének biztosítva a gyerekek számára. Mindannyian úgy gondolják, hogy a jelenlegi tanterv nem alkalmas a magyar gyerekek oktatására. A szülők

válaszából arra következtethetünk, hogy a magyar iskolák ukrán nyelvoktatásában alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv nem hozza meg a várt eredményt.

A kontrolcsoport válaszainak elemzése

A kérdőívet kitöltöttük gyermeküket ukrán iskolába járató szülőkkel is. Kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen ütemben tud beilleszkedni egy magyar anyanyelvű gyerek egy ukrán iskolába. Vajon ezek a gyerekek valóban elsajátítják az ukrán nyelvet?

A mérés lebonyolítása

A Bótrágyi Általános Iskola ukrán elemi osztályaiban összesen 23 gyermek tanul. A felmérés során a szülők 100%-a töltötte ki a kérdőívet, vagyis összesen 23 szülő mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban. A szülők mindannyian nagyon segítőkészek voltak. A mérésre februárban került sor. A kérdőíveket az osztályfőnökök segítségével osztottuk szét a szülők között. A kitöltésre 3 nap állt rendelkezésre. A kitöltött kérdőívet a szülők mindegyike visszaküldte.

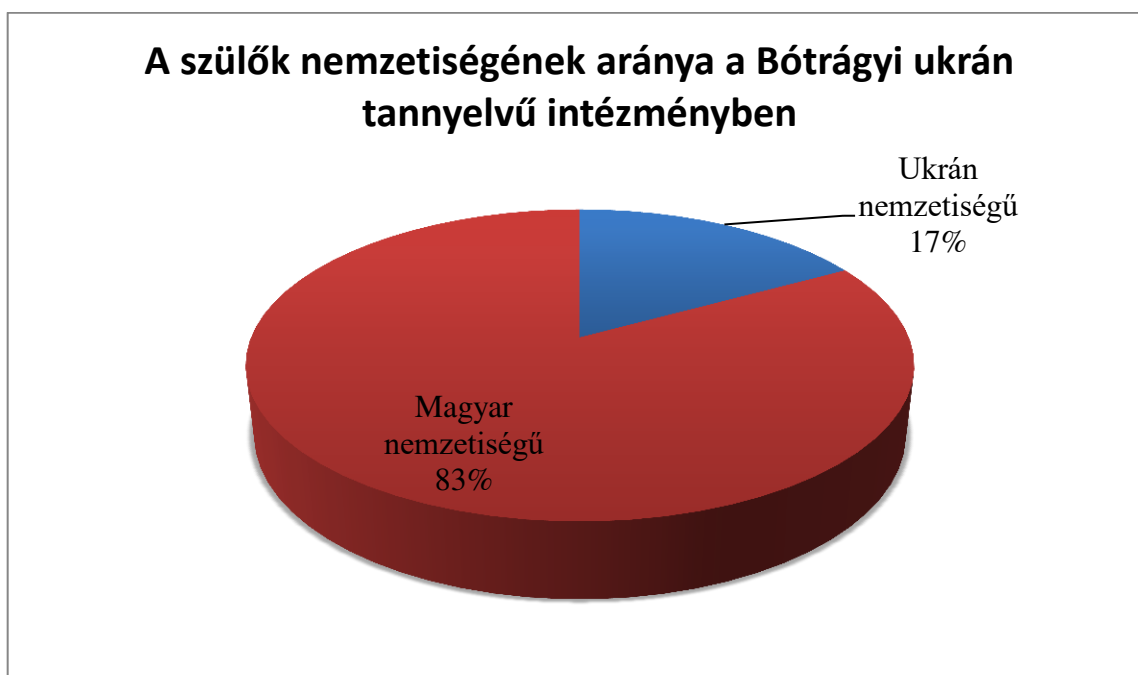
A felmérés eredményei

A kitöltött kérdőívek 87%-át nők töltötték ki, a férfiak mindössze 13%-a mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban (9. ábra).

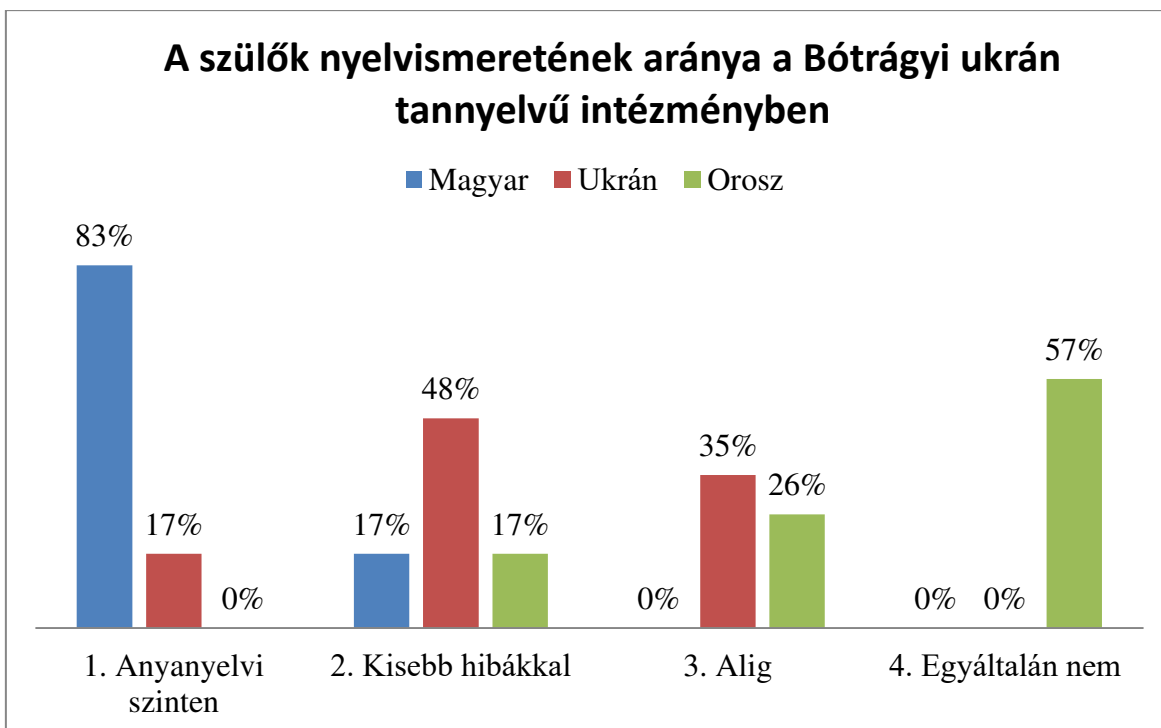
9. ábra: A szülők nemének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A válaszadók életkora 30-41 év között volt. A szülők 83%-a magyar, 17%-a pedig ukrán nemzetiségű (10. ábra).

10. ábra: A szülők nemzetiségének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A válaszadó szülők 83%-nak magyar az anyanyelve, míg a szülők 17%-a kisebb hibákkal beszéli a magyar nyelvet. A szülők 17%-a jelölte, hogy ukrán az anyanyelve, 48%-a kisebb hibákkal beszéli, 35%-a pedig alig beszéli az ukrán nyelvet. Az orosz nyelvet a szülők 17%-a kisebb hibákkal beszéli, 26%-a alig, 57%-a pedig egyáltalán nem beszéli (11. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a szülők fele kétnyelvű, ugyanis 65%-a a szülőknek beszéli az ukrán nyelvet. A vizsgálatból az is kiderül, hogy az orosz nyelvet viszont a szülők 57%-a egyáltalán nem beszéli. Ez arra mutat rá, hogy az orosz oktatás megszűnésével kiveszni látszik a helyi társadalom nyelvismerete.

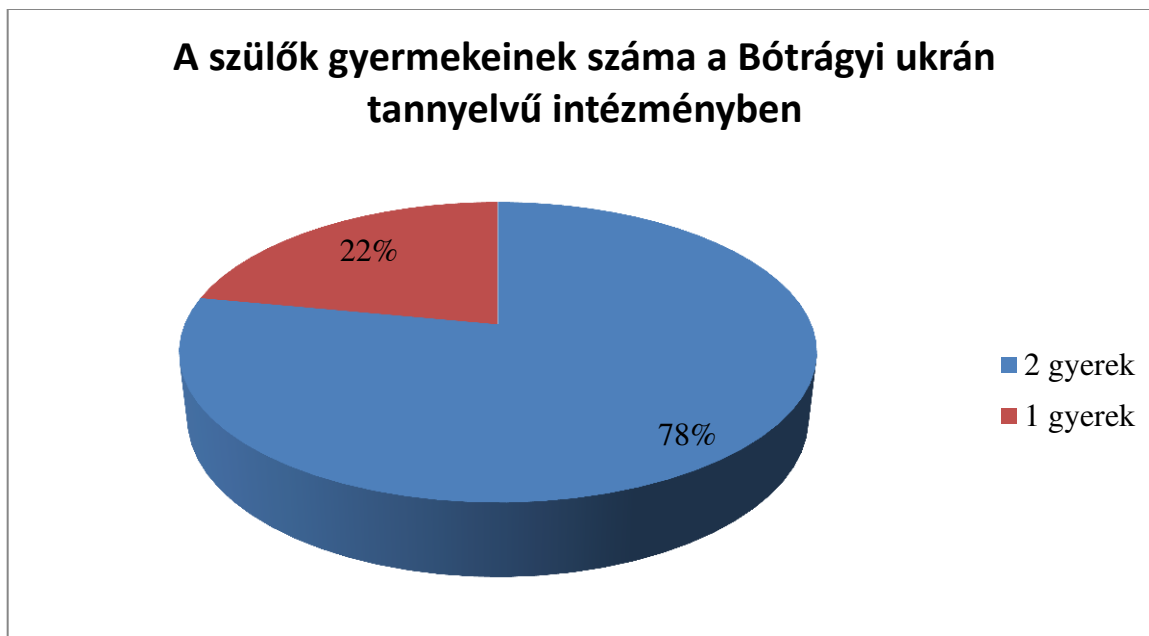
11. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A szülők 78%-nak magyar, 22%-nak pedig ukrán nemzetiségű a házastársa (12. ábra).

12. ábra: A házastársak nemzetiségének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A szülők 78%-nak 2 gyermeke, 22%-nak pedig 1 gyermeke van (13. ábra). Az adatokból megállapíthatjuk, hogy a szülők között nincs nagycsaládos, ugyanis egyik családban sincs kettőtől több gyermek.

13. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A 23 megkérdezett szülőnek összesen 41 gyermeke van, ebből 34 gyerek jár iskolába. 23 gyerek alsó, 11 gyerek pedig felső osztályba. A gyerekek mindegyike ukrán tannyelvű intézménybe jár.

A szülők egybehangzóan leírták, azért választották az adott intézményt, hogy gyermekük elsajátítsa az ukrán nyelvet. Úgy gondolják, mivel Ukrajnában élnek, fontos, hogy gyermekük tudja az államnyelvet. Véleményük szerint döntésük, gyermekük javát fogja szolgálni.

A kérdőív tizenegyedik kérdése arra vonatkozott, hogy a szülők iskolaválasztásakor az alábbi szempontok milyen mértékben játszottak szerepet. A válasz lehetőségek között volt: nagyon fontos szempont; fontos szempont; kevésbé fontos szempont; egyáltalán nem fontos szempont; nem tudom eldönteni.

Magyarul tanuljon: a szülők 100%-a kevésbé volt fontos szempont az, hogy gyermeke magyarul tanuljon. Nyilván ezért is adták gyermeküket ukrán tannyelvű intézménybe.

Ukránul tanuljon: a szülők 100%-a jelölte, hogy nagyon fontos szempont volt az iskolaválasztásakor, hogy gyermeke ukránul tanuljon.

Magyar közösségben legyen: a szülők 100%-nak kevésbé fontos szempont volt, hogy gyermeke magyar közösségben legyen. Hisz ezért adták gyermeküket ukrán tannyelvű intézménybe.

Ukrán közösségben legyen: a szülők 87%-nak nagyon fontos, 13%-nak pedig fontos szempont volt, hogy gyermeke ukrán közösségben legyen.

Milyen nyelven végzi el az elemi iskolát: a szülők 83%-na nagyon fontos szempont volt, hogy gyermeke milyen nyelven végzi el az elemi iskolát, 17%-nak szintén fontos szempont volt.

Ez a legjobbnak/legerősebbnek tartott iskola: a szülők 26%-a számára nagyon fontos szempont volt, hogy gyermek ebben az intézményben tanuljon, hisz úgy vélik ez a legjobb/legerősebb iskola. A szülők 74%-nak szintén fontos szempont volt.

Én itt tanultam, ragaszkodom ehhez az iskolához: a szülők 83%-nak fontos szempont, hogy gyermeke az adott intézményben tanuljon, hisz ő is itt tanult gyerekként, ragaszkodik ehhez az iskolához. 17%-nak kevésbé volt fontos szempont.

Ide járnak a barátai is: a szülők 83%-nak fontos szempont volt, hogy az adott iskolába járjon gyermeke, hisz ide járnak barátai is. 17%-nak szintén fontos szempont volt.

Itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok: a szülők 58%-nak nagyon fontos szempont volt, hogy gyermeke az adott intézménybe járjon, hisz úgy gondolja, itt vannak a legjobb (legfelkészültebb tanárok). 17%-a a szülőknek a kevésbé fontos szempontot jelölte, 25%-a pedig azt válaszolt, hogy nem tudja eldönteni.

Ide járnak a legjobb diákok: a szülők 17%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy amiatt járjon gyermeke az adott intézménybe, mert ide járnak a legjobb diákok. 25%-a a szülőknek azt jelölte, hogy egyáltalán nem volt fontos szempont számára. A szülők 58%-a nem adott választ.

Innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók: a szülők 58%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy amiatt járjon gyermeke az adott intézménybe, mert innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók. 17%-a a szülőknek azt jelölte, hogy egyáltalán nem volt fontos szempont számára. A szülők 25%-a nem adott választ.

Itt a legjobb a tanár-diák viszony: 25%-a a szülőknek azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy nagyon fontos szempont volt számára, hogy gyermeke az adott intézményben tanuljon, hisz úgy gondolja, itt a legjobb a tanár-diák viszony. 17%-nak szintén fontos szempont volt. A szülők 58%-nak kevésbé volt fontos szempont.

Itt készítenek fel legjobban a nagybetűs életre: a szülők 13%-nak kevésbé volt fontos szempont az, hogy az adott intézményben készítenek fel a legjobban a nagybetűs életre.

17%-nak egyáltalán nem volt fontos szempont. 70%-a a szülőknek azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

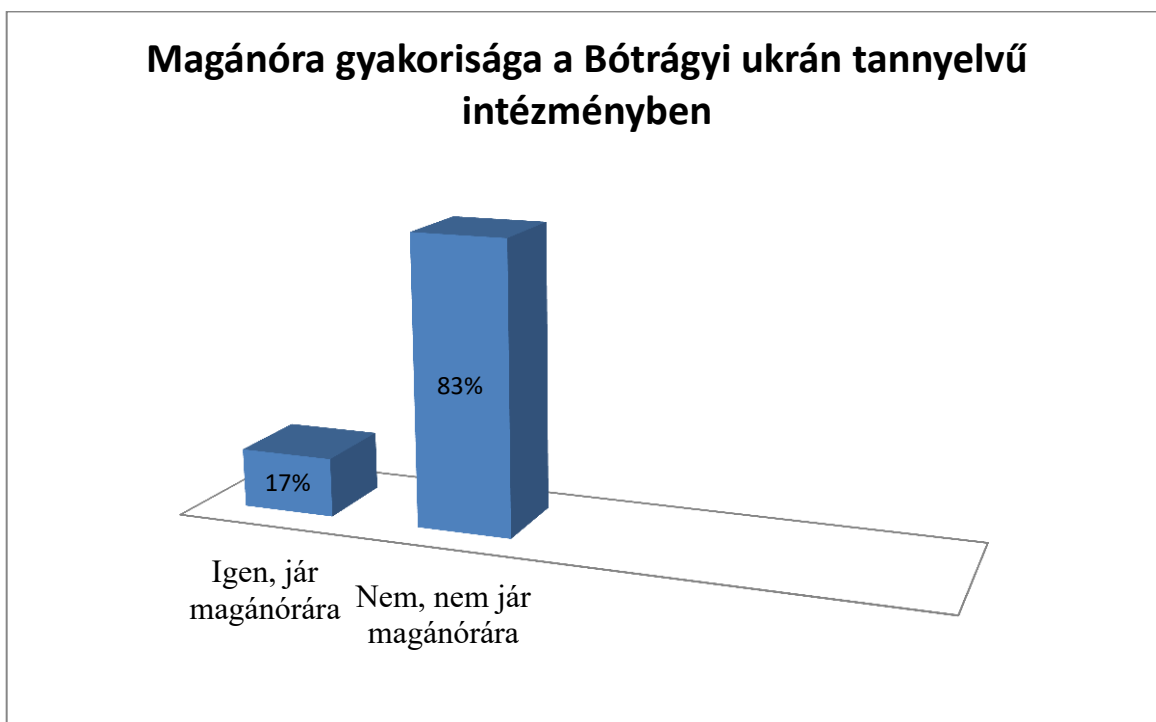
A felmérés során arra is választ kerestünk, hogy amennyiben a szülőknek lehetőségük volna rá, milyen tannyelvű iskolába íratnák gyermeküket. A szülők 4% pontosabban 1 szülő azt írta válaszként, hogy ő szíve szerint magyar tannyelvű iskolába íratna volna gyermekét. Azért döntött az ukrán tannyelvű iskola mellett, mert úgy gondolja a nyelvi közeg miatt, jobban megtanul gyermeke ukránul, mint a magyar tannyelvű iskolában. 26%-a szülőknek angol tannyelvű iskolába íratná gyermekét. Ezt azzal indokolták, hogy az angol világnyelv, ezzel a nyelvvvel bárhol el tudna helyezkedni gyermekük. A szülők 70%-a kéttannyelvű iskolába íratná gyermekét, ha lenne rá lehetőség (14. ábra). Többek között magyar-angol, vagy ukrán-angol iskolákba. A szülő egyike sem fejtette ki, hogy miért a kéttannyelvű iskola mellett döntött, s emellett miért pont magyar-angol és ukrán-angol tannyelvű mellett.

14. ábra: Iskolaválasztás kérdése a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézmény

1-től 10-ig tartó skálán a szülők 39%-a hetes számjeggyel értékelt az oktatás színvonalát a Bótrágyi Iskolában, 26%-a nyolcassal, 22%-a hatossal, 13%-a pedig kilences számjeggyel. Ebből arra következtethetünk, hogy a szülők vélemény megoszló az oktatás színvonalát tekintve.

A szülők 83%-a úgy gondolja, hogy gyermeke el tudja sajátítani az iskolában az ukrán nyelvet. 83%-nak véleménye megegyezett abban, hogy gyermekük azért tudja elsajátítani az iskolában az ukrán nyelvet, mert ukrán nyelvi közegben tanulnak minden nap. A szülők 17%-a nem adott választ. A szülők 17%-a, jelölte, hogy igen, jár gyermeke magánóra ukrán nyelvből. A szülők 83%-a, jelölte a nem-et válaszként (15. ábra).

15. ábra: Magánóra gyakorisága a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben

A szülők 100%-a elégedettek az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával. 78%-a szülőknek úgy véli, csak ukránul kellene beszélni a gyerekekkel. Szintén a szülők 78%-ának véleménye megegyezett abban, hogy a tanterven kellene változtatni. Úgy gondolják nagyon sűrű és nehéz a gyerekek számára. 22%-a szülőknek nem válaszolt a kérdésre.

Az ukrán tannyelvű intézményben kitöltött kérdőívekben a szülők több helyen jelölték, hogy befolyásolta őket az iskolaválasztáskor az, hogy itt vannak a legfelkészültebb tanárok, illetve az, hogy ez a legerősebb/legjobb tartott iskola. Az, hogy valóban ez a legjobb/legerősebb iskola, semmilyen információval nem tudtuk alátámasztani, ugyanis ezzel kapcsolatban semmilyen megnyilvánulást vagy bejegyzést nem találtunk. A tanárok végzettségét tekintve, mindössze egy pedagógus van, aki ukrán nyelvre szakosodott, neki viszont az anyanyelve is az ukrán.

A 2008-as Kárpátalja 396. számában vitatott kérdés volt, hogy miért fog az akkor óvodából ballagó 10 hatéves magyar gyerek közül mind a 10 gyerek ukrán tannyelvű iskolába járni. A 2008-as évben 16 gyerek ment volna első osztályba, viszont a 16 gyerek közül 11 gyereket az ukrán tannyelvű intézménybe járatnak volna a szülők. Az akkor óvodából ballagó 10 hatéves magyar gyerek közül mind a 10 gyerek ukrán tannyelvű iskolába készült járni. A helyzet kritikussá válása miatt interjú készült a helyi óvoda vezetőjével Izsák Szlávával, aki elmondta azt is, hogy az akkor kezdő kisfiát ugyancsak ukrán iskolába szeretné íratni. A vezetőnő az interjú során azt nyilatkozta, hogy az óvodában semmilyen befolyás nem érte a szülőket. Úgy gondolja a döntés mögött az oktatásban tapasztalható reformok, az akkor bevezetett érettségi tesztek vannak. Elmondása szerint férjével sokat dilemmáztak, hogy gyermekük melyik iskolába járjon. Férje mindenképpen azt szerette volna, ha kisfiúk magyar iskolába jár, ő viszont jobbnak látta, ha ukrán iskolában fog tanulni. Ennek az oka elmondása szerint, hogy ő szintén ukrán osztályban tanult, mégis komoly nehézségei voltak a tanítóképzőben és az egyetemen az ukrán nyelvvel, annak ismeretével. Ebből tehát látszik, hogy bár a vezetőnő ukrán tannyelvű iskolában (osztályban) tanult, mégsem tudta elsajátítani a nyelvet. Tehát mégsem jobb az ukrán tannyelvű iskola a magyar tannyelvű iskolától (Kárpátalja, 2008)!?

Az ugyancsak Bótrágyon élő Török Erzsébet matematikatanárral úgyszintén interjú készült a kérdéssel kapcsolatban. A tanárnő az ukrán és a magyar osztályokban is tanít, annak ellenére, hogy ő magyar iskolát végzett. Az interjú során a tanárnő elmondta, hogy Bótrágyon a magyar gyerekek negyede eddig is ukrán osztályokba ment. Neki két lánya van, de mindkét lánya a Bótrágyi magyar tannyelvű iskolába járt és, ha újra választania kellene a két intézmény között, szintén a magyar tannyelvűt választaná. A lányai a magyar iskola után sikeresen befejezték a tanítóképzőt és az egyetemet. A pedagógus elmondta, hogy látja és tapasztalja, hogy az ukrán iskolába járó magyar gyerekek mennyit szenvednek s mind-e mellett rengeteget tanulnak feleslegesen. Legalább öt-tízszer annyit készülnek egy órára, hisz mindent be kell magoljanak. A tanárnő így nyilatkozott: „Én legszívesebben minden hatéves kisgyerek mellé beültetném az anyukát is, hogy nézze meg, mennyit szenved a gyereke”. A tanárnő ukrán osztályos tanítványai közül anno többen a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán tanultak, a diákok elmondták neki, hogy csak most értették meg, hogy mennyivel könnyebb anyanyelven tanulni. Ebből is látszik, hogy valóban nagyon nehéz az ukrán tannyelvű iskola egy magyar anyanyelvű gyermek számára (Kárpátalja, 2008).

Az interjúból az is kiderült, hogy azok a magyar gyerekek, akik az ukrán osztályokban tanulnak, gyakorlatilag csak az órán hallanak ukrán szót. Úgy véli az ukrán osztályba járó gyerekek hátrányban vannak az ukrán anyanyelvűekkel és a magyar iskolát végzettekkel szemben is. Sok rosszabb nyelvérzéssel bíró gyerek jó eredményeket is elérhetne, ha magyar osztályban tanulna, az anyanyelvén. Tapasztalja, hogy az ukrán osztályokban tanuló magyar gyerekeken észre lehet venni egyfajta visszamaradást, másként látják a világot, tájékozatlanabbak, kevésbé olvasottak, hisz magyarul nem olvasnak, ukránul meg nem értik, hogy mit olvasnak. A magyar irodalomról és történelemről semmit nem tudnak (Kárpátalja, 2008).

Radvánszky Ferenc bótrágyi református lelkész több írásban és interjúban hangoztatta a magyar iskola fontosságát. Elmondása szerint Bótrágyon egy katasztrófa van kibontakozóban. Ugyanis, ha a szülők ezen az elven lesznek, hogy a magyar gyerekeket ukrán tannyelvű intézménybe íratják, összeomlik a magyar nyelvnek és tanításnak a presztízse. Véleményem szerint a magyar nyelven oktatás létfontosságú, hisz, ha ezt feladjuk, akkor feladtuk megmaradásunk zálogát, s nemcsak a magyar iskolarendszer tűnik el, hanem a kárpátaljai magyarság is (Kárpátalja, 2008).

A szülői válaszokból az is kiderül, hogy a szülők tannyelv választási motivációi között szerepel az az az indok is, hogy ha a szülőnek nehézségei voltak saját iskolás éve alatt a hiányos ukrán nyelvtudás miatt, akkor legalább gyermekét szeretné ettől megkímélni, - vagy esetleg rejtett módon önmagát kompenzálni, az ukrán tannyelv választásával - (Kárpátalja, 2008).

A kérdőívekből az is kiderült, hogy a szülők azért is választják az ukrán tannyelvű intézményt, hogy gyermekük jobban tudjon majd érvényesülni Ukrajnában. És pont itt kerülnek válaszút elé a kérdésben: gyermekem milyen tannyelvű intézményben szerezheti meg a megfelelő tudást ahhoz, hogy érvényesülni tudjon Ukrajnában (Kárpátalja, 2008)?

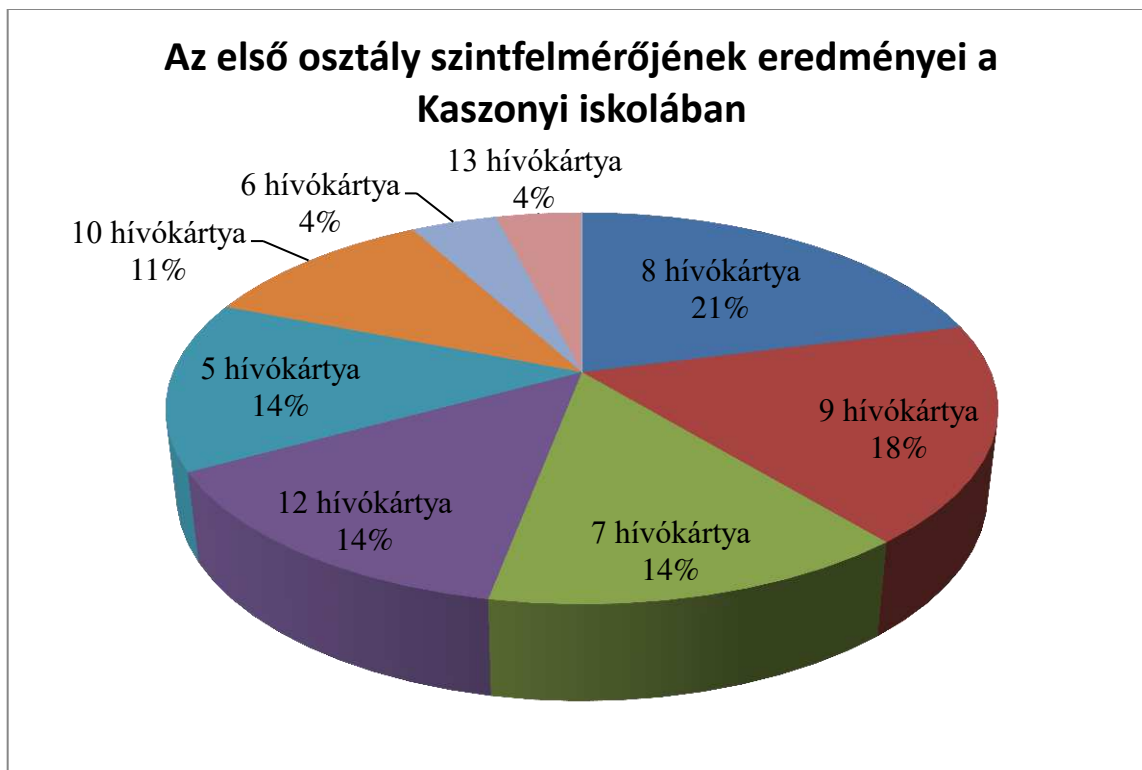
Az oktatás színvonalával a megkérdezett szülők, a magyar és az ukrán tannyelvű intézményben is meg voltak elégedve.

II.3. A Kaszonyi Arany János Líceumban végzett felmérések

Nyelvi szintfelmérő hívókártyákkal

A felmérés eredménye a következő lett: 28 gyerekből 6 gyerek 8 hívókártyát tudott az összesen 20 hívókártyából ukránul megnevezni, 5 gyerek 9 hívókártyát, 4 gyerek hetet, ismételten 4 gyerek tizenkettőt, szintén 4 gyerek ötöt, 3 gyerek tízet, 1 gyerek 13

hívókártyát és szintén 1 gyerek 6 hívókártyát. A diagramon láthatjuk a gyerekek hány százaléka pontosan mennyi hívókártyát tudott megnevezni az összesen 20 hívókártya közül (16. ábra).

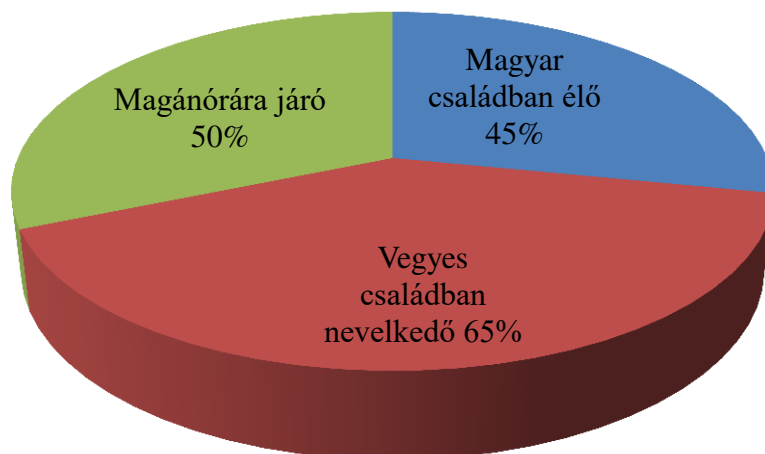

16. ábra: Az első osztály szintfelmérőjének eredményei a Kaszonyi iskolában

A hívókártyák által végzett szintfelmérésből valamint a diagramból megállapíthatjuk, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, nyelvi hátránnyal indulnak el az iskolába.

A magyar tannyelvű iskolába járó, különböző háttérrel rendelkező gyermekek nyelvi készségének felmérés alapján a következő eredmények születtek: a magyar iskolába járó, magyar családban élő gyerekek csoportjába 14 gyerek tartozik, ők átlagosan a 20 hívókártya 45%-át tudták ukránul megnevezni. A szintén magyar iskolába járó, vegyes családban nevelkedő gyerekek már jóval többet, vagyis a hívókártyák 65%-át nevezték meg helyesen, ide 2 gyerek tartozik. A magyar iskolában tanuló, magánórára járó magyar gyerekek csoportjába 1 gyereket sorolhatunk, ő a kártyák 50%-át nevezte meg helyesen ukránul. A diagramon láthatjuk, hogy a magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő, magánórára járó gyerekek átlagosan hány százalékát tudták megnevezni az összesen 20 hívókártyának (17. ábra)

A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Kaszonyi iskolában

17. ábra: A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Kaszonyi iskolában

A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelméréséből, valamint a diagramból megállapíthatjuk, hogy valóban mérhető különbség tapasztalható a magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánóraára járó gyerekek nyelvismereti szintje között. A vegyes családban nevelkedő gyerek láthatóan több hívókártyát tudott megnevezni, mint a magyar családban élő és magánóraára járó gyerek. A legkevesebb hívókártyát a magyar családban élő, magánóraára nem járó gyerek ismerte fel. Ebből arra következtethetünk, hogy a magyar családban élő gyermek tudására kihat a nyelvi közeg és a gyakorlás hiánya. Összesítve elmondható, hogy a magyar iskolába járó magyar gyermek ukrán nyelvű beszédkésztsége nem éri el a tantervben meghatározott szintet az anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv eredményeként.

Kérdőív gyereket magyar iskolába járató szülőkkel

A mérés lebonyolítása

A Kaszonyi Arany János Líceum elemi osztályaiban összesen 90 gyermek tanul. A felmérés során 16 szülő mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban. Minden osztályban 4 kérdőív került kitöltetésre. Az első

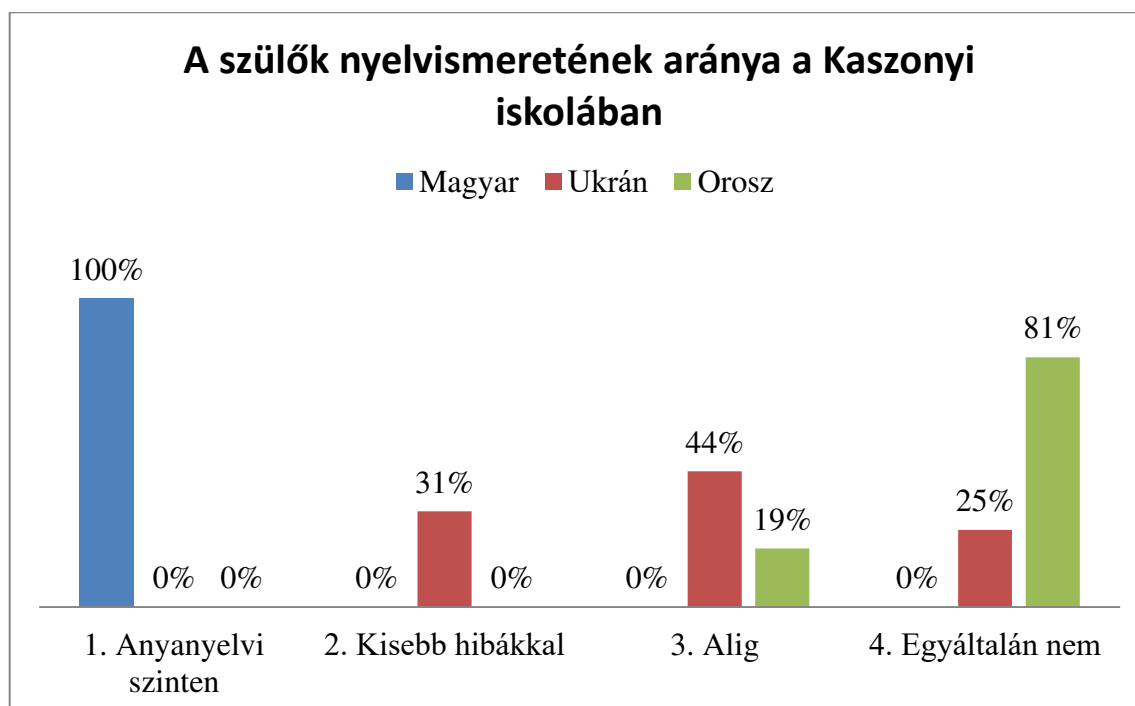
osztályból a szülők 14%-a töltötte ki a kérdőívet, 2. osztályból 24%-a, 3. osztályból 15%-a, a 4. osztályból pedig 21%-a.

A felmérés eredményei

A kitöltött kérdőívek 100%-át nők vagyis Édesanyák töltötték ki. A válaszadók életkora 29-42 év között volt. A kérdőívek által tehát a középosztály véleményét vizsgáltuk. A válaszadó szülők 100%-a magyar nemzetiségű.

A szülők 100%-a magyarul beszél házastársával és gyermekeivel is. A szülők 100%-nak házastársa magyarul beszél a gyermekekkel. 100%-ban az apai és az anyai nagyszülők magyarul beszélnek a gyerekekkel. A szülők 100%-ának gyermekei magyarul beszélnek egymás között. A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a családokban magyarul beszélnek.

A válaszadó szülők 100%-nak magyar az anyanyelve. A szülők 31%-a kisebb hibákkal beszéli az ukrán nyelvet, 44%-a alig beszéli, 25%-a pedig egyáltalán nem beszél ukránul. Az orosz nyelvet a szülők 19%-a alig, 81%-a pedig egyáltalán nem beszéli (18. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy az orosz nyelvet a szülők 81%-a egyáltalán nem beszéli. Ez arra mutat rá, hogy az orosz oktatás megszűnésével kivészni látszik a helyi társadalom nyelvismerete.

18. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Kaszonyi iskolában

A szülők 94%-nak házastársa magyar, 6%-nak ukrán nemzetiségű. A szülők 56%-nak 2 gyermeke, 31%-nak 1 gyermeke, 13%-nak pedig 3 gyermeke van (19. ábra). Az adatokból megállapíthatjuk, hogy a szülők 13%-a nagycsaládos, ugyanis 3 gyerek van a családban.

19. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Kaszonyi iskolában

Az 16 megkérdezett szülőnek összesen 29 gyermeke van, ebből 20 gyerek iskolás. Minden gyerek magyar nemzetiségű iskolába jár. A kérdőívből megtudtuk, hogy a szülők azért választották az adott intézményt, mert kiemelkedően fontos számukra, hogy gyermekük magyar közegben tanuljon.

Választ kerestünk arra, hogy a szülők iskolaválasztásakor az alábbi szempontok milyen mértékben játszottak szerepet. A válaszlehetőségek között volt: nagyon fontos szempont; fontos szempont; kevésbé fontos szempont; egyáltalán nem fontos szempont; nem tudom eldönteni.

Magyarul tanuljon: a szülők 100%-a azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy az iskola (osztály) választásakor nagyon fontos szempont volt számára az, hogy gyermeke magyarul tanuljon.

Ukránul tanuljon: a szülők 69%-nak kevésbé volt fontos szempont, 31%-nak pedig egyáltalán nem volt fontos szempont, hogy gyermeke ukránul tanuljon.

Magyar közösségben legyen: a szülők 100%-nak nagyon fontos szempont volt, hogy gyermekük magyar közösségben legyen.

Ukrán közösségben legyen: a szülők 44%-nak kevésbé volt fontos, 56%-nak pedig egyáltalán nem fontos szempont, hogy gyermeke ukrán közösségben legyen.

Milyen nyelven végzi el az elemi iskolát: a szülők 100%-nak fontos szempont volt, hogy gyermeke milyen nyelven végzi el az elemi iskolát.

Ez a legjobbnak/legerősebbnek tartott iskola: a szülők 13%-a számára nagyon fontos szempont volt az iskolaválasztásakor, hogy az adott iskola a legjobbnak/legerősebbnek tartott, 56%-nak szintén fontos volt, 31%-nak már kevésbé volt fontos szempont.

Én itt tanultam, ragaszkodom ehhez az iskolához: a szülők 13%-nak fontos szempont volt, hogy gyermeke ebben az intézményben tanuljon, hisz ő is itt tanult gyerekként, ragaszkodik ehhez az iskolához. 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, 31%-nak pedig ez egyáltalán nem volt fontos.

Ide járnak a barátai is: a szülők 19%-nak nagyon fontos szempont volt, hogy az adott iskolába járjon gyermeke, hisz ide járnak barátai is. 81%-nak szintén fontos szempont volt.

Itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok: a szülők 19%-nak nagyon fontos szempont, hogy gyermekük az adott intézménybe járjon, hisz úgy gondolják itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok. 81%-a a szülőknek a fontos szempontot jelölte.

Ide járnak a legjobb diákok: a szülők 50%-nak kevésbé fontos szempont volt, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 19%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 31%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

Innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók: a szülők 13%-nak fontos szempont volt, hogy gyermekük emiatt járjon az adott intézménybe, hisz úgy gondolják innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók, 56%-nak kevésbé volt fontos szempont. 31%-a a szülőknek azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

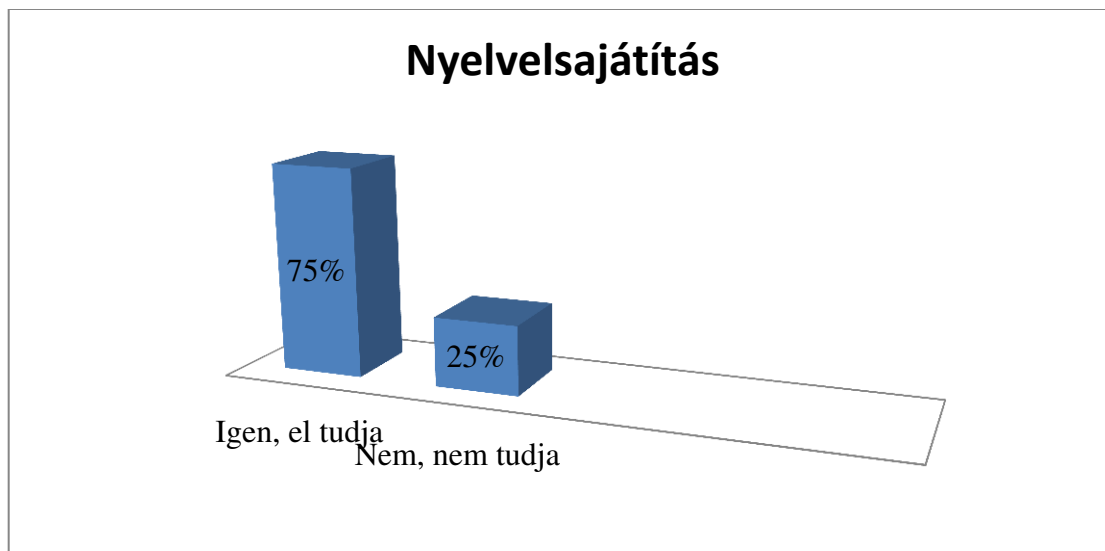
Itt a legjobb a tanár-diák viszony: a szülők 69%-nak fontos szempont, hogy gyermekük emiatt járjon az adott intézménybe, hisz úgy gondolják itt a legjobb a tanár-diák viszony. 31%-a a szülőknek a kevésbé fontos szempontot jelölte.

Itt készítenek fel legjobban a nagybetűs életre: a szülők 69%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 31%-a a szülőknek azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

A kérdőívek alapján az is kiderült, amennyiben a szülőknek lehetőségük lenne rá, mindannyian kéttannyelvű iskolába íratnák gyermeküket. Úgy gondolják, ha gyermekük kéttannyelvű iskolát végezne, jobban érvényesülne a világban.

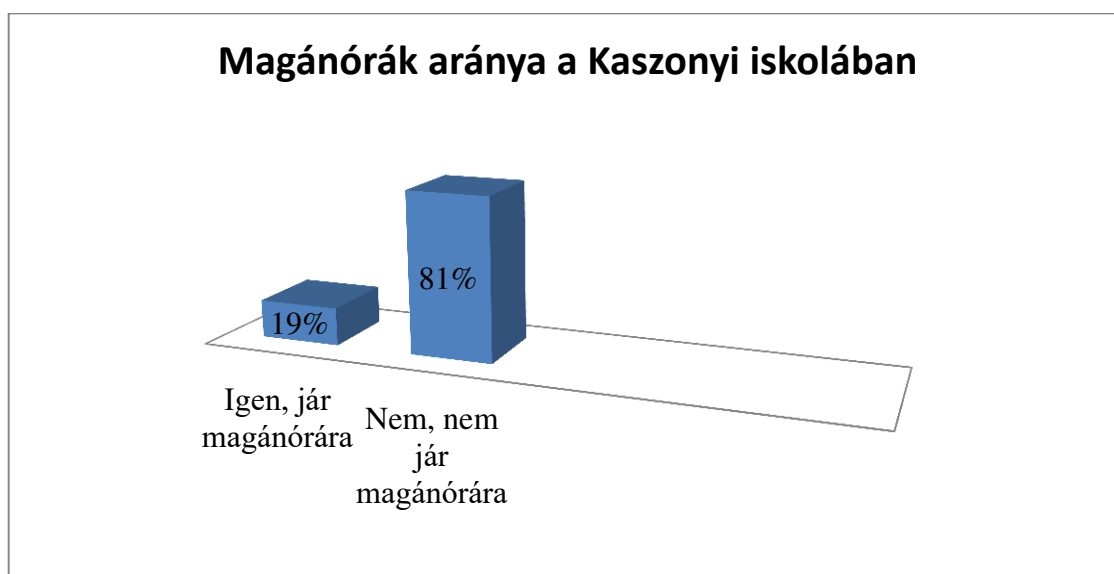
1-től 10-ig tartó skálán a szülők 19%-a hetes számjeggyel értékelte az oktatás színvonalát, 56%-a pedig nyolcas számjeggyel, 25%-a pedig kilencessel. Ebből arra

következtethetünk, hogy a szülők elégedettek az oktatás színvonalával. A szülők 75%-a úgy gondolja, hogy gyermeke nem tudja elsajátítani az iskolában az ukrán nyelvet. 25%-a szerint igen (20. ábra).

20. ábra: Nyelvsajátítás

A szülők 75%-nak véleménye megegyezett abban, hogy a nehéz és zsúfolt tanterv miatt nem tudják a gyerekek elsajátítani az iskolában az ukrán nyelvet, illetve azért sem, mert nincs megfelelő nyelvi közeg számukra. 25%-a úgy gondolja, azért tudja elsajátítani gyermeke az ukrán nyelvet, mert szakképzett pedagógusok tanítják a gyerekeket. A szülők 19%-nak gyermeke jár magánóra ukrán nyelvből, 81%-nak pedig nem (21. ábra).

21. ábra: Magánórák aránya a Kaszonyi iskolában

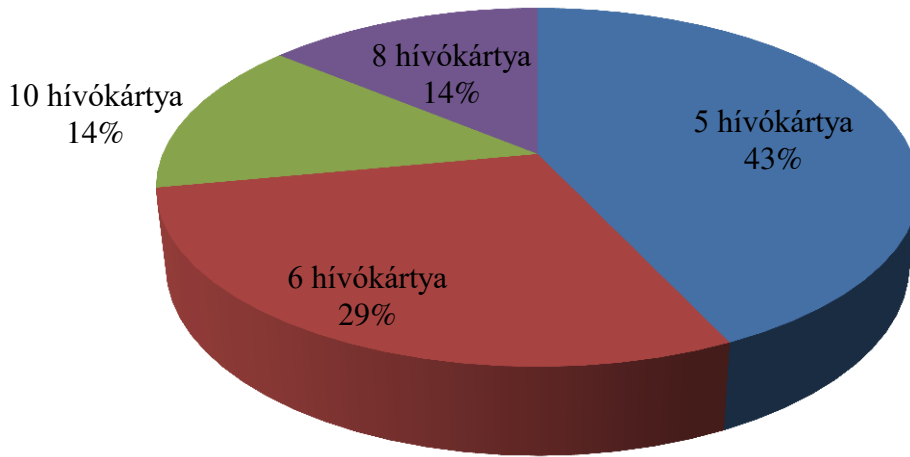
A szülők 100%-a elégedettek az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával. Leírásuk alapján felelősségteljesen végzi munkáját, lelkiismeretesen foglalkozik a gyerekekkel. A szülők 81%-nak véleménye megegyezik abban, hogy semmin nem kell változtatnia a pedagógusnak, hisz lelkiismeretesen foglalkozik a gyerekekkel. A szülők 19%-a úgy véli, ha kicsivel még többet beszélne a pedagógus ukránul a gyerekekkel, akkor még eredményesebb lenne az oktatás. A szülők 100%-nak véleménye megegyezett abban, hogy akkor lenne igazán eredményes az ukrán nyelv oktatása a magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatos osztályaiban, ha megfelelő tankönyvek és írásfüzetek lennének biztosítva a gyerekek számára. Mindannyian úgy gondolják, hogy először is a tanterven kellene változtatni. Kevesebb nyelvtani részre lenne szükség, de annál több beszédképesség fejlesztésre. Tapasztalják, hogy mennyire nehéz a tanterv gyermekeik számára. A szülők válaszából arra következtethetünk, hogy a magyar iskolák ukrán nyelvoktatásában alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv, nem hozza meg a várt eredményt.

II.4. A Csonkapapi Általános Iskolában végzett felmérések

Nyelvi szintfelmérő hívókártyákkal

A felmérés eredménye a következő lett: 7 gyerekből 3 gyerek 5 hívókártyát tudott az összesen 20 hívókártyából ukránul megnevezni, 2 gyerek 6 hívókártyát, 1 gyerek 10 hívókártyát, szintén 1 gyerek pedig 8 hívókártyát. A diagramon láthatjuk a gyerekek hány százaléka pontosan mennyi hívókártyát tudott megnevezni az összesen 20 hívókártya közül (22. ábra).

A első osztály szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában

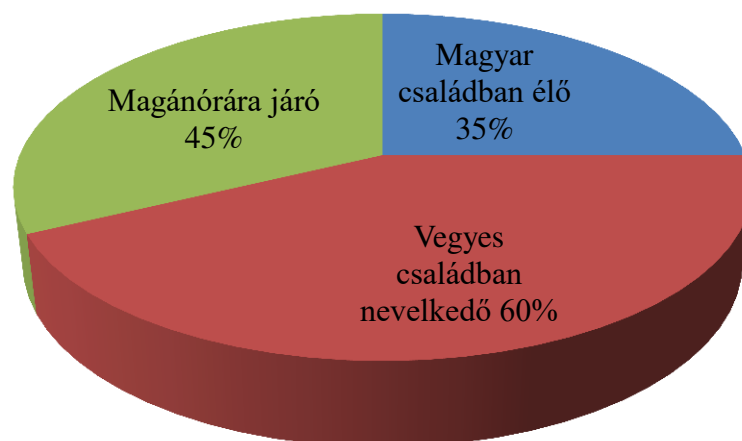

22. ábra: A első osztály szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában

A hívókártyák által végzett szintfelmérésből megállapíthatjuk, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, nyelvi hátránnyal kezdték az iskolát.

A különböző háttérrel rendelkező gyermekek nyelvi készségének felmérés alapján a következő eredmények születtek: a magyar iskolába járó, magyar családban élő gyerekek csoportjába 4 gyerek tartozik, ők átlagosan a 20 hívókártya 35%-át tudták ukránul megnevezni. A szintén magyar iskolába járó, vegyes családban nevelkedő gyerekek már jóval többet, vagyis a hívókártyák 60%-át neveztek meg helyesen, ide mindössze 1 gyerek tartozik. A magyar iskolában tanuló, magánórára járó magyar gyerekek csoportjába szintén 1 gyereket sorolhatunk, ő a kártyák 45%-át nevezte meg helyesen ukránul. A diagramon láthatjuk, hogy a magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő, magánórára járó gyerekek átlagosan hány százalékát tudták megnevezni az összesen 20 hívókártyának (23. ábra).

A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában

23. ábra: A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában

A nyelvi szintfelmérő által végzett kutatási eredményekből megállapíthatjuk, hogy valóban mérhető különbség tapasztalható a magyar családban élő, a vegyes családban nevelkedő és a magánóraára járó magyar gyerek nyelvismereti szintje között. A magyar családban élő gyerekek nyelvi hátrányban vannak a vegyes családban élő, sőt a magánóraára járó gyerekekkel szemben is.

Kérdőív gyereket magyar iskolába járató szülőkkel

A mérés lebonyolítása

A Csonkapapi Általános Iskola elemi osztályaiban összesen 31 gyermek tanul. A felmérés során 9 szülő mondta el véleményét az ukrán nyelvoktatás lehetőségei és módszereivel kapcsolatban. Minden osztályban 2-3 kérdőív került kitöltésre. Az első osztályból a szülők 29%-a töltötte ki a kérdőívet, 2. osztályból 33%-a, 3. osztályból szintén 33%-a, a 4. osztályból pedig szintén 25%-a. A szülők mindannyian nagyon segítőkészek voltak. A mérésre februárban került sor. A kérdőíveket az osztályfőnökök segítségével osztottuk szét a szülők között. A kitöltésre 3 nap állt rendelkezésre. A kitöltött kérdőívet a szülők mindegyike visszaküldte.

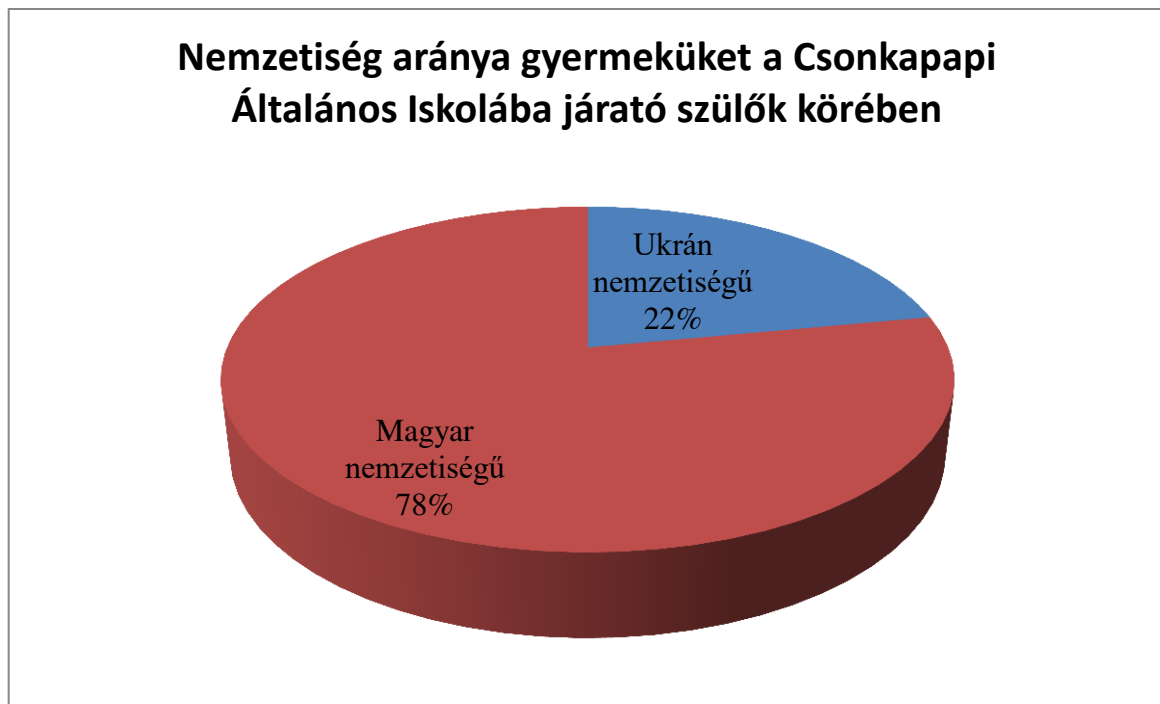
A mérési eredmények összesítése

A megkapott kérdőíveket összesítettük ezt követően pedig kiértékeljük. A nyert adatok természetesen csak a kitöltők véleményét mutatják be.

A mérés eredményeinek kiértékelésekor kérdésenként haladunk végig a kérdőíven. Minden alkalommal igyekeztünk a legszemléletesebben megjeleníteni a kapott eredményeket.

A felmérés eredményei

A kitöltött kérdőívek 100%-át nők vagyis Édesanyák töltötték ki. A válaszadók életkora 29-52 év között volt, így a kérdőívek által tehát a középosztály véleményét vizsgáltuk. A szülők nemzetiségi mutatóit nézve 22%-uk ukrán, 78%-uk pedig magyar nemzetiségű (24. ábra).

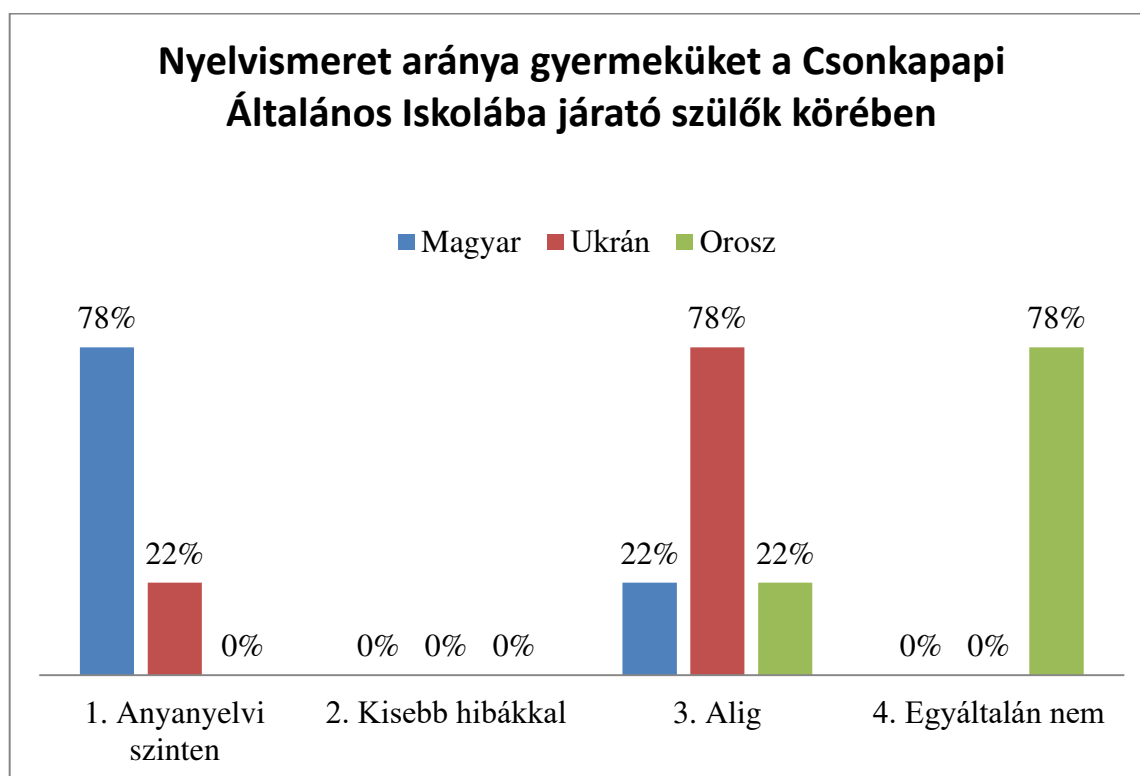

24. ábra: Nemzetiség aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében

Kérdőívünkben arra is kerestük a választ, hogy a szülők milyen nyelven beszélnek családon belül. A vizsgálat alapján megtudtuk, hogy a szülők 78%-a magyarul beszél házastársával, 22%-a pedig inkább ukránul/orszul. A gyermekekkel a szülők 78%-a magyarul beszél, 22%-a pedig szintén inkább ukránul/orszul. A szülők 100%-nak házastársa magyarul beszél otthon gyermekével. A családban az apai nagyszülők a

gyerekekkel magyarul beszélnek, míg az anyai nagyszülők 22%-a inkább ukránul/oroszul. A szülők 89%-ának gyermekei magyarul beszélnek egymás között, 11%-nak gyermekei inkább ukránul/oroszul. A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a családok 78%-ban magyarul beszélnek illetve a szülők 22%-a vegyes házasságban él.

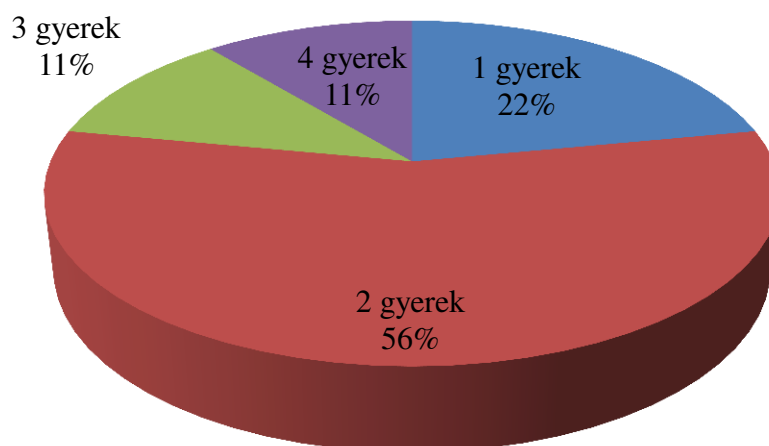
A válaszadó szülők 78%-nak magyar az anyanyelve, 22%-ának pedig ukrán. 78%-a a szülőknek alig beszél ukránul. Az orosz nyelvet a szülők 22%-a alig, 78%-a pedig egyáltalán nem beszéli (25. ábra). A kapott eredményekből megállapíthatjuk, hogy a magyar szülők 78%-a az ukrán nyelvet alig, az orosz nyelvet pedig egyáltalán nem beszéli. Ez arra mutat rá, hogy az orosz oktatás megszűnésével kiveszni látszik a helyi társadalom nyelvismerete.

25. ábra: Nyelvismeret aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében

A szülők mindegyikének magyar nemzetiségű a házastársa. A szülők 56%-nak 2 gyermeke, 22%-nak 1 gyermeke, 11%-nak 3 gyermeke, szintén 11%-nak pedig 4 gyermeke van (26. ábra). Az adatokból megállapíthatjuk, hogy a szülők 22%-a nagycsaládos, ugyanis 3-4 gyerek van a családban.

Gyermekek aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében

26. ábra: Gyermekek aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében

A 9 megkérdezett szülőnek összesen 14 gyermeke van, ebből 13 gyerek iskolás. A gyerekek mindegyike magyar nemzetiségű iskolába jár. A szülők 78%-a egybehangzóan leírta, hogy azért választották az adott intézményt, mert fontos számukra, hogy gyermekük magyar iskolában tanuljon, illetve azért is, mert közel van. 22%-a a szülőknek azért adta gyermekét az adott intézménybe, hogy gyermeke megtanulja a magyar nyelvet.

Kérdőívünk egyik kérdése arra vonatkozott, hogy a szülők iskolaválasztásakor az alábbi szempontok milyen mértékben játszottak szerepet. A válaszlehetőségek között volt: nagyon fontos szempont; fontos szempont; kevésbé fontos szempont; egyáltalán nem fontos szempont; nem tudom eldönteni.

Magyarul tanuljon: a szülők 100%-a azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy az iskola (osztály) választásakor nagyon fontos szempont számára az, hogy gyermeke magyarul tanuljon.

Ukránul tanuljon: a szülők 44%-nak kevésbé volt fontos szempont, 56%-nak pedig egyáltalán nem volt fontos szempont, hogy gyermeke ukránul tanuljon.

Magyar közösségben legyen: a szülők 100%-nak nagyon fontos szempont volt, hogy gyermekük magyar közösségben legyen.

Ukrán közösségben legyen: a szülők 11%-nak kevésbé volt fontos, 89%-nak pedig egyáltalán nem fontos szempont, hogy gyermeke ukrán közösségben legyen.

Milyen nyelven végzi el az elemi iskolát: a szülők 100%-nak fontos szempont, hogy gyermeke milyen nyelven végzi el az elemi iskolát.

Ez a legjobbnak/legerősebbnek tartott iskola: a szülők 67%-a számára kevésbé volt fontos szempont az iskolaválasztásakor, hogy az adott iskola a legjobbnak/legerősebbnek tartott, 33%-nak egyáltalán nem volt fontos szempont.

Én itt tanultam, ragaszkodom ehhez az iskolához: a szülők 22%-nak fontos szempont volt, hogy gyermeke ebben az intézményben tanuljon, hisz ő is itt tanult gyerekként, ragaszkodik ehhez az iskolához. Szintén 22%-nak kevésbé volt fontos szempont, 56%-nak pedig ez egyáltalán nem volt fontos.

Ide járnak a barátai is: a szülők 22%-nak fontos szempont volt, hogy az adott iskolába járjon gyermeke, hisz ide járnak barátai is. 33%-nak szintén fontos szempont volt, 50%-nak kevésbé volt fontos.

Itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok: a szülők 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 22%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 22%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

Ide járnak a legjobb diákok: a szülők 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 22%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 22%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

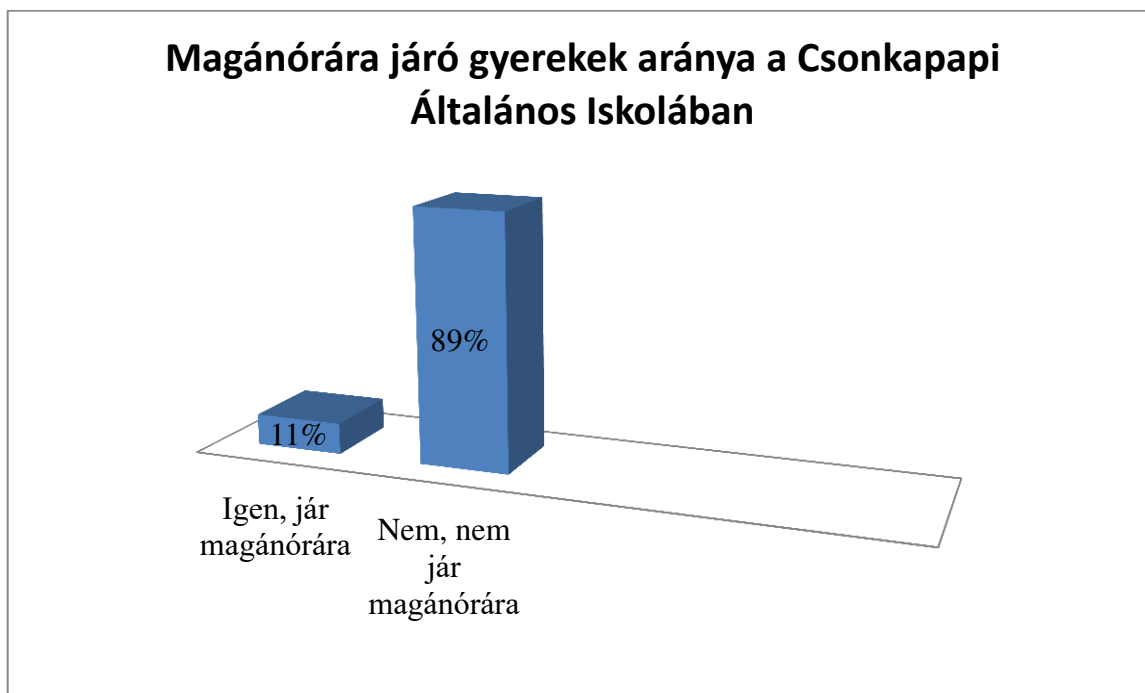
Innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók: a válasz itt is megegyezett az előzővel, ugyanis a szülők 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 22%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 22%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

Itt a legjobb a tanár-diák viszony: ugyancsak a szülők 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 22%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 22%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

Itt készítenek fel legjobban a nagybetűs életre: a szülők 56%-nak kevésbé volt fontos szempont, hogy gyermeke emiatt járjon az adott intézménybe. 22%-a a szülőknek az egyáltalán nem fontos szempontot jelölte, szintén 22%-a pedig azt jelölte, hogy nem tudja eldönteni.

A felmérés alatt azt is megtudtuk, hogy ha lehetőség lenne rá, a szülők 78%-a kéttannyelvű iskolába íratná gyermekét, többek között magyar-angol tannyelvű iskolába. 22%-a a szülőknek csak magyar tannyelvű iskolába íratná gyermekét.

1-től 10-ig tartó skálán a szülők 56%-a hatos számjeggyel értékelt az oktatás színvonalát a Csonkapapi Iskolában, 11%-a ötös számjeggyel, szintén 33%-a pedig négyes számjeggyel. A szülők 78%-a úgy gondolja, hogy gyermeke nem tudja elsajátítani az ukrán nyelvet az iskolában. A szülők 78%-a úgy gondolja, hogy ennek a nehéz és zsúfolt tanterv az oka. A szülők 11%-nak jár gyermeke magánóra ukrán nyelvből, 89%-nak pedig nem (27. ábra).

27. ábra: Magánóraára járó gyerekek aránya a Csonkapapi Általános Iskolában

A szülők 100%-a elégedettek az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával. 44%-a szerint többet kellene az órákon ukránul beszélni a gyerekekkel, 44%-a pedig úgy gondolja, hogy a pedagógusnak játékosabban kellene megtartania az ukrán órákat, akkor talán jobban szeretnék a gyerekek. A szülők 78%-ának véleménye megegyezett abban, hogy több figyelmet kellene fordítani a beszédképesség fejlesztésére, a szövegek értelmezésére és szavak tanulására. Abban is egyetértettek, hogy a mostani tanterv nagyon nehéz a gyerekeknek. Nagyon sok a szabály, amit a gyerekek nem akarnak és nem is tudnak megtanulni. Úgy vélik, ahhoz, hogy megtanulják a magyar gyerekek az ukrán nyelvet, először is más program kellene. A szülők 22%-ának véleménye szerint játékosabb foglalkozásokra van szükség és megfelelő tankönyvekre. A szülők válaszából arra következtethetünk, hogy a magyar iskolák ukrán nyelvoktatásában alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv, nem hozza meg a várt eredményt.

Mélyinterjú pedagógusokkal a Bótrágyi, Kaszonyi és Csonkapapi Iskolában

A mélyinterjút összesen 7 pedagógussal készítettük. A pedagógusok mindegyike oktatja az ukrán nyelvet az elemi osztályokban. Az interjú elvégzéséhez 22 kérdést állítottunk össze. A mélyinterjú alkalmával kitértünk a pedagógusok szakképzettségére, az általuk használt módszerekre, a tananyag szerkezetére, az eredményesség mutatóira. A megfogalmazott kérdések segítségével arra kerestük a választ, mi okoz problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek.

A Kaszonyi Arany János Liceumból kettő, a Bótrágyi Általános Iskola magyar és ukrán tannyelvű elemi osztályaiból szintén kettő-kettő, a Csonkapapi Általános Iskolából viszont egy pedagógussal készítettünk interjút, mivel az alsó tagozaton az ukrán nyelvet mindössze egy tanárnő tanítja. A pedagógusokat egyenként kérdeztük meg. A megkérdezett pedagógusok tapasztaltságban eltérőek voltak. Volt, aki 9, volt, aki 25 éve és volt, aki immár 44 éve van a pedagógus pályán. Az ukrán nyelvet heti 5 órában tanítják. A megkérdezett pedagógusok mindegyikének magyar az anyanyelve, ettől függetlenül kiválóan beszélnek az ukrán nyelvet. Tanulmányaikat magyar illetve ukrán nyelven végezték. Iskolai végzettségüket tekintve egyetemet és főiskolát végeztek. A 7 pedagógusból, mindössze 2 pedagógusnak van ukrán-magyar szakirányú végzettsége. Minden pedagógus vett már részt többek között pedagógiai szakmai továbbképzésen, illetve nyári akadémián. Mindnyájan nagyon segítőkészen vallottak negatív és pozitív tapasztalataikról a nyelvtanítás terén.

Az interjú elején megkérdeztük: Van-e csoportbontás ukrán órán? Az osztályban vannak-e ukrán gyerekek? Erre a következő válaszokat kaptuk: a Kaszonyi, Csonkapapi illetve Bótrágyi magyar tannyelvű iskolának egyik osztályában sincs ukrán gyerek, viszont több gyerek is van, aki vegyes családban nevelkedik. A Bótrágyi Általános Iskola ukrán tannyelvű elemi osztályaiban mindössze 23 gyerek tanul. Az itt tanuló gyerekek között akadnak ukrán gyerekek, viszont ők is többnyire magyarul beszélnek társaikkal. A Kaszonyi, Csonkapapi és a Bótrágyi ukrán tannyelvű osztályokban nincs csoportbontás, viszont a magyar tannyelvű osztályokban már igen. A Bótrágyi magyar tannyelvű osztályokban több roma gyerek is tanul. A pedagógusok elmondása szerint miattuk van szükség a csoportbontásra. Ha nem lenne csoportbontás, nem tudnának kellő képen haladni a magyar gyerekekkel.

Ezt követő kérdésünk így hangzott: *Mennyire tartja eredményesnek az alsó osztályokra vonatkozó tanmenetet ukrán nyelvből?* A kérdés kapcsán öt pedagógus véleménye megegyezett, ugyanis mind az öten azt vallották, hogy szerintük egyáltalán nem eredményes a tanmenet. Nagyon nehéznek találják és úgy vélik a gyerekeknek nincs sikerélményük, valószínűleg emiatt sem szeretik a gyerekek az ukrán nyelvet. Sok grammatika van, így némileg kevés idő jut a beszédképesség fejlesztésére. Két pedagógus véleménye szerint az 1-2. osztályos tankönyv alkalmas, bár az első osztályos tankönyv témaköreit lehetne szűkíteni. A pedagógusok úgy vélik, jól van megszerkesztve, ám az intenzitása magas, sok az elvárás a gyerekekkel szemben. A 3. osztályos tanmenet felépítésében a nyelv és az olvasás órák jól követhetőek, azonban kevésbé eredményes, mivel nem idegen nyelvként tekint az ukrán nyelvre. A 4. osztályos tankönyv nyelvtani anyaga nem segíti kellőképp a tanulók nyelvsajátítását, a tanmenet az elméleti nyelvtani anyagokra van felépítve, sok a grammatikai szabály, alig fókuszál a beszédképesség fejlesztésére.

Következő kérdésünk ez volt: *Mennyire tartja alkalmasnak az ukrán tankönyvet, amiből az alsó osztályban tanít?* Erre a kérdésre azt a választ kaptuk, hogy a 4. osztályban mondhatni teljesen alkalmatlan a tankönyv. Nagyon kevés óra jut a szöveg feletti munkára. Mindennap új anyagot kell átvenni. Nagyon sok a szabály, amit a gyerekek kifejezetten nem szeretnek. 3 pedagógus úgy gondolja nem elég játékos a tanterv, elmondásuk szerint nemcsak a gyerekeknek nehéz tartani a tempót, hanem nekik, tanároknak is. 2 pedagógus szerint az ukrán tankönyvek a tanmenethez megfelelőek, de mégis egy magyar anyanyelvű tanulónak alkalmasabb lenne egy olyan tankönyv, ahol több idő lenne a begyakorlásra. 2 pedagógus véleménye szerint az 1-2. osztályos tanmenet eredményesnek mondható, viszont a 3-4. osztályos tankönyvek nyelvtani és olvasási részeinek integrálása hátrányos. Kevés óra jut a szöveg feletti munkára. A 3. osztályos tankönyv segíti a tanítást, a gyakorlati feladatok a szókincsfejlesztést is szolgálják, azonban több szituációs játék, szövegértési feladat hiányzik belőle, ezt önéből kell megoldaniuk – mondták.

Mit változtatna a tankönyv szerkezetén? A kérdezett pedagógusok mindegyike leginkább a tankönyv nyelvtani részével nincs megelégedve. Véleményük szerint ez lenne az elsődleges szempont, amin ők szívük szerint legelsőként változtatnának. Szintén megegyezik a véleményük abban, hogy hiányzik a dialógus. Úgy vélik, az ukrán nyelvet idegen nyelvként kellene tanítani. A tankönyvben a képek mellé kellene írni a fogalmakat, hogy a gyerekek is megértsék. Több beszédfejlesztésnek és párbeszédnek kellene lenni, vagy csak egyszerű beszélgetésnek tanár-diák között. 2 pedagógus véleménye megegyezik

abban, hogy az 5. osztályban kellene tanítani a szófajokat, nem pedig 3-4. osztályban. Hisz van olyan tanuló, akinek még magyarul is nehézséget okoz.

Kérem, fejtse ki, az Ön véleménye szerint mi okoz nehézséget egy magyar anyanyelvű gyermek számára az államnyelv elsajátítása során. 2 pedagógus elmondta, hogy szerintük az egyik nagy probléma az, hogy nem megfelelő tanterv szerint kell tanítani a magyar anyanyelvű gyerekeket, a másik nagy probléma a közeg hiánya. Ugyanis az iskolán kívül a magyar gyerekek nem nagyon találkoznak az ukrán nyelvvel. Nehézséget okoz az, hogy a tanulók csak az iskolában hallanak ukrán szavakat, ezért nehéz elsajátítani az államnyelvet. Úgy fogadják, mint egy idegen nyelvet. A pedagógusok mindegyike egyetértett abban, hogy minden órán más téma van, nincs idő a begyakorlásra, sok anyag jut egy órára.

Kérem, fejtse ki, az Ön véleménye szerint mivel lehetne eredményesebbé tenni az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű oktatási intézmények alsó tagozatos osztályaiban. Erre a kérdésre 2 pedagógus szinte ugyanazt válaszolta. Le kell fordítani az angol tankönyveket. Úgy látják, sokkal eredményesebb lenne az oktatás, ha példát vennének az idegen nyelv tankönyvek szerkezetéről. Hasonló tantervet kellene készíteni, vagy legalábbis egyszerűbbé tenni azt. Szintén egybehangzó vélemény volt az, hogy az idegen nyelvként való tanítás hozna eredményt, egy tematikus, beszédképesség fejlesztésre fókuszáló tanmenettel, kétnyelvű tanárokkal, akik párhuzamot tudnak vonni a hasonlóságok és ellentétek között, konstruktív szemléletet alkalmazva. Ha az ukrán nyelvet az idegen nyelvek tanításának módszerével kellene oktatni, sokkal eredményesebb lenne maga az oktatás. 3 pedagógus szerint a tankönyvekhez megfelelő foglalkoztató füzeteket kellene kidolgozni. Úgy látják és tapasztalják, hogy a gyerekek az angol nyelvet sokkal jobban megtanulják, az angol órákat pedig szeretik és örömmel várják. Szerintük ez azért van, mert az angolt idegen nyelvként tanulják, így kellene az ukránt is.

Milyen módszereket használ az oktatás során? Minden tanárnő sok játékot használ az óra folyamán. Mindannyiuk által használt módszer közé tartozik: a magyarázat, megbeszélés, szemléltetés, csoportmunka, páros munka, szótármunka, énekek használata, szerepjáték. 2 tanárnő alkalmazza a projektmódszert, illetve 1 tanárnő a gyerekek ösztönzésére szorgalmi füzetet és matricával való jutalmazást vezetett be.

Hogyan értékeli az ukrán nyelv módszertanát? 4 tanárnő úgy gondolja nem a magyar gyerekeknek, s nem a magyar tannyelvű oktatási intézmény számára való a mostani módszertan. Szerintük nagyon nehéz, mindenképpen változtatni kellene rajta. Így a magyar gyerekek soha nem fogják szeretni, és megtanulni az ukrán nyelvet. 2 tanárnő az írás-olvasás tanulásának módszerét jónak találja. Úgy vélik az első osztályos tanulók

beszédkészségének kialakítása és fejlesztése jó irányba halad. Szintén 2 tanárnő úgy gondolja a heti egy olvasás óra kevés a szövegértés gyakorlására. A 3-4. osztályos módszertanon pedig változtatni kellene, nem találják elég eredményesnek. Nem beszédközpontú, hanem nyelvtani jártasságra összpontosít, ami nagy negatívum. A magyar gyerekeknek úgy kell megtanulnia a nyelvtani szabályokat, hogy közben nem ismerik az államnyelvet.

Milyen előnyeit és hátrányait vélte felfedezni az erre vonatkozó programokban? A pedagógusok egybehangzó véleménye volt, hogy előnye az, hogy több ukrán óra van. Hátrálynak viszont több dolgot is megemlítettek. Ezek a következők voltak: több az új anyag és ezzel együtt kevés idő jut a begyakorlásra; hátrányos a sok nyelvtani, elméleti anyag ismertetése, ezzel nem fejlődik a gyerekek szókincse és kommunikációs képessége sem; nagy hátrány a sok grammatikai tananyag, sok fáradtságot jelent hozzátenni olyan segédanyagokat, melyek révén kicsit közvetlenebbé tudják tenni a tanulók számára a nyelvtani szabályokat.

Milyennek látja a tananyag szerkezetét? 3 pedagógus úgy véli 3-4. osztályban nagyon nehéz a tananyag, túl sok grammatika és szabály van benne, a könnyebbtől a nehezebb felé halad, koncentrikus, de csak az elméleti tudást irányozza elő. A kommunikáció terén nem fejlődik általa a tanulók készsége. A gyerekeknek legfőképpen beszédkészség fejlesztésre lenne szükségük, nem pedig szabályok bemagolására. Ugyanakkor minden pedagógus egyetért abban, hogy a tananyag szerkezete nagyon sűrű. A program és tananyag hagy némi kivetni valót maga után. Sokszor újra és újra meg kell ismételni egy-egy témakört a gyerekekkel, hogy érthetőbb és átláthatóbb legyen. 2 tanárnő úgy véli az 1-2. osztályban jó a tananyag szerkezete, szisztematikus, elősegíti az alapvető beszédkészség kialakulását és az írás-olvasás megtanulását.

Utolsó előtti kérdésünk így hangzott: *Hogy gondolja, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek az ukrán nyelv órákon?* Minden pedagógus egyet értett abban, hogy a 3-4. osztályban leginkább a szövegértési, nyelvtani feladatok okoznak nehézségeket. Ezen felül a nyelvtani tananyagban a szó szerkezete, a szókapcsolatok és a mondatok alkotása, a mondatok elemzése, a szöveg tagolása, nehézségekbe ütköznek a vázlat, a tartalom összeállításánál, vagy néhány mondatos fogalmazások összeállításánál.

Az utolsó kérdésünk így hangzott: *Az Ön véleménye szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet?* A pedagógusok egybehangzó véleménye az volt, hogy a kívánt

eredményességet az hozná meg, ha az ukrán nyelvet úgy oktatnák, olyan eszközökkel és tankönyvekkel, mint az idegen nyelveket.

A mélyinterjú kérdések segítségével választ kaptunk arra, mi okoz problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek. A pedagógus egybehangzó elmondása szerint a legnagyobb probléma az, hogy nem idegen nyelvként tanítják az ukrán nyelvet a magyar gyerekeknek.

Összesítés képen a tananyag nagyon zsúfolt, a gyerekek nem tudják felvenni a program által diktált ritmust. A sok grammatika és nyelvtani rész miatt, nem jut elég idő a beszédképesség fejlesztésére. A fogalmazás, a párbeszéd megírása, sőt a spontán szóbeli megnyilvánulás alkalmával is nehézségekbe ütköznek a gyerekek.

Hátrányt jelent a magyar gyerekek számára, hogy a környezetükben nem találkoznak az ukrán nyelvvel, amit órán tanulnak, az mondhatni kevés. Annak érdekében, hogy eredményesebb legyen az oktatás, foglalkoztató füzeteket kellene alkalmazni, amiben kellő képen gyakorolhatnának a gyerekek. A tanmenetet idegen nyelvként kellene összeállítani a magyar gyerekek részére.

3 pedagógusok az 1-2. osztályos tankönyvvel meg van elégedve, alkalmasnak tartják felépítését, tartalmát. Ezzel ellentétben viszont, a 3-4. osztályos tankönyvekkel nem igazán vannak megelégedve, elmondásuk szerint túlságosan sok a grammatika benne. Csak kis mértékben tartalmaz beszédképesség fejlesztésre irányuló feladatokat.

A pedagógusok mindegyike úgy véli, hogy egy magyar anyanyelvű gyerekeknek elsősorban a beszédképesség fejlesztésre volna szüksége. Hátrányosnak tartják, hogy integrált tankönyv van nyelvtanból és olvasásból. A 3-4. osztályban jobb lenne külön választani a nyelvtani és olvasási tankönyvet. A nyelvtani tankönyvekben a gyakorlatokat jobban kellene élethelyzetekhez kötni. A kommunikatív kompetencia fejlesztésére fókuszálva kellene felépíteni a tananyagot, melyben a nyelvtan csak funkcionálisan, eszközszerűen van jelenleg jelen.

Véleményük szerint az okoz nehézséget egy magyar anyanyelvű gyermek számára az államnyelv elsajátítása során, hogy nem megfelelő a közeg, vagyis egy magyar anyanyelvű gyerek számára a nehézséget legfőképpen a nyelvi közeg hiánya jelenti. Az elméleti nyelvtani anyag nem segíti elő a beszédképesség fejlesztését. A gyerekeknek nehéz eligazodniuk a nemek tekintetében, valamint az egyik legnagyobb problémát a főnevek, melléknevek és az igék ragozása jelenti. De mégis a legfőbb gondnak azt titulálják, hogy a gyerekek a tanórákon kívül nem találkoznak az ukrán nyelvvel, nem kommunikálnak ukrán nyelven, egyszóval hiányzik a nyelvi környezet.

Az 1-2. osztályos gyerekek sokkal inkább kedvelik az olvasást, írást és beszédet, mint a versek, szavak tanulását, olvasott szöveg értését, valamint a nyelvtani feladatok gyakorlását. Eredményesebbek ezekben a nyelvi készségekben: olvasás, írás, versek tanulása. A nyelvtani feladatokat, az olvasott szövegértést kevésbé kedvelik, így gyengébben is teljesítenek belőle. A 3-4. osztályban viszont mindamellett, hogy kedvelik az olvasást, írást, nyelvtani feladatok gyakorlását, beszédet, olvasott szövegértést, jól teljesítenek és eredményesek minden területen.

Mivel választ kerestünk arra is, hogy mivel lehetne eredményesebbé tenni az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű oktatási intézmények alsó tagozatos osztályaiban, így megtudtuk, hogy nagy segítség és előrelépés lenne, ha a munkafüzetek hasonlóan lennének összeállítva, mint idegen nyelvben. A pedagógusok egyet értenek abban, hogy a magyar gyerekeket az idegen nyelv módszerével kellene tanítani. Fontos lenne nagyobb figyelmet fordítani a beszédfejlesztésére. Egyre inkább természetessé tenni az ukrán nyelven való szóbeli és írásbeli megnyilvánulását, mivel elsősorban gyakorlati és nem nyelvtani tudásra van szüksége a magyar gyerekeknek. Mindamellett, hogy a pedagógusok rendszeresen használják a: magyarázat, megbeszélés, játék, csoportmunka, projektmódszer, szótármunka és különböző a kompetencia fejlesztésére szolgáló módszereket az oktatás során, mégis nehézséget jelent a gyerekek számára maga az ukrán nyelv elsajátítása, megszerettetése.

II.5. A kérdőíves kutatás kiértékelése

A kutatás keretében három faluban vizsgáltuk az iskolaválasztás motivációit illetve azt, hogy mi okoz problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek, mi tudná elérni a kívánt eredményességet, milyen ütemmel tud beilleszkedni egy magyar gyerek az ukrán iskolába. Kutatásunkat nyelvi szintfelmérők, kérdőíves felmérések és mélyinterjúk képezték. Mind a három iskolában ugyan azokat a méréseket végeztük el.

Az első osztály szintfelmérőjét hívókártyákkal ellenőriztük. Felmértük, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, milyen alapszókinccsel rendelkeznek. Kutatásunk során megfogalmazott hipotézisünk, miszerint a magyar anyanyelvű gyerekek jelentős része az iskola első osztályában találkozik először az ukrán nyelvvel mind a három iskolában bebizonyosodott. A hívókártyás szintfelmérő során összesen 20 hívókártyát alkalmaztunk. A szavakat a szeptembertől-januárig tanult témakörök alapján válogattuk össze. A három iskola közül a legtöbb hívókártyát a

Bótrágyi Általános Iskola ukrán tannyelvű első osztályában ismerték fel a gyerekek. Vagyis különbség tapasztalható a magyar tannyelvű és az ukrán tannyelvű első osztályos gyerekek nyelvismereti szintje között. Az ukrán tannyelvű osztályban a gyerekek jóval több hívókártyát tudtak megnevezni ukránul, mint a magyar osztályba járó gyerekek. Ez abból is adódhat, hogy a 8 első osztályos gyerek közül 3 gyerek ukrán anyanyelvű. A felmérésből az is kiderült, hogy a legkevesebb szót a Csonkapapi Általános Iskola első osztályában ismerték fel a gyerekek, itt kevesebb, mint 10 hívókártyát tudtak megnevezni. A Kaszonyi Arany János Líceumban ismerték fel a gyerekek a legtöbb hívókártyát, ami jelen esetben 13 volt. Ebből arra következtethetünk, hogy a Kaszonyi Iskolában színvonalasabb az oktatás, mint a Csonkapapi és a Bótrágyi magyar tannyelvű iskolában.

A kitöltött kérdőívek és pedagógusokkal készített interjúk elemzése során a második hipotézis, miszerint a magyar iskolák ukrán nyelvoktatásban alkalmazott anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv nem hozza meg a várt eredményt, úgyszintén beigazolódott. A hipotézis bizonyításához mélyinterjút készítettünk pedagógusokkal, amely alkalmával kitértünk a pedagógusok szakképzettségére, az általuk használt módszerekre, a tananyag szerkezetére, az eredményesség mutatóira. A mélyinterjú során arra is kerestük a választ, hogy a pedagógusok szerint mi okoz nehézséget az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek, véleményük szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet. Az interjúk során kiderült, hogy a pedagógusok mindannyian egyetértenek azzal, hogy a mostani tanterv nem hozza a várt eredményességet. Úgy vélik a jelenlegi program alkalmatlan a magyar nyelvű gyerekek oktatására.

A hipotézis további bizonyításához nyelvpedagógiai szemszögből kérdőíves empirikus vizsgálatot végeztünk gyerekeket magyar és ukrán iskolába járató magyar szülőkkel, melynek során a motivációkra és az ukrán iskolában tanuló magyar gyerek beilleszkedési ütemére voltunk kíváncsiak. Vajon ezek a gyerekek valóban jól elsajátítják az ukrán nyelvet? Jelen kutatás keretében az iskolaválasztás egy sajátos esetével is foglalkoztunk, és azt is megvizsgáltuk, hogy a magyar szülők egy szűkebb rétege miért választja az ukrán tannyelvű iskolát gyermekének. Kérdésünket úgy is feltehetjük, hogy az ukrán nyelven való tanulás mellett voksoló szülők mi alapján hozták meg ezen döntésüket? A szülők kérdőíves felmérése az intézményekkel, illetve az oktatási rendszerek helyi működésével kapcsolatos néhány véleményt is felszínre hozta (Papp, 2013).

Kutatásunk alapján kiderült, az iskolaválasztásnak többféle oka van. Az ukrán iskolába járó gyerekek többsége vegyes házasságból származik. A vegyes házasság léte pedig mindenképpen kihat az iskolaválasztásra (Papp, 2013).

A gyerekeknek ukrán tannyelvű iskolát választó magyar szülők felméréséből észlelni lehetett a szülők aggodalmát gyermekük jövőjét illetően. Ezen aggodalmak sok esetben, oktatáspolitikai sajátosságoknak való megfelelési színezete van. A szülők úgy gondolják, a magyar nyelvű képzés nem ad annyi lehetőséget, mint az ukrán nyelvű képzés. A gyerek e logikában „megtanul írni-olvasni magyarul is”, de ugyanakkor államnyelvi kompetenciái is kialakulnak, ami fontos, ha itthon akar „létesülni”, azaz boldogulni, karriert építeni. A kérdőívekből kiderült, hogy a szülők egy része saját államnyelvi hiányosságaitól szeretné megóvni gyermekét. Úgy vélik a gyerekek meg kell adni azt, ami nekik nem adatott meg (Papp, 2013).

A másik mérvado szempont, hogy a Bótrágyi ukrán tannyelvű iskolában nem jelenik meg a roma kérdés, amelynek fő oka, hogy az intézményeiben nincsenek jelen a romák – a romák ugyanis a magyar tannyelvű iskolákba járnak, hisz magyar ajkúak. A Bótrágyi ukrán tannyelvű iskolában a gyerekek több mint 50%-a magyar nemzetiségű. Az adatok ismeretében – noha a helyi társadalom szintjén részben tabuként kezelt jelenségről van szó – az ukrán tannyelvű iskolaválasztás nem tekinthető feltétlenül ritka jelenségnek. Sőt, inkább egyre felkapottabb a magyar szülők körében, melynek okai háttérben az oktatáspolitikai megfontolások állnak (pl. az ukrán érettségi) (Papp, 2013).

A vizsgálat alatt kiderült a szülői válaszok nagyban függtek attól, hogy ki milyen tannyelvű iskolába íratta gyermekét. Megállapítható, hogy a megkérdezett szülők véleménye az elemi iskola tannyelvűválasztásával kapcsolatosan ellentmondásosak, hiszen elvben tiltakoznak az ukránosítás és az oktatáspolitikai rendeletek ellen -és szívük szerint magyar intézménybe adnák gyermeküket -, ám mégis alárendelik magukat és gyermekeiket egy jobb és könnyebb jövő érdekében. Minden szülő a legjobbat szeretné gyermekének, s pontosan ezért egy ilyen helyzetben válaszút elé érkezik. Milyen módon tudom a legjobbat adni gyermekemnek? Hogyan fog tudni érvényesülni az életben? Mivel segíthetem gyermekem boldogulását a jövőben? Sok-sok megválaszolatlan kérdés a szülők fejében, ami bizonyítását kutatási eredményekkel segíthetjük ugyan, de a döntés nem a mi kezünkben van és nem is a mi feladatunk (Papp, 2013).

Harmadik hipotézisünk bizonyításához hívókártyás nyelvi szintfelmérő segítségével különböző háttérű gyermekek nyelvi készségét, eredményességét vizsgáltuk. A vizsgálat során kutatásunk beigazolódott, miszerint a magyar iskolába járó gyermek ukrán nyelvű

beszédkésztsége nem éri el a tantervben meghatározott szintet az anyanyelv elsajátítási módszerére épülő tanterv eredményeként. A vizsgálat alatt mérhető különbséget tapasztaltunk a magyar családban élő, vegyes családban nevelkedő és magánórára járó magyar gyerek nyelvismereti szintje között. A hívókártyás szintfelmérő során összesen 20 hívókártyát alkalmaztunk. A szavakat a szeptembertől-januárig tanult témakörök alapján válogattuk össze. Mind a három iskolából a legtöbb hívókártyát a vegyes családban nevelkedő gyermek ismerte fel, ez a hívókártyák a 80-85%-át jelenti. A magánórára járó gyerekek a hívókártyák 55-65%-át nevezték meg helyesen. A magyar családban élő gyermek a hívókártyák 35-5%-át ismerte fel és nevezte meg.

Összegzés képen elmondható, hogy egy gyerek beiskolázása, az óvodából iskolába való átvezetése, megalapozza az egyén majdani életpályáját, amelynek a háttérében rendszerint a szülői döntések állnak.

Kisebbségi nézőpontból e döntések további sajátos szempontokkal is kibővíülhetnek, hiszen az iskoláztatás nyelve nem csak iskolaválasztást, hanem nyelvválasztást is eredményez.

Összefoglaló

A dolgozat megírásával az volt a célunk, hogy megtudjuk milyen törvénykezések határozzák meg az államnyelv oktatását a magyar iskolákban, milyen módszertan képezi ennek alapjait; hogyan épül fel a nemzetiségi iskolába járó gyermek ukrán nyelvi kompetenciáinak fejlődése. Kíváncsiak voltunk továbbá arra, hogyan értékelik ezt a módszertant a gyakorló pedagógusok, milyen előnyeit és hátrányait vélték felfedezni az elmúlt évek során az erre vonatkozó programoknak.

Dolgozatunkban a szakirodalom elemzése alapozta meg a kutatás szakmaiságát. A kutatás során elsődlegesen szakirodalmi feltárást végeztünk, feltérképeztük az ukrán nyelv oktatására vonatkozó törvényeket (oktatási törvény; alsó tagozatos osztályokra vonatkozó normatív szabályok, Új Ukrán Iskola módszer).

A kutatás során felmértük, hogy azok a magyar anyanyelvű gyerekek, akik mindössze öt hónapja tanulják az ukrán nyelvet, milyen alapszókincssel rendelkeznek. Ezen kívül mélyinterjút készítettünk pedagógusokkal. Továbbá arra keressük a választ, mi okoz problémát az ukrán nyelv oktatásában, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek. Kíváncsiak voltunk, hogy a gyakorló nyelvtanárok véleménye szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet. Kérdőíves felmérést végeztünk gyermeküket ukrán és magyar iskolába járató szülőkkel. Nyelvi szintfelmérők segítségével különböző háttérű gyermekek nyelvi készségét, eredményességét vizsgáltuk meg.

Kutatásunk alapján kiderült, hogy a magyar gyerekek nyelvi hátrányban vannak az ukrán gyerekekkel szemben. Szintén kiderült, hogy a szülők iskolaválasztásnak többféle oka van. Megállapítottuk, hogy a megkérdezett szülők véleménye az elemi iskola tannyelvválasztásával kapcsolatosan ellentmondásosak, hiszen elvben tiltakoznak az ukránosítás és az oktatáspolitikai rendeletek ellen, ám mégis alárendelik magukat és gyermekeiket egy jobb és könnyebb jövő érdekében.

Резюме

Завданням початкових класів шкіл являється прокладання основи знань з державної мови для угорськомовних дітей. Однак для цього необхідна розробка такого навчального плану, де методика розглядає українську мову як другу, іноземну. Для реалізації цієї ідеї необхідні підручники, навчальні посібники, ілюстративні матеріали, аудіозаписи. Крім цього, необхідна зміна поглядів педагогів, а двомовні вчителі для угорськомовних дітей повинні розробити та розвивати українськомовні комунікаційні навички.

Hivatkozott irodalom

Bárány E. - Csernicsekó I. - Huszti I. (2016): Valóban a két(tan)nyelvű oktatás a legjobb megoldás? In: Hires-László K.: Nyelvhasználat, kétnyelvűség. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból. Audor-Shark, Ungvár.

Beregszászi A. (2004): Idegennyelv-oktatásunk gondjairól és feladatairól szociolingvisztikai nézőpontból. In: Huszti I.: Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben. PoliPrint, Ungvár.

Beregszászi A. – Kolozsvári-Nagy E. (2019): *Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban.*

<http://nyelvor.c3.hu/period/1432/143203.pdf>

Letöltés dátuma: 2020. április 18.

Csernicsekó I. (2003): A kárpátaljai magyarság által használt ukrán nyelvváltozatok. In: Csernicsekó I.: A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba. PoliPrint, Ungvár.

Csernicsekó I. (2004): Egy megoldatlan probléma: az államnyelv oktatása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. In: Huszti I.: Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben. PoliPrint, Ungvár.

Csernicsekó I. (2012): Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv. PoliPrint, Ungvár.

Csernicsekó I. (2013): Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010). Gondolat Kiadó, Budapest.

Csernicsekó I. - Fedinec Cs. (2015): Nyelvpolitika határon: a 2012-es ukrainai nyelvtörvény elő- és utóéletéről. In: Csernicsekó I.: Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból. Audor-Shark, Ungvár.

Fedinec Cs. - Csernicsekó I. (2017): *A 2017-es ukrainai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma.*

file:///C:/Users/lenovo/Desktop/184_303_2_PB_u.pdf

Letöltés dátuma: 2020. április 18.

Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont (2019): *Marad az oktatási nyelv ukránosítása: a benyújtott módosítások ellenére.*

<https://pannonhirkok.com/folytatodik-az-oktatasi-nyelv-ukranositasa-megvan-az-altalanos-kozepfoku-oktatasi-szolo-torveny-tervezete/>

Letöltés dátuma: 2020. március 3.

Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont (2019): *Ukrain törvénye „Az ukrán mint államnyelv funkcionálásának biztosításáról”.*

<http://hodinkaintezet.uz.ua/ukrain-torvenye-az-ukran-mint-allamnyelv-funkcionalasanak-biztositasarol-rovid-ismerteto-3-resz/>

Letöltés dátuma: 2020. március 17.

Kárpátalja (2008): *Török Erzsébet: Én beültetném az anyukát is a gyerek mellé szenvedni. Ukrán iskolába fognak járni a börtügyi gyerekek.*

<https://karpataljalap.net/2008/08/15/torok-erzsebet-en-beultetnem-az-anyukat-gyerek-melle-szenvedni?fbclid=IwAR3dAD3M8noE4y2wLnZGNssbHfdpfpGAAKYFvkZPmS8IUxPJ09wnSfi2SbY>

Letöltés dátuma: 2020. március 16.

Kárpátalja.ma (2018): *Az államnyelv oktatásának problémái: keressük a megoldást.*

<http://www.karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/az-allamnyelv-oktatasanak-problemai-keressuk-a-megoldast/>

Letöltés dátuma: 2019. december 16.

Kárpátinfo.net

Letöltve: 2020. március 19. <https://www.karpatinfo.net/szaknevsor/botragyi-altalanos-iskola-0>

Kárpátinfo.net

Letöltve: 2020. március 19. <https://www.karpatinfo.net/szaknevsor/mezokaszonyi-kozepiskola-0>

Kárpátinfo.net

Letöltve: 2020. március 19. <https://www.karpatinfo.net/szaknevsor/papi-altalanos-iskola>

KMKSZ (2019): *Az ukrán parlament megkezdte a nyelvtörvény második olvasatban történő tárgyalását.*

<https://kmksz.com.ua/2019/03/02/az-ukran-parlament-megkezdte-a-nyelvtorveny-masodik-olvasatban-torteno-targyalasat/>

Letöltés dátuma: 2020. február 22.

KMPSZ (2020): *A KMPSZ állásfoglalása az anyanyelvű oktatás jogáról Ukrajnában.*

<https://kmksz.com.ua/2020/01/28/a-kmpsz-allasfoglalasa-az-anyanyelvu-oktatas-jogarol-ukrajnaban/>

Letöltés dátuma: 2020. április 18.

KMPSZ (2019): *A KMPSZ javaslatai a magyar nyelvű/magyar és ukrán nyelvi oktatással kapcsolatban Ukrajnában.*

<http://kmpsz.uz.ua/hirek/a-kmpsz-javaslati-a-magyar-nyelvumagyar-es-ukran-nyelvi-oktatassal-kapcsolatban-ukrajnaban.html>

Letöltés dátuma: 2019. december 15.

MON alapján: *Нова українська школа.*

<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

Letöltés dátuma: 2020. március 19.

Orosz I. (2004): *Nyelvoktatás – kinek, mikor, hogyan?* In: Huszti I.: *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben.* PoliPrint, Ungvár.

Orosz I. (2005): *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében (1989–1999).* PoliPrint, Ungvár.

Orosz I. (2007): A függetlenségtől a narancsos forradalomig. A kárpátaljai magyarság helyzete a független Ukrajnában (1991–2005). PoliPrint, Ungvár.

Papp Z. A. (2013): *Többségi nyelvű iskolaválasztás kisebbségben.* https://www.academia.edu/6199718/Többségi_nyelvű_iskolaválasztás_kisebbségben_avagy_a_PISA-adatoktól_a_Kárpát-medencei_diskurzusokig
Letöltés dátuma: 2020. május 1.

Proekt Zakonu „Pro Osvitu” alapján: Проект Закону «Про освіту» http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639 (
Letöltés dátuma: 2020. február 19.

Szenási E. (2019): *Az ukrán nyelvtörvény gyorsértékelése.* https://www.researchgate.net/profile/Endre_Szenasi
Letöltés dátuma: 2019. december 14.

Szoták Sz. (2013): *Határhelyzetek V. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi láthelyzetekben.* https://books.google.com.ua/books?id=EfmiBQAAQBAJ&pg=PA264&lpg=PA264&dq=b%3%B3tr%3%A1gyi%20ukr%3%A1n%20iskola&source=bl&ots=4yUhCkpm9o&sig=ACfU3U3LGkgd9M8TxjKhUeZnsiDyZ7wMqg&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiOr4_Do_joAhUEXysKHU5pC9AQ6AEwDXoECAQQAQ&fbclid=IwAR3yPW5m-e7ezSgFttqXh5dLFQcKeUSjDcyjTF6kGf0gAop7jd7dKQX4H78#v=onepage&q=b%3%B3tr%3%A1gyi%20ukr%3%A1n%20iskola&f=false
Letöltés dátuma: 2020. március 18.

Wikipédia, Bótrágy., <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bótrágy>, Letöltve: 2020. április 29.

Wikipédia, Csonkapapi., <https://hu.wikipedia.org/wiki/Csonkapapi>, Letöltve: 2020. április 29.

Wikipédia, Kaszony., <https://hu.wikipedia.org/wiki/Mezőkaszony>, Letöltve: 2020. április 29.

Zakon Ukrajini № 1350-XIV alapján: Закон України „Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р.” № 1350-XIV

Zakon Ukrajini № 5029-VI alapján: Закон України „Про засади державної мовної політики” від 03.07.2012. № 5029-VI

Zakon Ukrajini № 9-рп/2000 alapján: Закону України „Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р.” від 12.07.2000 р. № 9-рп/2000

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 2145-VIII alapján: Закон України ”Про освіту” № 2145-VIII

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 463-IX alapján: Закон України ”Про освіту” № 463-IX

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 2704-VIII alapján: Закон України ”Про освіту” № 2704-VIII

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 392-IX 2020 alapján: Закон України «Про освіту» 392-IX 2020 р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Letöltés dátuma: 2020. március 18.

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” № 688 alapján: Закон України «Про освіту» № 688

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Letöltés dátuma: 2020. március 18.

Кеслер С. М. (2012): Буквар. Підручник з української мови для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. ІВА, Ужгород.

Кеслер С. М. (2013): Українська мова: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою 3 клас. ТОВ «ІВА», Ужгород.

Ковтюк І. (2015): Про питання перекладу з української мови на угорську і з угорської мови на українську. In: Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból. Aurdor-Shark, Ungvár.

Криган С. Г. - Сергійчук Ю. П. (2015): Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою: підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Букрек, Чернівці.

Лизанець П. М. (1994): Українська мова в угорськомовних школах Закарпаття та в Угорщині. Acta Hungarica.

Петрук. О. М. (2018): «Українська мова та читання» підручник для 1 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Світ, Львів.

Петрук. О. М. (2019): «Українська мова та читання» підручник для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Світ, Львів.

Черничко С. (2005): Соціолінгвістичний аспект вивчення українсько-угорських контактів і освіта. In: Nyelv és oktatás a 21. század elején. Nemzetközi tudományos konferencia gyűjteménye. PoliPrint, Ungvár.

Типова навчальна програма: Українська мова 1-2 класи закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою.

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/>

navchalni-

programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli

Letöltés dátuma: 2020.március 17.

Melléklet

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A magyar tannyelvű első osztály szintfelmérőjének eredményei a Bótrágyi Általános Iskolában.....	32
2. ábra: Az ukrán tannyelvű első osztály szintfelmérőjének eredményei a Bótrágyi Általános Iskolában.....	33
3. ábra: A Bótrágyi magyar tannyelvű intézménybe járó különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének összehasonlító vizsgálata.....	34
4. ábra: A Bótrágyi ukrán tannyelvű intézménybe járó különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei	35
5. ábra: A szülők nemének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben.....	37
6. ábra: A szülők nemzetiségének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben.....	38
7. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben.....	39
8. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Bótrágyi magyar tannyelvű intézményben.....	40
9. ábra: A szülők nemének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	44
10. ábra: A szülők nemzetiségének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	45
11. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	46
12. ábra: A házastársak nemzetiségének aránya a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	46
13. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	47
14. ábra: Iskolaválasztás kérdése a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézmény.....	49
15. ábra: Magánóra gyakorisága a Bótrágyi ukrán tannyelvű intézményben.....	50
16. ábra: Az első osztály szintfelmérőjének eredményei a Kaszonyi iskolában.....	53

17. ábra: A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Kaszonyi iskolában.....	54
18. ábra: A szülők nyelvismeretének aránya a Kaszonyi iskolában.....	55
19. ábra: A szülők gyermekeinek száma a Kaszonyi iskolában.....	56
20. ábra: Nyelvelsajátítás.....	58
21. ábra: Magánórák aránya a Kaszonyi iskolában.....	58
22. ábra: A első osztály szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában.....	60
23. ábra: A különböző háttérrel rendelkező gyerekek nyelvi szintfelmérőjének eredményei a Csonkapapi Általános Iskolában.....	61
24. ábra: Nemzetiség aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében.....	62
25. ábra: Nyelvismeret aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében.....	63
26. ábra: Gyermek aránya gyermeküket a Csonkapapi Általános Iskolába járató szülők körében.....	64
27. ábra: Magánórára járó gyerekek aránya a Csonkapapi Általános Iskolában.....	66

Kérdőív szülőknek

A következő adatokra az ukrán nyelv oktatásának lehetőségei, módszereinek elemzése és értékelése céljából van szükségünk. Az adatokat bizalmasan kezeljük. Őszinte válaszaival nagy segítségünkre lenne.

Köszönjük, hogy segíti munkánkat!

1. Neme: a) férfi b) nő

2. Életkora: 29

3. Milyen az Ön nemzetisége?

a) magyar b) ukrán c) orosz d) egyéb _____

4. Milyen nyelven beszélnek most a családjukban? Jelölje X betűvel.

	<i>Magyarul</i>	<i>Inkább magyarul</i>	<i>Inkább ukránul/ oroszul</i>	<i>Csak ukránul/ oroszul</i>	<i>Egyéb nyelven</i>
Ön és a házastársa	X				
Ön és a gyermekei	X				
A házastársa és a gyermekeik	X				
Az apai nagyszülők a gyerekekkel	X				
Az anyai nagyszülők a gyerekekkel	X				
A gyermekei egymás között	X				

5. Milyen szinten beszéli Ön az alábbi nyelvet?

magyar a) anyanyelvi szinten b) kisebb hibákkal c) alig d) egyáltalán nem

ukrán a) anyanyelvi szinten b) kisebb hibákkal c) alig d) egyáltalán nem

orosz a) anyanyelvi szinten b) kisebb hibákkal c) alig d) egyáltalán nem

6. Milyen házastársa nemzetisége?

a) magyar b) ukrán c) orosz d) egyéb _____

7. Hány gyermeke van? 3

8. Ebből hány iskolás? 2

9. Milyen nemzetiségű iskolába jár?

a) magyar   b) ukrán   c) egyéb _____

10. Miért választotta az adott tanintézményt?

Azért választottam, mert itt lakunk. Ezen kívül fontosnak tartom, hogy gyermekeim anyanyelvükön tanuljanak.

---

11. Az iskolaválasztáskor az alábbi szempontok milyen mértékben játszottak szerepet? Jelölje X betűvel.

	<i>nagyon fontos szempont</i>	<i>fontos szempont</i>	<i>kevésbé fontos szempont</i>	<i>egyáltalán nem fontos szempont</i>	<i>nem tudom eldönteni</i>
Magyarul tanuljon	X				
Ukránul tanuljon				X	
Magyar közösségben legyen		X			
Ukrán közösségben legyen			X		
Milyen nyelven végzi el az elemi iskolát	X				
Ez a legjobbnak/legerősebbnek tartott iskola			X		
Én is itt tanultam, és ragaszkodom ehhez az iskolához			X		
Ide járnak a barátai is	X				
Itt vannak a legjobb (legfelkészültebb) tanárok			X		
Ide járnak a legjobb a diákok				X	
Innen kerülnek ki a legeredményesebb tanulók			X		
Itt a legjobb a tanár-diák viszony				X	
Itt készítenek fel legjobban a nagybetűs életre				X	

12. Amennyiben lehetősége volna rá, milyen tannyelvű iskolába íratná gyermekét (magyar, ukrán, angol, orosz, kéttannyelvű)? Fejtse ki miért.

Kéttannyelvű iskolába íratnám, hogy jobban tudjon érvényesülni. Ha választhatnék, akkor angol-magyar tannyelvű iskolát választanék.

---

13. 1-től 10-ig tartó skálán mennyire elégedett az oktatás színvonalával? Karikázza be.

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

14. Ön szerint gyermeke el tudja sajátítani az iskolában az ukrán nyelvet?

a) igen   b) nem

15. Mi ennek az oka?

Véleményem szerint a tanterv nem megfelelő a magyar gyerekek számára. Nagyon nehéz.

---

16. Jár-e a gyermeke magánórára ukrán nyelvből?

a) igen   b) nem

17. Mennyire elégedett az ukrán nyelvet oktató pedagógus munkájával?

Elégedett vagyok.

---

18. Véleménye szerint, min kellene változtatnia a pedagógusnak?

Többet kellene beszélni ukránul a gyerekekkel.

---

19. Ön szerint hogyan lehetne eredményesebbé tenni az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatos osztályaiban?

Először is megfelelő tankönyvekre lenne szükség. Talán a foglalkozások lehetnének még játékosabbak.

Köszönjük a segítséget!

Mélyinterjú kérdések

1. Neme.
2. Anyanyelve.
3. Milyen nyelven végezte tanulmányait?
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?
5. Milyen diplomát szerzett?
6. Milyen képzéseken vett eddig részt?
7. Milyen szinten beszéli az ukrán nyelvet?
8. Hány éve dolgozik pedagógusként?
9. Heti hány ukrán nyelv órája van?
10. Az osztályban vannak-e ukrán gyerekek?
11. Van-e csoportbontás az ukrán órán?
12. Mennyire tartja eredményesnek az alsó osztályokra vonatkozó tanmenetet ukrán nyelvből?
13. Mennyire tartja alkalmasnak az ukrán tankönyvet, amiből az alsó osztályban tanít?
14. Mit változtatna a tankönyv szerkezetén?
15. Kérem, fejtse ki, az Ön véleménye szerint mi okoz nehézséget egy magyar anyanyelvű gyermek számára az államnyelv elsajátítása során.
16. Kérem, fejtse ki, az Ön véleménye szerint mivel lehetne eredményesebbé tenni az ukrán nyelv oktatását a magyar tannyelvű oktatási intézmények alsó tagozatos osztályaiban.
17. Kérem, sorolja fel, milyen módszereket használ az oktatás során.
18. Hogyan értékeli az ukrán nyelv módszertanát?
19. Milyen előnyeit és hátrányait vélte felfedezni az erre vonatkozó programokban?
20. Milyennek látja a tananyag szerkezetét?
21. Hogy gondolja, milyen témák vagy feladattípusok alkalmával ütköznek nehézségekbe a magyar gyerekek az ukrán nyelv órákon?
22. Az Ön véleménye szerint mi tudná elérni a kívánt eredményességet?

Власник документу:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1002743641

Дата перевірки:
05.05.2020 15:49:28 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
05.05.2020 15:57:18 EEST

ID користувача:
92712

Назва документу: *Vaksa Eleológia*

ID файлу: 1002754707 Кількість сторінок: 86 Кількість слів: 21574 Кількість символів: 160216 Розмір файлу: 1.65 MB

4.66% Схожість

Найбільша схожість: 1.8% з джерело <http://kmf.uz.ua/hu/a-kmpsz-javas/atai-a-magyar-nyelvu-magyar-es-ukran-nyelvi-o...>

3.56% Схожість з Інтернет джерелами 298 Page 88

1.94% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту 24 Page 90

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Не знайдено замієених символів